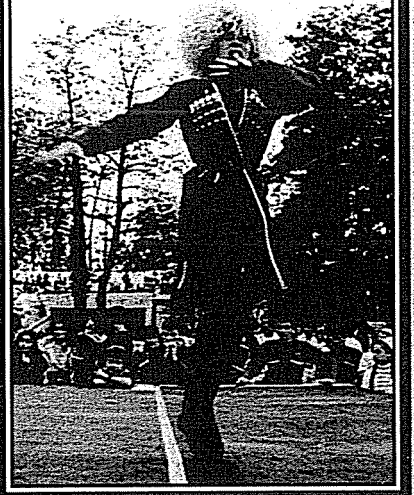

Alaşana

nart yayıncılık

Aylık siyasi dergi

YIL: 2 SAYI: 12

ELEKTRİK TAAHHÜT
SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

YÜKSEK VE ALÇAK BASINÇLI AMPÜLLER

DEKORATİF VE SANAYİ TİPİ AYDINLATMA

TAAHHÜT VE PROJE

ÖZ ATILGAN ELEKTRİK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

Büyük Hendek Caddesi Kule İş Merkezi No: 29/306

80020 Karaköy - İstanbul

Alaşana

nart yayıncılık

Sahibi ve Sorumlu Yazışmaları Müdürü
nart yayıncılık adına
Hayri ERSOY

Genel Yayın Yönetmeni
Ünal CUG

Abhazya Temsilcisi
Oktay BÜYÜ (C'koatua)
Kabardey Balkar Temsilcisi
Tijin CUREY

Almanya Temsilcisi
Khumsac-pha Nurten KUM
Moskova Temsilcisi
Yalçın KARADAŞ (K'ref)

Ankara Temsilcisi
Yağanraa İffet ÖZVERİ
Eskişehir Temsilcisi
Nehuşe Nuri TANDOĞDU
Samsun Temsilcisi
Ajans Abrek

Düzce Temsilcisi
Ayeg-pha Gülsüm AYAS
Hendek Temsilcisi
Gum-pha Özgül ERCAN
Adapazarı Temsilcisi
Pıt-pha Aylin YILDIRIM

Kartal Temsilcisi
Khoats-pha Arzu ÖZKURT
Kaynarca Temsilcisi
Sezgin ŞILAR

Yönetim Yeri
Güneşlibahçe Sk. : 1/8
Yazıcı Han, Kadıköy-İSTANBUL
Tel: (0216) 418 67 32
Fax: (0216) 418 67 32

Fiyatı: 200.000.-TL

Yıllık Abone Ücreti
Yurtiçi: 2.000.000.-TL
Yurtdışı 50 DM veya 30 \$

DİKKAT!

Abone için Postaçeki Hesap No:
673612 (Hayri Ersoy)

Abonelik için, bir postaneden yukarıdaki
hesap numarasına 2.000.000.-TL
yatırmak yeterlidir.

Merhaba!

Alaşana dergisi çalışanları adına siz değerli okuyucularımıza bu sütünlardan bir kez daha "Merhaba!" diyebilmenin gururunu yaşıyorum.

Alaşana, yayın hayatına başlayalı yaklaşık iki yıl oldu. Bu iki yıllık süre içinde (aylık dergi olmamıza karşın) ancak 12 sayı yayınlatabildik. Affedilemeyecek kusurumuzun bilincindeyiz ve eksiklerimizi en kısa sürede tamamlayıp okuyucumuza kendimizi affettirmeye çalışacağız.

Değerli Alaşana okuyucuları, bu sayımızda da zorunlu olarak çeviri ağırlıklı bir dergi sunuyoruz sizlere. Anlayışla karşılayacağınızı umuyoruz. Dileriz ileride Kafkasya ve Kafkasyalılar hakkında, Türkiye'de ve Türkçe; özgün ama bilimsel araştırmalar artar ve bizler de bu ülkenin yazarlarının çalışmalarından yararlanırsınız.

Ayrıca bu sayıdan başlamak üzere Aydın O. Erkan'ın hazırla-

dığı "1953'ten Günümüze Dergiciliğimiz" adlı dizi yazının yayımını durdurduk. Çünkü bu araştırmayı yakın bir tarihte kitap olarak yayınlamak amacındayız. Bu nedenle de dergimizin zaten çok kısıtlı olan sayfalarını diğer konularla değerlendirmeyi yararlı gördük. Affedeceğinizi umuyoruz.

Yine dünyanın değişik yörelerinden değişik kültürleri derleyip sunduğumuz "Yaşayan Kültürler" sayfamız, hazırlayan Sn. Özalp Göneralp arkadaşımızın dergiden ayrılması nedeniyle bu sayıda yer almıyor. Ancak önümüzdeki sayıdan itibaren "Yaşayan Kültürler" sayfamız sürecektir. Buradan Sn. Özalp Göneralp'e, Alaşana'ya yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ediyor, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar diliyoruz.

Yeniden buluşuncaya dek "Hoşçakalın!"

İçindekiler

Kısaca.....	4
Kaf-der Kaf-bir oldu.....	6
Abhazya Halkı Yolunu Seçti: Demokrasi....	10
Diaspora'da Yaşam.....	14
Black Sea	16
Bir Öykü: Maan Hasan.....	20
Ubıh, Adıge, Karaçay-Malkar Folkloru.....	22
Abhazlar - Abazalar.....	24
Çerkesya Kıyıları	28
Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti.....	32
Dağıstan'ın Bağımsızlığı Neden Gecikti.....	36
Osmanlı Arşiv Belgeleri.....	39
Türkiye'de Geçen Bir Ay.....	42
İskenderiye Kütüphanesi.....	

BAŞIMIZ SAĞOLSUN!

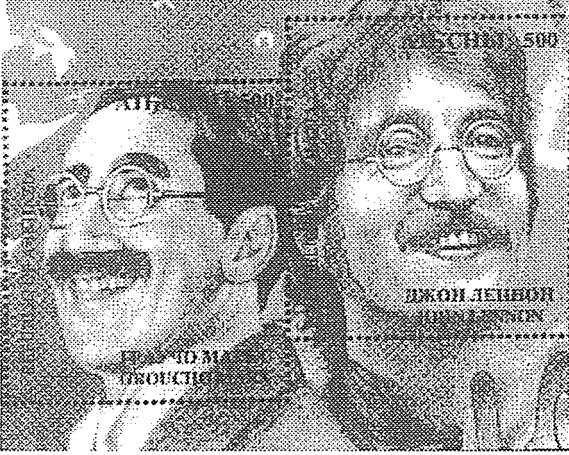

**Kafkasya'nın onurlu evladı, halkının gurur kaynağı
KALMUK YURA'yı kaybettik!**

Tüm ulusların kardeşçe yaşadığı, gücünün zayıfı ezmediği, kültürel değerlerin insanlığın ortak malı olduğu düşüncesiyle, küçük büyük ayırmadan tüm dillerin ve kültürlerin içice, kardeşçe yaşadığı bir Kafkasya ve dünya özlemiyle yaşayan, yaşadığı sürece de verdiği bu mücadelenin onurunu taşıyan değerli insan Kalmuk Yura beklenmedik bir şekilde aramızdan ayrıldı. Aynı zamanda Dünya Çerkes Birliği'nin de başkanı olan Kalmuk Yura, Rusya Parlamentosu'nda Yeltsin'in Çerkesistan'ı işgal kararını protesto eden ve bu nedenle istifa eden ilk parlamenterdi.

Kederli ailesine ve tüm yakınlarına baş sağlığı diliyoruz.

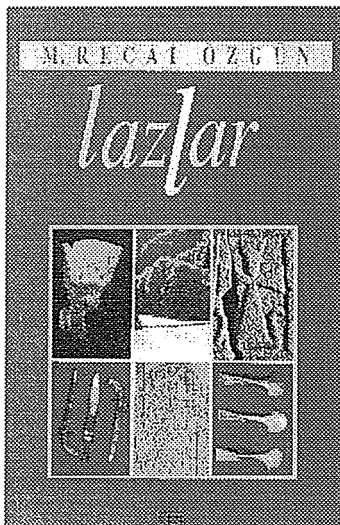
Kısaca

MARKSİST - LENNONİST ABHAZYA

NEW YORK - Eski SSCB topraklarından Abhazya, çıkardığı ilk resmi pul serisiyle koleksiyoncuların gözdesi oluverdi.

The New York Times Magazine'in son sayısında tam sayfa ilanla tanıtılan yeni serinin kahramanları, ilk bakışta Rus tarihinin iki ünlü şahsiyeti olan Lenin ve Marx'la büyük isim benzerliği taşıyor. Ancak biraz daha yakından bakıldığında, Abhaz pullarının asıl konuklarının 1917 Ekim Devrimi'nin babalara Karl Marx ile Lenin değil, komedi dehası Groucho Marks ile Beatles'ların patronu John Lennon olduğu anlaşıyor. Yalnızca birkaç bin adet basılan pulda Lennon ile Marx'ın çizgilerine "barış" ve "sevgi" sözcükleri eşlik ediyor. Anlaşılan ilk resmi pulları ile dünyaya "Barışa bir fırsat tanıyın" mesajını gönderen Abhazlar, eski patronları Rusya'ya da şöyle bir "dokundurmadan" geçememişler.

"LAZLAR" ÇIKTI

Çivi Yazıları Yayınevi, Recai Özgün tarafından yazılan "Lazlar" adlı kitabı yayınladı. Bu konuda görüştüğümüz, kitabın yazarı Recai Özgün, daha önce Ant Yayınları tarafından çıkarılan "Lazların Tarihi" kitabının gerçekleri yansıtmadığını belirterek, bu nedenle kamuoyundaki bilgi boşluğunu doldurmayı amaçladığını belirtti. Kitap ilk olarak Tüypap Kitap Fuarı'nda satışa sunuldu.

BANDIRMA'DA GENEL KURUL

Bandırma Kuzey Kafkas Kültür Derneği 4. Olağan Genel Kurul Toplantısı'nı 15 Eylül 1996 Pazar günü gerçekleştirdi. Bu seçim sonucunda yönetim organları şöyle oluştu;

YÖNETİM KURULU

Asil Üyeler
Necmettin ÖZEN (Bşk.)
Lütfullah KOŞUCU (Bşk. Yar.)
Erfun CEYLAN (Muhasip)
Ersin HUNCE (Sekreter)
Tayyar VURDEM (Üye)
Erdiç YURTDAN (Üye)
Aysen EKEN (Üye)
Yedek Üyeler
S.Korkmaz CAN
Süreyya YÜKEN
Hulusi KAÇ
Cengiz KORKMAZ
Celalettin ÖZEN

DENETLEME KURULU

Asil Üyeler
Recep DURMAZ
Şaban BALCI
Özbek BRAV
Yedek Üyeler
E. Tuncay TEKER
Eşref TANRISEVER
H.İbrahim KOYUNCU
Onur Kurulu
Erol ERFÜNEŞ
Burhan GÜVEN
Ferhal KAÇBAY
Sami KAÇAR

"ÇERKEZ KIZI"NA PAHA BİÇİLEMİYOR

Çırağan Sarayı'ndaki müzayedede pek çok antika eserle birlikte satışa sunulacak olan Abraham Safi'nin "Çerkes Kızı" adlı tablosuna paha biçilemiyor. Tuval üzerine yağlıboya yapılan 65x50 cm boyutlarındaki tablonun durumu oldukça iyi. "Çerkes Kızı" adlı tabloya biçilecek değer ise müzayedecilerin merak konusu. Müzayedede İbrahim Safi'nin kendi portreside satışa sunulacak.

BASINDAN

"GROZNI'DE SAVAŞ BİTMEDİ"

Çeçenistan'daki Rus birlikleri, 21 ay süren ve yüzbinlerce insanın ölümüne neden olan kirli savaştan sonra çekildi ama, neye yarar barış, eğer başını sokacak bir evin yoksa. Çeçen halkı, şimdi Rus bombardımanından değil, her geçen gün biraz daha keskinleşen acımasız kış soğuşuna karşı korunmaya çalışıyor. Harabeye dönen başkent Grozni'de yüzlerce insan, kalan üç beş eşyasıyla sokak ortasında yaşamaya mahkum. Savaş sırasında Çeçenlere yardım eli uzatmayan Batı -Moskova'nın zaten parası kalmadı-, bu kez de dizboyu sefaletle izleyici kalıyor.

REYHANLI'DA GENEL KURULU

Kafkas Derneği Reyhanlı Şubesi Olağan Genel Kurul Toplantısını 13 Ekim 1996 Pazar günü gerçekleştirdi. Bu seçim sonucunda yönetim organları şöyle oluştu;

Şube Denetleme Kurulu

Asil Üyeler
Mahmut KANŞAT
Mirvan KANŞAT
Akil HATUK

Yedek Üyeler
Uğur PİNAVA
Şamil ATILGAN
Cemalettin KILIÇVURAN

Genel Merkez Delegeleri

Ethem APİŞ
Mehmet YENER
S.Nejat ALTAY
Fethi KANŞAT
M.Ali EMİRGAN

YÖNETİM KURULU

Saffet HATAM (Bşk.)
Mehmet YENER (Bşk. Yrd.)

S.Nejat ALTAY (Sekreter)
Fethi KANŞAT (Muhasip)
Ethem APİŞ (Üye)
Ömer OĞUR (Üye)
Mahmut SEYHAN (Üye)

Yedek Üyeler
İlhan ABSEYİ
Hüseyin OĞUR
Coşkun KAYA
Nadir SİSALAN
Mustafa SÜSTENCELİ

Yönetim organlarına seçilen değerli arkadaşlarımıza başarılar dileriz.

KAFKASLAR'DA KRİTİK SEÇİMLER

Kafkaslar'ın "ası" cumhuriyetlerinde bugün ve yarın yapılacak seçimlerin bölgedeki gerginliği tırmadığından endişe ediliyor.

Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan eden Abhazya'da bugün parlamento seçimleri yapılırken, Azerbaycan'la Ermenistan'ın 6 yıl savaşmasına neden olan Dağlık Karabağ da Bakü'nün tanımadığı devlet başkanını seçmek için sandık başına gidiyor. Abhazya'da yapılacak seçimleri Gürcistan ve birleşmiş milletler (BM) kınayarak, sonuçların tanımayacaklarını bildirdi. Bölgenin Gürcistan sınırındaki Gal kentinde dün güçlü bir bomba patlayarak, tansiyonu yüksek seçimlere bir gün kala korku yarattı. İdari bir binanın yakınından patlayan bombada ölen ya da yaralanan olmazken, binada hasar meydana geldi. Abhaz liderler olayın "Gürcü sabotajcılarının işi" olduğunu öne sürdü. Abhazya, silahlı Gürcü güçlerinin olay çıkaracağını iddia ederek, geniş güvenlik önlemleri aldı. Abhazlar, 13 ay süren ve 10 bin insanın hayatını kaybettiği savaşta Gürcistan'ı pes ettirerek, Tiflis'den ayrılmıştı. Tiflis, halen Abhaz hükümetini tanımayı ve oylamanın yasalarına aykırı olduğunu iddia ediyor. Uzmanlar, bugünkü oylamanın "Devlet Başkanı" Vladislav Ardznba yönetimini güçlendireceğini belirtiyor. Gürcistan'ın bir diğer asi bölgesi Güney Osetya'da 10 Kasım'da devlet başkanlığı seçimleri yapılmış ve Lyudvig Çibirov zafer kazanmıştı. Gürcistan, 1991'de bu bölge üzerindeki kontrolünü kaybetmişti. Bölgedeki en riskli oylamayı ise Dağlık Karabağ'da yarın yapılacak olan ilk devlet başkanlığı seçimleri oluşturuyor. Robert Koçaryan'ın kazanması beklenen seçimleri Azerbaycan tanımayacağını açıkladı. Dağlık Karabağ'ın statüsüyle ilgili görüşmeler halen taraflar arasında devam ediyor. Dağlık Karabağ nüfusunun çoğunluğunu Ermeniler oluşturuyor. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in yanı sıra Batalı ülkeler de seçimlerin, Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) çerçevesinde yürütülen barış görüşmelerini sekteye uğratacağını belirtiyor. 60'dan fazla etnik grubun yaşadığı Kafkas bölgesi, Sovyetler Birliği'nin parçalanarak, iç sınırların birdenbire ulusal sınır olması nedeniyle yaklaşık 6 yıldır savaşların pençesinden kurtulamıyor.

(afp, reuter, ap)

YENİ YÜZYIL GAZETESİ 23 KASIM 1996

KAF-DER KAF-BİR OLDU

Bir yıldan fazla bir süredir devam eden Kafkas kültür derneklerini bir çatı altında birleştirme çabalarının birinci ayağı olan ortak çatı kurma işlemi tamamlandı ve Kaf-der feshedilerek Kaf-bir adı altında yeni bir dernek kuruldu.

22 Aralık 1996 tarihinde, aralarında Kaf-der'in 22 şubesinin de bulunduğu toplam 40 Kafkas kültür derneğinin katılımı ile yapılan kongrede Kaf-Der'in tüzüğü ile birlikte adı da değiştirilerek oybirliği ile "Kafkas Birliği" oldu.

Türkiye'deki Kuzey Kafkasların önemli bir bölümünün, temsilcileri aracılığı ile güçlerini birleştirerek oluşturdukları "KAFKAS BİRLİĞİ"nin dışında kalan Kafkas derneklerinin endişelerinin ana kaynağı olan mal varlıklarının güvenceye kavuşturulması amacıyla yeni tüzükte düzenlemeler yapıldığı gibi ayrıca yakın bir tarihte kurulacak olan VAKIF için de karar alınarak, çalışmaların yürütülmesi doğrultusunda Merkez Karar ve Yürütme Kuruluna görev verilmiştir.

Merkez Karar ve Yürütme Kurulu ilk toplantısında;

Genel başkan yardımcılıklarına, Sabahattin Dişner, Kaya Kutlu, Cihan Candemir ve Hikmet Kandemir'in genel sekreterliği, Danyal Çeviker'in genel saymanlığı, Bahri Kazbek'in, yayın ve araştırmadan sorumlu üyeliklere Erol Taymaz ve Sevdâ Alankuş'un, gençlikle ilişkilerden sorumlu üyeliğe Bayar Şrayder'in getirilmesine,

-Dernekler Yasası'nın gereği olarak, asil ve yedek üye şeklinde

liste düzenlemesi yapılmış olmakla beraber, çalışma dönemi-mizde ekli listede yer alan 48 değerli üyenin herbirisinin görüş ve düşüncelerinden yararlanılmasına ve dileyenlerin aktif şekilde icraatta görevli kılınmasına,

-Tüm Derneklerimizden ve 48 kişilik listede yer alan tüm üyelerimizden 15 Ocak 1997 tarihine kadar Birlik Merkezi'ne yazılı olarak ulaştırılması koşuluyla 1997 yılı içinde Yönetim Kurulu tarafından gerçekleştirilmesi istenen en önemli 5 (beş) icraatın tercih sırasına göre bildirilmesinin istenmesine,

-Sağlıklı ve seri bir haberleşmenin tesisini teminen Kafkas

Birliği'ne üye olsun olmasın tüm derneklerimizin ve yönetimde görevli ilk iki kişiye ait yazışma adreslerinin, telefon ve faks numaralarının bildirilmesinin istenmesine,

-Kaliteli, kapsamlı, yansız ve sürekli bir derginin aylık olarak yayınlanabilmesi için yazar, çizer ve bilim adamlarımızın tesbitine ve kendilerinden görüş istenmesine,

-Vakıf sonucunda görevlendirilen kurul ve komitelerde yer alan üyelere ait liste ile Genel Kurul Kapanış Bildirgesi'nin bilgi için derneklerimize gönderilmesine, oybirliği ile karar verilmiş olup, keyfiyeti bilgilerinize sunar,

yaklaşmakta olan yeni yılın, derneklerimize, toplumumuza barış, huzur ve sağlık dolu güzel günler getirmesini gönülden dileriz.

Saygılarımızla,

Genel Başkan
Muhittin ÜNAL

Genel Sekreter
Danyal ÇEVİKER

Görevlendirilen Kurullar Listesi

Genel Başkan: Muhittin ÜNAL
Merkez Karar ve Yürütme Kurulu

1. Sabahattin DIYNER
2. Kaya KUTLU
3. Cihan CANDEMİR
4. Rauf BOZKURT
5. Olcay MİS
6. Atay CEYİŞAKAR
7. Hikmet KANDEMİR
8. Latif DEMİRHAN
9. Ahmet ÇEVİKER
10. Ali KESKİN
11. Ender ŞENOL
12. Mecdi CENGİZ
13. Umur YAŞAR
14. Erol TAYMAZ
15. Sevda ALANKUŞ
16. Bahri KAZBEK
17. Danyal ÇEVİKER
18. Mehmet ŞIKLAROĞLU
19. Zeki ÇELİK
20. Recep BAY
21. Bayar ŞIRAYDER

Yedek Üyeler

1. Ömer ŞAHİN
2. Burhanettin ŞEN
3. Ramazan MANGIR
4. Necati KÖKPINAR
5. Canel ZAĞLI
6. Ahmet RECEP
7. Hikmet CANAY
8. Alaattin BİNİCİOĞLU
9. Orhan UÇMAZ

Disiplin Kurulu

1. Yahya ALPAY
2. Yahya GİŞ
3. Eray YÜKSEL
4. Ahmet ÖZKÖK
5. Yıldız ÇELİK
6. İsmail KUŞ
7. Erdem ÜNLÜÇETİNKAYA

Yedek Üyeler

1. Esat TÜRKAN
2. Hayati ALPASLAN
3. Muzaffer KALKAN
4. Osman KARDAŞ
5. Temel BOZKURT

Denetleme Kurulu

1. Mustafa VURDUM
2. İlhan CANBOLAT
3. Ahmet KUŞHANOĞLU

Yedek Üyeler

1. Hikmet NEĞÜÇ
2. Metin KILIÇ
3. Yüksel CANTÜRK

Genel Kurul Kapanış Bildirgesi

Kafkas Sürgünü'nün 134. yılında Türkiye'de yaşayan Kuzey Kafkas kökenli Türk vatandaşlarının örgütlü temsilcileri olan Kafkas kültür derneklerinin tümü ile toplumumuzun tüm fertlerini güçlü bir merkez etrafında birleştirme ve toplumsal dayanışmayı sağlamak üzere bir süredir yürütülmekte olan çalışmaların önemli bir aşaması olmak üzere Kaf-Der'in 22 eski şubesi ile belirli bir süre içerisinde merkez-şube ilişkisine geçecek olan 18 ayrı derneğin temsilcileri ve birleşmeye destek veren hemşerilerimizin katılımı ile bugün resmen Kafkas Birliği Derneği oluşturulmuştur.

Kafkas Birliği'ni oluşturan temsilciler; aşağıda maddeleştirilen hususları ittifakla benimseyerek hemşehrilerimize ve kamuyuna duyurulmasını kararlaştırmışlardır:

1. Kafkasya'nın otokton halklarından olan Kuzey Kafkasyalıları, yüzyıllar süren Kafkas-Rus savaşlarından sonra kitleler halinde vatanlarını terketmek zorunda bırakılmışlardır.

2. İkinci vatan olarak seçmiş oldukları Türkiye'nin kurtuluş savaşında tüm cephelerde ve ön saflarda savaşarak bu yurdun kurtuluşunda önemli katkılar yapan ve ülkenin temel unsurlarından birisi olan Kuzey Kafkasyalıları, laik Türkiye'nin ülkesiyle bölünmez bütünlüğüne yürekten saygılıdır.

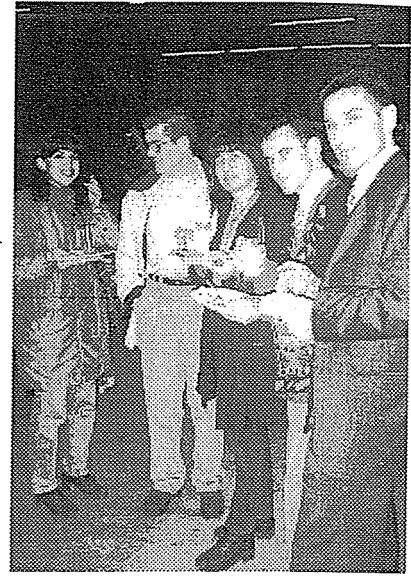
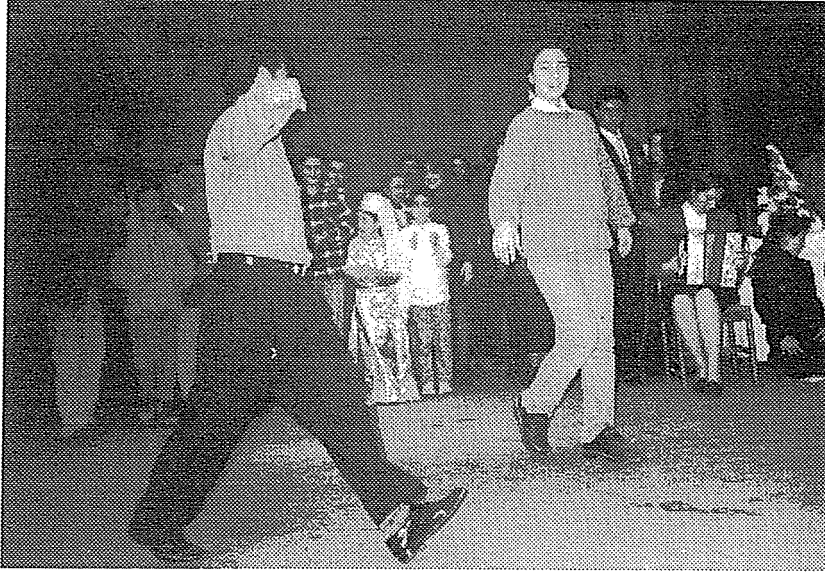
3. Birçok sorun ve engellere rağmen hızla örgütlü ve katılımcı bir ülke olma yolundaki Türkiye'nin toplumsal yapısının önemli bir parçası olan Kuzey

Kafkasyalıları, Anadolu kültür mozaiğinin ve evrensel kültürün bir parçası olan, kendilerine has dil ve kültürlerini kaybetmeden yaşamak ve kültürel kimliklerine saygı duyulmasını istemektedirler.

4. Kafkas Birliği, Türkiye'miz ile Kafkas cumhuriyetleri arasında barış ve dostluk köprüsü kurulması, kültürel ve ekonomik işbirliğinin tesisi ve güçlendirilmesi için Kafkas toplumunun önemli katkılarında bulunacağının bilincindedir.

5. Kafkas Birliği, Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden diğer halklar gibi, arzu eden her Kafkasyalının kendi ata topraklarına dönerek, oradaki kardeşleriyle birarada, kendi kaderlerini tayin hakkına barışçı ve demokratik yollarla katkıda bulunmalarına saygı duyar ve destekler.

6. Kafkas Birliği, Türkiye'de yaşayan Kafkas toplumunun çok önemli ekseriyetinin yasal temsilcilerinden oluşan demokratik bir yapıdır. Çeşitli nedenlerle bu yapının dışında kalan dernek ve organizasyonları da kısa zamanda bu birliğe katılmaya, ayrıca; Kültür ürünlerimizi derleyip tanıtmak, bilimsel araştırmalar yapmak, yaptırmak ve yayınlamak, öğrenim çağındaki yetenekli gençlerimize iyi eğitim imkanı sunarak ülkeye ve topluma yararlı fertler olarak yetiştirmek, Kafkas toplumu mensupları arasında ekonomik dayanışma, istihdam yaratma, konut edindirme, sağlıklı yaşam imkanı sunma gayesiyle çağdaş yeni organizasyonlara öncülük etmek gibi güzel amaçlarla kurulacak olan ve tüm Kafkas Toplumunu hedef edinen VAKIF kuruluşunda yer almaya ve aktif olarak görev üstlenmeye bütün hemşehrilerimizi davet eder.

Samsun Kuzey Kafkas Kültür Derneği'nde Önemli Gün NİCE OTUZ YILLARA SAMSUN

Samsun Kuzey Kafkas Kültür Derneği kalabalık bir davetli topluluğunun coşkulu katılımı ile otuzuncu kuruluş yılını kutladı. Samsun Kuzey Kafkas Kültür Derneği'nin halk dansları grubunun, seyircileri ayakta alkışlattıran gösterisi ve Şij Rahşan Erdoğan'ın Çerkesçe söylediği şarkılar davetlilerin coşkusunu üst sınırlara taşıdı. Geceye Ankara'dan katılan ve Ankara Çeçen-Kafkas Derneği başkanı olan Haluk Kutlu'nun, Bafra ilçesi belediye başkanı Hasan Arslan'a, Bafra Gençlik Caddesi'nin adını encümen kararı ile değiştirerek Cohar Dudayev adını vermesi nedeniyle bir onur plaketi sunması gecenin en dikkate değer olaylarıydı.

Abdülkadir Özyılmaz, Ajans Abrek-Samsun

nart yayıncılık ve *Alaşara* dergisi olarak bizler de Samsun Kuzey Kafkas Kültür Derneği'ne nice otuz yıllar temenni ediyor, bu onurlu otuz yıl süresince derneğe emeği geçenleri saygıyla anıyoruz.

HOŞGELDİN MAMULİ !

İstanbul'da yayınlanan Gürcü dergisi Çveneburi'nin genel yayın yönetmeni ve editörü olan Fahrettin Çiloğlu'nun, yine genel yayın yönetmeni ve editörü olduğu Mamuli dergisi 1 Ocak 1997'de yayın hayatına başladı. Çveneburi'den tek farkının, milliyetçiliğin biraz daha ön planda olduğu ilk sayısından anlaşılan Mamulinin, yayın politikasını Abhaz-Gürcü meselesi ve Gürcü kültürü üzerinde oluşturmuş görünüyor.

Kafkasya'daki kanın ve gözyaşının bir an önce bitmesini; Kafkasya'ya barışın kayıtsız şartsız gelmesini dileyen ve bekleyen Türkiye'deki Kafkas kökenlilerin, bu aşamada yapılan her çalışmayı ilgi ile izledikleri bilinciyle, doğru ve demokrat yayıncılık yapması umuduyla Mamuli'ye aramıza hoş geldin diyor çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Alaşara Çalışanları

mamuli
Kültürel Dergi

მამული

კავკასიური კულტურა

1

Ocak 1997

ASIRLIK MÜCADELENİN ONURLU SONUCU: ÖMER BÜYÜKA FAHRİ PROFESÖR

Abhazya Devlet Üniversitesi, yüzyıllık yaşamının tamamını Abhaz dilini ve kültürünü araştırmaya vakfeden araştırmacı yazar Ömer Büyüka'ya fahri profesörlük verdi. Fahri profesörlük beratı ve onur plaketi Abhazya Cumhuriyeti'nin Türkiye temsilcisi Viladimir Ayüdzba tarafından, İstanbul Kafkas Abhazya Kültür Derneği'nde düzenlenen bir törenle Ömer Büyüka'ya sunuldu.

Hem Kafkasya'da, hem Türkiye'de yaşayan Kafkas kökenliler tarafından çok iyi tanınan araştırmacı-yazar, ziraat mühendisi Ömer Büyüka, yüzyıllık yaşamının belkide en anlamlı ödülünü aldı. Abhaz dili ve kültürü ile ilgili sayısız araştırma, makale ve kitaba imzasını atmış olan Büyüka aynı zamanda Türkiye'de kurulan bir çok Kafkas kültür derneğinin kuruluşlarına da katkıda bulunmuş, bir kısmını bizzat kendisi kurmuştur. Büyüka'nın eserlerinden bazıları;

* *Abhaz Mitolojisi Anaç mı?*

* *Hazreti İbrahim'le Awubla ve Kafkaslılar,*

* *Kafkas Kaynaklarına Göre İLK-YARATILIŞLAR - İLK İNSANLIK-KAFKAS GERÇEKLERİ,*

* *Kafkas Aah'ları*

* *Abhazca İlk Dil mi?*

Ömer Büyüka, Abhazya Cumhuriyeti Türkiye temsilcisi Viladimir Ayüdzba'ya fahri profesörlük beratı için teşekkür etti.

(Foto. *Alaşana* arşivi)

Hemşerileri Büyüka'yı bu önemli gecede yalnız bırakmadı.

ABHAZYA HALKI DEMO

Haber: Yeşim Atrış-pha

Yetkililer savaş yüzünden Abhazya'yı terk eden Gürcü vatandaşlarının pek çoğunun geri döndüğünü, geri dönen bu insanların % 80'inin kendi istekleri ve Abhazya yönetiminin de desteği ile demokrasinin bir gereği ve hakları olan oylarını kullandıklarını hayatlarına bıraktıkları yerden devam ettiklerini ve tüm Abhazya vatandaşlarının ülkelerinin geleceği hakkında hep birlikte bir ortak karara vardıklarını belirtiyorlar.

Abhazya Cumhurbaşkanı Viladislav Ardzinba Abhaz Gürcü savaşının çıkmasını engelleme yolunda destek istemek üzere Türkiye'ye gelmiş ve Anıtkabir'i de ziyaret etmişti (A. Ardzinba)

Abhazya Cumhuriyeti Parlamentosunu seçti

26 Kasım 1996 günü yapılan seçimlerde 35 parlamenter ve bakanlıklar belirlendi.

Savaştan önceki Abhazya Parla-

mentosu'nun savaş yüzünden zamanında seçim yapılamaması nedeniyle görev süresini aştığını belirten yetkililer yeni seçimlerin

YOLUNU SEÇTİ KRASI

de bu sebeble yine parlamento kararı ile yapıldığını belirttiler. 26 Kasım 1996 günü yapılan seçimler sonucunda yeni parlamento çalışmalarına başladı.

* Seçim zamanı Gürcistan'ın

BM'e kadar uzanan bir protestoda bulundu ve seçimlerin yapılması halinde olayların tatsız gelişeceğini savundu. Abhazya yetkilileri ise Gürcistan'ın savaş öncesi bile Abhazya'nın içişlerinde söz sahibi değilken ve hiçbir zaman parlamento seçimlerinde bir etkisi de olmamışken, şimdi kendisinden tamamen ayrılıp bağımsızlığını kazanmış bir ülkenin iç işlerine müdahale etme hakkını kendinde bulmasının hiçbir mantıklı izahının olmadığını bildirdiler. Tüm bunlara rağmen Gürcistan yönetimi, Rusya, BM ve AGİK'i "seçimlerin yapılmasına kesinlikle izin verilmemesi" konusunda uyardı ve protesto ettiğini bildirdi. Ayrıca Rusya'yı Gürcistan'daki üslerini kullanıma kapatacağı konusunda tehdit bile etti. Bu gelişmeler demokrasiye inancı tam olan Abhazya halkı ve Abhazya yönetiminin moralini bozmadı.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Abhazya'da Parlamento seçimleri, demokratik hukuk kuralları içinde ve uluslararası pek çok gözlemcinin de denetiminde yapıldı. Yeni dönem parlamento seçimlerinde; ABD'den Senatör John Nimrod, İngiltere'den, Lord Erik Euberi (Lordlar Kamarası İnsan Hakları Komitesi Başkanı), Dünya Çerkes Kongresi Başkanı Yuri Kalmukov, Rusyadan Parlamento üyesi iki görevli; Gorgi Tixonov ve Janna

Lazinskaya, Kafkas Konfederasyonu Başkanı Yusuf Soslanbek, TV'ciler ve gazetecilerden oluşan 40 ayrı gözlemci yer aldı.

Seçimler 87 kişinin adaylığını koyduğu ilk tur elemeleriyle başladı. Bu 87 kişi içinden ilk turda 30'u milletvekili olma hakkını kazandı, ikinci turda ise eksik olan 5 kişi de seçilerek Abhazya Parlamentosu 35 milletvekiliyle göreve başladı.

Seçilen parlamenterler ve yöreleri:

SOHUM

Nikolay PATULİDİ

Pita LOLUA

Tamaz KETSBA

Levan MİKAA

Vitali BRANBA

Taliko COPUA

Aleksandır CTRANİÇKİN

PİTSUNDA

Cengiz BİGVAVA

BİZİP

Batal HAGUŞ

GAGRA

Vadim SİMİR

Igor LİŞENKO

TSANDRİPŞ

Cergey MATOSYAN

BLABURXUA
Maiya AGIRBA

DURIPŞ
Genadi MARGANIYA

LIHNI
Tsiza GUMBA

GUDAUTA
Oleg PERTOV

ABGARXUK
Yura ARGUN

HOVİ AFON
Ruslan HARABUA

EŞERA
Ruslan HİBBA

GUMISTA
Galust TRAPİZONYAN

BASLATA
Temur AÇUGBA

PŞAP
Albert KAPİKYAN

MATSARA
Genadi HİKİTÇENKO

DRANDA
Oktay ÇKOTUA

PAKUAS
Anatoli KAKUBAA

ÇLOV
Zaur ŞALAŞAA

KUTOL
Nugzar ÇAGAVA

ATARA
Muhammed BLİ

OÇAMÇIRA
Yuri KOKAZKİRİ

TKUARÇAL
Bianor GURAMİA
Cokrat CİNCAL

VAKUM
Pavel ARDZINBA

ÇUBURHİNC
Şota ŞAMATAVA

GAL
Ruslan KİŞMERYA

ŞAŞIKUARA
Tamaz ŞONİA

Bu palamenterlerin 5'i ekonomist, 4'ü hukukçu, 2'si siyaset bilimci, 7'si bilim adamı-araştırmacı, 4'ü ise savaştan halktan sade vatandaş; parlamentoda ayrıca eğitimciler, halktan insanlar, işadamları, tüccarlar yer alıyor. Seçilenler arasında 4'de hanım

komite ve komisyonlar kurmuş. Bu organlardaki görev dağılımı ise şöyle gerçekleşmiş:

1. Hukuk - Adalet Komitesi: Tamaz KETSBA

2. Ekonomi - Maliye - Bütçe Komitesi: Zavur ŞALAŞAA

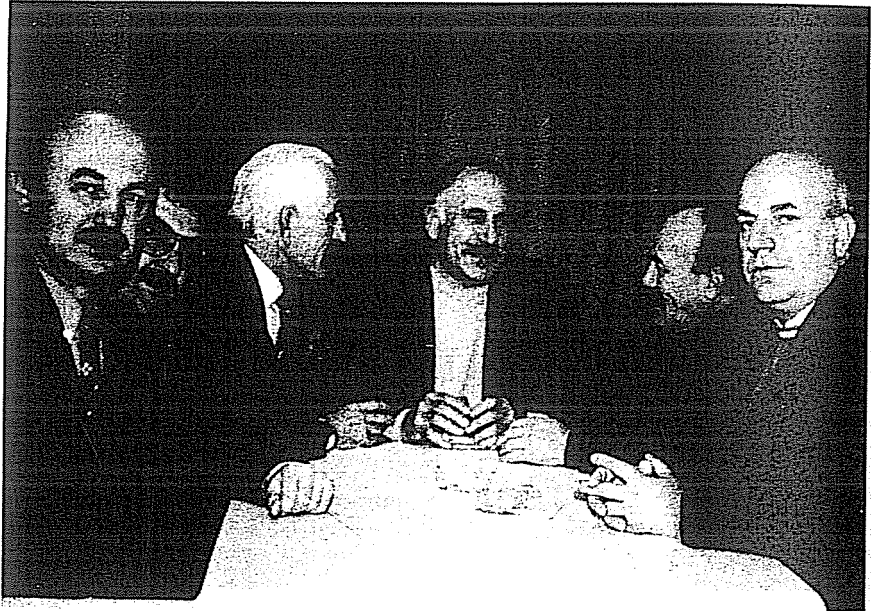
3. Sosyal ilişkiler - Politik gelişmeler Komitesi: Rita LOLUA

4. Bilim, Eğitim ve Kültür Komitesi: Yura G. ARGUN

5. İnsan Hakları Komisyonu: Ruslan XİBBA

6. Geleneksel Kültürü Yaşatma ve Koruma Komisyonu: Pavel ARDZINBA

7. Diaspora ve Demografya

Abhazya Cumhuriyeti Türkiye temsilcisi Viladimir Ayüdzba(ortadaki), Abhazya'daki seçimlerin uluslararası gözlemcilerin gözleri önünde ve sakin geçtiğini, halkın yeni parlamentodan umutlu olduğunu söyledi.

parlamenter bulunuyor.

Yetkililerin özellikle belirttiği bir başka nokta ise, parlamentoya seçilen tüm parlamenterlerin (Sokrat Cincal dışında) yeni olmasıdır.

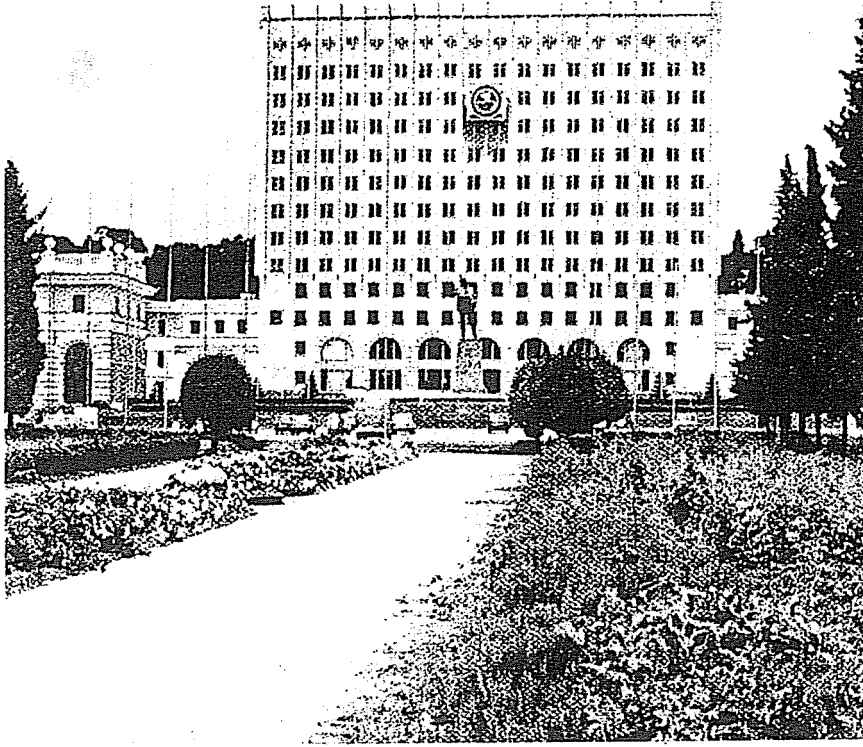
Parlamento'da görev dağılımı ise şöyle:

Parlamento başkanlığına yine Sokrat CİNCAL, yardımcılıklarına ise Petrov OLEG ve Ruslan HARABUA seçilmiş. Bunun dışında Parlamento kendi içinde çeşitli

Komisyonu: Cengiz BEGUA

8. Ulusal Savunma Komisyonu: Sergey MATOSYAN

Gürcistan yönetiminin yaptığı uyarılara ise en güzel cevap Sayın Eduard BRUNNER'den geldi. BRUNNER "Eski parlamentonun süresi dolduysa, yeni parlamentonun seçilmesi Abhazya'nın en tabii ve Demokratik hakkıdır" dedi. Hemen ardından Gürcü yönetimi bu açıklamayı protesto ettiğini, Abhazya'da yapılan seçimleri kabul etmediğini ve sonuçları iptal

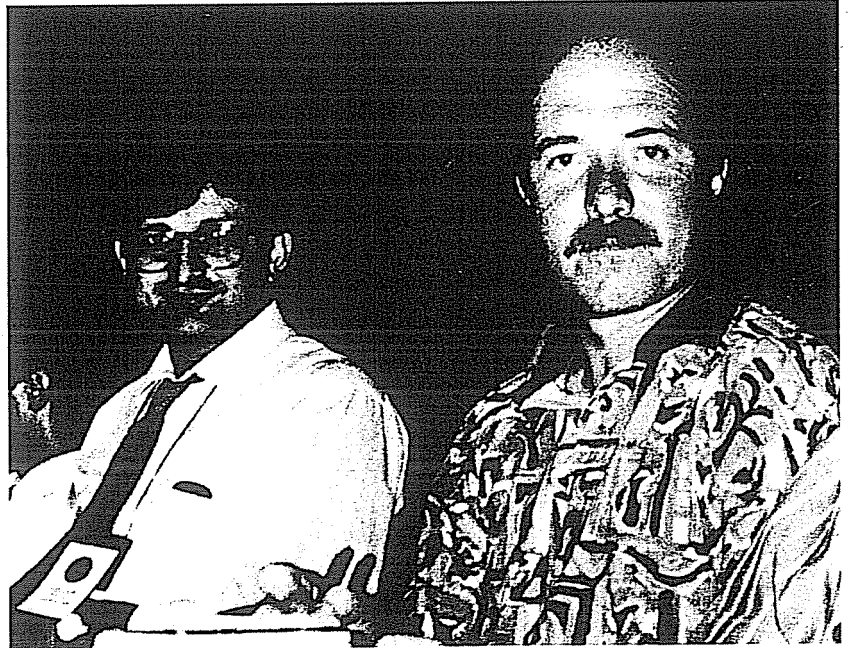
Abhazya Cumhuriyeti başkenti Sohum'da bulunan ve savaşta büyük zarar görüp adeta harabeye dönen Abhazya Cumhuriyeti Parlamento binasının savaş öncesi bir görünüşü.

ettiğini açıkladı. Abhaz yetkililerin bu protestoya tavırları ise oldukça enteresandı. "Eğer Gürcistan Yönetimi, hiç hakkı olmadığı halde kendinde böyle bir yetki buluyorsa Abhazya da Rusya ya da Gürcistan'da yapılan tüm seçimleri iptal hakkını kendinde bulacaktır bu doğru mudur?" Bütün bu gelişmelerin ardından Rusya Gürcistan ile olan ilişkilerini soğutmamak amacıyla Dışişleri Bakanlığı'ndan yaptığı açıklamada Seçimlerin yapılmasının Gürcü - Abhaz barış görüşmelerini olumsuz yönde etkileyeceği konusunda endişeli olduğunu belirtti.

Parlamento'da bir de Türkiye'li var

Abhazya Parlamentosu seçimlerine ilk kez, Türkiye'den dönerek oraya yerleşen Abhazya vatandaşlarından da adaylar katılı ve bunlardan Oktay Çkotua parlamentoya girdi.

Bütün bu bilgileri bize ulaştıran Abhazya Cumhuriyeti Türkiye

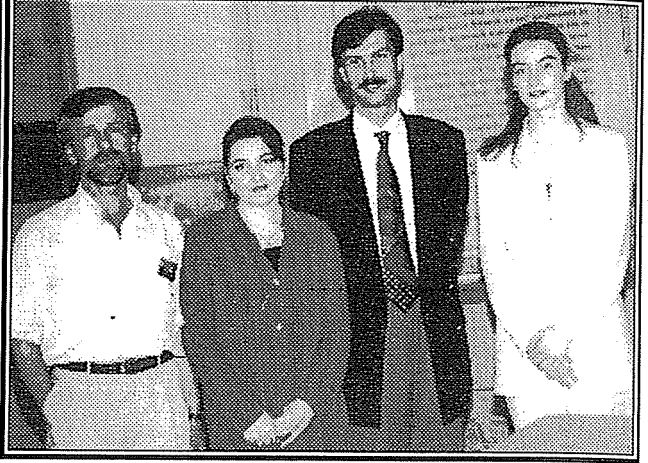
Abhazya parlamentosu seçimlerine daha önceki yıllarda Abhazya'ya gidip yerleşen Türkiye kökenli Abhazlar da aday oldular. Bunlardan Oktay Büyü (C'kotua) seçimi kazanarak parlamento oldu. (Foto. Abdülkadir Ardızınba)

Temsicisi Sayın Vladimir Ayüdzba'nın Türk halkına ve Türk Hükümeti'ne de bir mesajı var;

"Hepinizin bildiği gibi Rusya Çeçenya savaşını bahane ederek Abhazya'ya ambargo uygulamaya başlamıştı. Fakat Çeçen savaşı artık bittiğine göre Abhazya'ya uygulanan haksız ambargonun da artık kaldırılması gereklidir. Ambargo 14. ayını doldurdu, Abhaz halkı hem ekonomik hem de psikolojik açıdan yıpratılıyor. Üstelik Türkiye'li pek çok Abhaz da 14 aydır ailelerini ve dostlarını bu ambargo yüzünden göremiyor. Abhaz halkı artık kapılarının eskiden olduğu gibi dünyaya ve tüm insanlığa tekrar açılmasını ve hayatlarının normale dönmesini istiyor. Ne yazık ki, Türkiye ve Rusya Dışişleri Bakanlıklarının İnsan hakları konusundaki duyarlılığına güvenmekten başka çaremiz yok. Ben Abhazya halkı ve Abhazya Cumhuriyeti adına bütün Türk halkının ve barışa inancı, saygısı olan tüm insanların yeni yılını kutluyorum. Dilerim 1997 yılı insanlık için GERÇEK BARİŞ YILI olur."

DİASPORA'DA YAŞAM

1. Dünyaca ünlü soprano Khibla Gerzmaa ve piyanisti Katerina Galenina Kasım ayında Ankara'da ve İstanbul'da iki güzel konser verdi. 2. Adapazarı'nda 1992 yılında Abhazya'nın işgalini protesto etmek üzere yapılan miting. 3. Kafkas kültür derneklerini bir çatı altında toplamak amacıyla düzenlenen Eskişehir toplantısına katılanlar bir arada. 4. Pendik-Kaynarca Kafkas Kültür Derneği birinci olağan genel kurulu(1996) 5. Çerkes sürgününü anmak üzere bir araya gelen Kuzey Kafkasyalılar Kefken Abaza mezarlığından denize çiçek atıldılar (Mayıs 1991). 6. Kafkas Abhazya Kültür Derneği'nin organize ettiği Kuzey Kafkasya hatıra ormanı ağaçlandırmasına katılanlar toplu halde (1996).

**The law-abiding town, though
small and set On a lofty rock,
outranks mad Nineveh.**

**Phocylides, quoted by Dio
Chrysostom in
'Borysthenitic'**

The old Irish term for province is coicead, meaning a 'fifth', and yet, as everyone knows, there are only four geographical provinces on this island. So where is the fifth! The fifth province is not anywhere here or there, north or south, east or west. It is a place within each one of us - that place which is open to the other, that swinging door which allows us to venture out and others to venture in.

*Mary Robinson, President of the Irish Republic,
on signing the Declaration of Office
in Dublin Castle, 3 December 1990*

IN AUGUST 1992, a small, savage war broke out on the shores of the Black Sea between Abkhazia and Georgia. It ended, just over a year later, with the defeat of the Georgian forces led in person by President Edward Shevardnadze and the emergence of a precariously independent Republic of Abkhazia.

Human settlement around the Black Sea has a delicate, complex geology accumulated over three thousand years. But a geologist would not call this process simple sedimentation, as if each new influx of settlers neatly overlaid the previous culture. Instead, the heat of history has melted and folded peoples into one another's crevices, in unpredictable outcrops and striations. Every town and village is seamed with fault-lines. Every district displays a different veining of Greek and Turkic, Slav and Iranian, Caucasian and Kartvelian, Jewish and Armenian and Baltic and Germanic.

An ancient 'multi-ethnic' community is a rich culture to grow up in. Bosnia was once like that. So was

Odessa before the Bolshevik Revolution, or Vilnius, in Lithuania, before the Second World War. The symbiosis of many nationalities, religions and languages in one place has always appealed to foreign visitors, and never more than in today's epoch of nationalist upheaval. But nostalgia makes bad history. The symbiosis has often been more apparent than real.

Living together does not mean growing together. Different ethnic groups may co-exist for centuries, practising the borrowing and visiting of good neighbours, sitting on the same school bench and serving in the same imperial regiments, without losing their underlying mutual distrust. But what held such societies together was not so much consent as necessity - the fear of external force. For one group to assail or attempt to suppress another was to invite a catastrophic intervention from above - the despatch of Turkish soldiers or Cossacks - which would pitch the whole community into disaster.

It follows that when that fear is removed, through the collapse of empires or tyrannies, the constraint is removed too. Power struggles in distant places, to which one group or another feels an allegiance, reach the village street. Democratic politics, summoning unsophisticated people to pick up sides and to think in terms of adversarial competition, smite such communities along their concealed splitting-plane: their ethnic divisions. And, often reluctantly at first, they divide. The familiar neighbours, with their odd-smelling food and the strange language they speak at home, become part of an alien and hostile 'them'. Antique suspicions, once confined to folk-songs and the kitchen tales of grandmothers, are synthesised into the politics of paranoia.

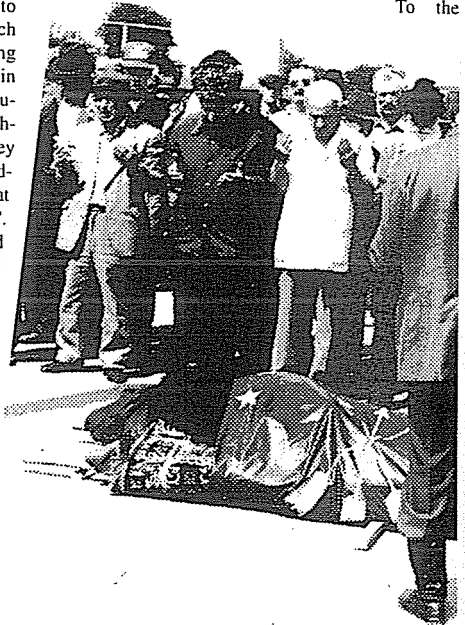
All multi-ethnic landscapes, in other words, are fragile. Any serious tremor may disrupt them, setting off landslides, earthquakes and eruptions of blood. The peoples themselves know this, and fear it. But nationalism, when it breaks out around the Black Sea, is usually a plague which has arrived from somewhere else, and against that plague there is no known serum. This was the fate of Abkhazia.

This little region of coast and mountains, stretching from the Russian border at Sochi in the north down to the Inguri River in the south, was precisely one of those mingled Black Sea societies. The Abkhazians themselves, speaking a pre-Indo-European language, were

already there when the first Greek colonists arrived in the sixth century BC. But by 1-92 they had become a minority in their own land, less than 20 per cent of the population. Russians, Pontic Greeks, Armenians and migrants from the northern Caucasus had all settled in Abkhazia during the nineteenth century, while the biggest single group of inhabitants - 45 per cent - was Georgian, or rather Georgian-Mingrelian.

They were relatively recent immigrants. After 1864, when Russia annexed this part of the Caucasus, many Moslem Abkhazians fled into the Ottoman Empire. Their lands were taken by Christian Mingrelians from across the Inguri River in Georgia, a process which continued fitfully until 1949 when Mingrelians were compulsorily moved into Abkhazia to take over the farms and houses left by the deported Pontic Greeks. Here began a resentment which was soon to seem ancestral. While the Abkhazians speak a north Caucasian language, the Mingrelians belong to the Kartvelian linguistic family which also includes Georgian, Svanetian and Lazari.

To the

Abkhazian villagers, the Mingrelian presence seems to convey an unspoken threat. There were only about half a million people in all Abkhazia, while Georgia had five million. After the Revolution, Abkhazia had been declared a full republic of the Soviet Union, but in 1931 Stalin - the great Georgian - had demoted the land to a mere 'autonomous republic' within Georgia.

The first shocks which began to release the landslide came with Georgia's move towards independence between 1989 and 1991. Georgian nationalists, obsessed with the danger of Russian interference, took a harsh line towards their own non-Kartvelian where descendants of the Sarmatian. In the summer of 1989, the Georgian branch of the University of Tbilisi should be set up in Sukhum, the Abkhazian capital, alongside the recently established University of Abkhazia. This provoked student riots, which soon spread into ethnic street battles in Sukhum and the southern town of Ochamchira.

Under the pressure of distant events in Tbilisi and Moscow, the whole social structure of Abkhazia began to buckle. The Soviet Union itself fell apart in 1991. Civil war broke out in Georgia. The Abkhazian

leaders opened discussions with other northern Caucasian peoples about forming a confederation and a military alliance, and declared that they wished to restore the semi-independence of the Igzoz. Then, in August, 1992, Georgian forces attacked and occupied Sukhum. The Georgian National Guard was called to arms throughout the territory. The Abkhazian government escaped arrest in the capital and fled north along the coast to Gudauta, where they called for resistance. Volunteers from the armed hill peoples of the northern Caucasus - Kabardians, Chechens, Adygheans, Daghestanis - arrived to support the Abkhazians. So did contingents from the big Abkhazian diaspora in Turkey. The war began.

The Abkhazians were backed not only by the volunteers but by most of the non-Kartvelian population, but it was covert Russian intervention which decided the outcome. With the apparent aim of crippling the reality of Georgian independence and reasserting Moscow's hegemony in the northern Caucasus, the Russians supplied the Abkhazian side with heavy weapons and supported their ground troops with air strikes.

The Georgians were finally driven back over

the Inguri

River in September 1993 In the first phase of the war, Georgian and Mingrelian militias massacred or expelled Abkhazians in the districts they controlled; later, when the counter-offensive began, the advancing Abkhazians drove before them a mass of some 150,000 desperate Kartvelian refugees. There were atrocities on both sides. The towns were wrecked and often looted. In the south, the Georgians destroyed villages as they fell back, and sowed the fields with mines. The dead - killed in battle, murdered in their homes or victims of hunger and cold as they sought to escape across the mountains - have never been reliably counted but certainly numbered many thousands.

The Abkhazians had become 'masters in their own house'. But the house was roofless, and they wandered lonely through its desolate rooms.

Nine months after the Georgian troops had been driven from the land, the Abkhazian Minister of

Information sat in her tiny, shabby room and still seemed astonished to be there. Dr Natella Akaba used to be a historian; she wrote her doctoral thesis on 'Colonial Policy and British Imperialism in Qatar'. She said thoughtfully, on the Brezhnev days, I was one of those who listened to Radio Liberty and thought that democracy would be such a natural, simple thing. Now I realise that in real life matters are much more difficult.

Her door was broken and splintered; the original lock had been wrenched off by marauding soldiers and replaced by a handle picked up in some nearby ruin. She was, on this point, luckier than the Minister of Education, a few streets away. His method of entering his office was to put his hand through a rent in the door-panel and pull. Once inside, he kept the door shut with a wedge of paper tied through the hole with string.

Only the Minister of Economics, who had commandeered a room in the old university building, possessed a real lock: an impressive modern thing with a number-coded button-panel. This did not mean that he kept money in his office. There was no money. Dr Akaba and her ministerial staff of fifteen boys and girls received no salaries at all. They were entitled to one free canteen meal and a loaf of bread each day. As a special privilege of office, the minister was given an expense allowance of fifteen dollars a month for her official duties.

Sukhum was once a pretty, lazy southern town. Its climate is sub-tropical; its parks and esplanades are sweetly scented by white and pink oleanders, framed in alleys of palms, shaded by banana leaves and enormous eucalyptus trees. Until the war with Georgia, its population was as much of a mixture as it had been when the Greek colony of Dioscurias stood there and - so it was said - nine different languages could be heard in its market-place. The largest group (after Stalin had expelled the Greeks) was Mingrelian or Georgian; there were Abkhazians too, of course, but they were a minority in Sukhum as they were in Gudauta, Gagra, Ochamchira and all the other towns. The Abkhazians were thought of as a village people. Their strength was not on the coast but inland, in the villages up against the first foothills of the Caucasus.

Remembering all this, I walked through the streets of Sukhum nine months after the end of the war and felt a new silence, like a sort of deafness,

pressing on my ears. Where had everyone gone! Here and there a few people walked across empty streets, or stood waiting outside the offices of some international aid agency. Behind the oleanders and palms, the houses were gutted and the dead walls were stained black by smoke. The tarry smell of burned timbers, the marzipan scent of burned plaster, still hung in the air. In the park, the bronze busts of Abkhazian poets and sages were pocked with bullets, and the central lawn had become a small military cemetery.

More than half the population of Sukhum had fled, during the thirteen months between the arrival of Georgian troops in August 1992, and the town's recapture by the Abkhazians. Sukhum had been shelled and bombed, attacked by aircraft with rockets and finally taken by storm. Many of the remaining Greeks were evacuated to Greece in 'Operation Golden Fleece', when a ship brought them off from Sukhum harbour in the middle of the war. An aircraft came from Israel to rescue the Jews. Almost all the Georgian and Mingrelian inhabitants abandoned their homes and followed the retreating Georgian forces, or were chased out by the Abkhazians and their ferocious allies as they reoccupied Sukhum.

The airport was unusable; the railway to Russia, running north along the Black Sea coast to the frontier on the Psou River, had been wrecked. No merchant ships dared to put in at Sukhum until the Turks resumed an occasional ferry service from Trabzon. In June 1994 the Russian Army re-entered Abkhazia as a peace-keeping force and deployed some 3,000 men in the south to keep the Georgians and Abkhazians apart. But the Russians did little to reconstruct the country.

A year later, Abkhazia remains unrecognised. Under United Nations auspices, negotiations are dragging on between Georgia and Abkhazia to arrange the return of refugees and to settle Abkhazia's international status. The Abkhazian government would now consent to a 'confederation' with Georgia which recognised their country's right to sovereignty and independence. The Georgians, however, continue to claim that Abkhazia is an integral region of the Georgian state.

Achandara, under the foothills of the Abkhazian Caucasus range, was spared the fighting. It is a rich

village, on good soil, and the sons and daughters of Achandara who have to work in Sukhum are nourished by parcels of maize-meal, fruit, honey and bread from their families. Along the road leading inland from the coast wander mares with young colts and herds of buff-coloured cattle.

Not far away is Lykhny, with its sacred tree where thousands of Abkhazians gathered in June 1989 to proclaim the 'Lykhny Declaration', demanding the restoration of full republican status within the Soviet Union. Trees matter to Abkhazians. Their two conversions to world religions, to Christianity in the sixth century and then to Islam under the Turks, have been less enduring than older ways of reverence for natural objects and for the dead. The Minister for Ecology, a young marine biologist, told me that older Abkhazians preserved a healthy 'culture of using nature', by tradition never killing more than one animal on each hunting expedition. But it goes deeper than that.

As we approached Achandara, a young woman in the back of the car asked, 'Do you see that mountain?' Behind the village rose a steep conical hill, covered with dark-green forest and capped with thunder-cloud.

'That on?'

In mild alarm, she said, 'Don't point at it. We do not point at it.'

What was its name?

'It has a name, but we must not say it.' She explained that it was forbidden to cut wood, on the mountain. Once, in spite of their warnings, a tsarist general had forced an Abkhazian work-party to fell timber there, but as the first tree bowed and crashed, the general too fell paralysed to the ground.

At her parents' house, her father and his neighbours, wrapped in veils, were taking honey from the hives. The family had not been warned of our visit,

but soon we were sitting down to a meal on the grass: maize bread, hard white cheese, cucumbers, little dumplings fried to celebrate the honey harvest. Then came clear red wine from grapes in the arbour, chacha eau-de-vie, and finally the main course: stiff maize porridge eaten with slices of cheese and spoonfuls of spicy akhtrd (bean stew with pepper paste). In front of us, women carried cloth-covered trays across the lawn as they prepared the marriage feast for one of the sons of the house.

Afterwards, we walked among orange and pear trees to see the family graves in the orchard. Here within a square of iron railings lay Grandfather. He had been arrested in 1947, for nothing more than being a prosperous peasant, and sent to a Siberian labour camp. When he felt that he could bear exile no more, he had written a letter - one page for his children, the other for his wife - and slipped it into a bottle which he hid in the grave of another Abkhazian comrade, knowing that sooner or later his friend's people would come to find his bones and bring them home. Then he cut his own wrists and died. Many years later the letter in the bottle was delivered, and in turn his own family set out for Siberia to fetch his body back to Achandara to lie beside his wife. Standing in the sun, with the unnameable hill behind her, his daughter-in-law said to me, 'You know, there was a Russian woman there who asked us why we wanted him. She said that he was just a dead body, nothing worth having. Can you believe that?'

A few yards away, there was a fresh grave. Cousin Z., a young schoolteacher, had been killed in the war against Georgia. The tomb-stone bore his portrait in relief, and beside it was a full-length oil painting showing him in camouflage fatigues, grasping his Kalashnikov. Over the grave, in the Abkhazian cus-

tom, a sun-roof had been erected so that the family could sit and keep the dead man company.

On the way back to Sukhum, a few miles down the valley, we passed a row of empty houses. The orchards round them were green, but the walls were scorched black by fire. Mingrelians had lived here since 1945, when they were resettled from western Georgia. But there had been no battles in this valley. Peaceful families had been driven from their homes by the Abkhazians simply because they belonged to the culture of the invaders.

A voice from the back of the car said, 'they shared our land, and

they were our neighbours. But then they made war on us ...

It was more than a decade before the war began that Fazil Iskander wrote his novel *Sandro of Chegem*. It is more a series of connected tales about Abkhazian lives and fantasies, done in the manner of a volume of Isaac Babel stories, than a conventional novel. And in most of the Sandro tales there recur mentions of another, different people who live among the Abkhazians. Iskander called them the *Endurskies*. In a foreword, he suggested that Enduria, their land of origin, was a 'fictitious district', and that the Endurskies are the mystery of ethnic prejudice. But nobody in Abkhazia has any doubt about who is meant. What Iskander wrote about the *Endurskies* - Mingrelians, or rather about Abkhazian attitudes towards them, belongs in any manual of ethnic tensions, in any aetiology of the symptoms of group prejudice.

In 'The Tale of Old Khagug's Mule', the mule - a suitably sardonic and detached observer - remarks that

the Abkhazians have a very complicated attitude towards the Endurskies. The main thing is that no one knows exactly how they got to Abkhazia, but everyone is sure they're here to gradually destroy the Abkhazians. At first the hypothesis was developed that the Turks were sending them down ... The Chegemians [from the village of Chegem] put forward a different version of the story. Their version is that somewhere deep in the dense forest between Georgia and Abkhazia the Endurskies had been spontaneously generated from wood mould. Very likely that was possible in Tsarist times. And later they grew into a whole tribe, multiplying much faster than the Abkhazians would have liked ...

Some older Chegemians, the mule recalls, say that there was a time when Endurskies did not live in Abkhazia and only came to the village in small parties to hire themselves out for seasonal labour. Now they were a permanent, yet never fully accepted, part of the landscape.

In Tali, *Miracle of Chegem*, the narrator mocks:

The Chegemians were sure that all Abkhazians dreamed of becoming related to them. Not to mention the Endurskies, who dreamed not so much of becoming related to the Chegemians as of subjugating them, or not even subjugating but simply destroying the flourishing village, turning it into a wasteland ... so that they could go around saying that there had never been any Chegem ... None of this would prevent [the Chegemians] from maintaining quite friendly relations with their Endursky aliens in normal times.

On the Black Sea coasts, there have lived many

Chegemians and many Endurskies. They inhabit Crimea under the names of Tatar and Russian Ukrainian, filling their pails at the same pump and then going home to wonder what they're really plotting. They used to live in the Empire of the Grand Comnenians, when Greek, Turkish, Hebrew, Italian and Kartvelian were spoken on the streets of Trebizond, or in nineteenth-century Odessa where nobody was a native but everybody agreed that the Jews were Endurskies. They live in Moldova now, upstream from the estuary of the Dniester, where the Chegemians are the Moldovans of Romanian speech while the Endurskies are the Slav settlers of Transdnistria in the east of the country. In Noldova, just as in Abkhazia and Chechnia in the northern Caucasus, the end of empire - the Soviet eclipse - meant the beginning of war between neighbours.

Independence always has an aspect of amputation. Old but still living connections are cut through. The majority celebrates, but a minority always mourns when a customs barrier shuts the familiar highway to yesterday's capital, when certain medals become impossible to wear at parades, when a much-loved newspaper in a metropolitan language is no longer delivered daily. Neighbours depart, with dignified regret or in panic. There is always loss.

The amputation of Abkhazia was brutal and untidy, and the loss was very great - not only the physical loss of human lives, burned houses, broken bridges, but also the huge cultural impoverishment inflicted by the flight of the Mingrelians and Georgians. Some of them, just possibly most of them, will find their way back. But the country will never be the same again. They were a part of Abkhazian society, and their intimacy with the other communities there - even if that intimacy was superficial and mistrustful - can never be reconstructed.

Abkhazia also lost its history. More accurately, it lost the material evidence of its own past, the relics and documents which any newly independent nation needs to re-invent and reappraise its own identity. This was not an accidental consequence of the fighting for Sukhum. It was, in part, a deliberate act of destruction.

The National Museum was not burned, but it was looted and devastated. In its dim halls, stuffed bears and spoonbills lean over torn cartons of Greek pottery shards. The huge marble relief of a woman and her children, found on the sea-bed off the site of Dioscurias, was spared because the staff (several of whom were Georgians) hid it behind boards. But the Georgian soldiers took the coin collections and even replicas of gold and silver vessels whose originals were already in the museum at Tbilisi. The cases containing Abkhazian finery, inlaid muskets and jewelled daggers and decorated wedding-dresses, were broken and emptied. Soldiers do this everywhere in occupied cities - it was no worse than the plundering of the Kerch museum in the Crimean War. But the fate of the State Archives was different.

The shell of the building stands down by the sea. Its roof has fallen in, and the interior is a heap of calcined rubble. One day in the winter of 1992, a white Lada without number-plates, containing four men from the Georgian National Guard, drew up outside. The guardsmen shot the doors open and then flung incendiary grenades into the hall and stairwell. Avarrant boy, one of many children who by then were living rough on the streets, was rounded up and made

to help spread the flames, while a group of Sukhum citizens tried vainly to break through the cordon and enter the building to rescue burning books and papers. In those archives was most of the scanty, precious written evidence of Abkhazia's past, as well as the recent records of government and administration. The Ministry of Education, for example, lost all its files on school pupils. The archives also contained the entire documentation of the Greek community, including a library, a collection of historical research material from all the Greek villages of Abkhazia and complete files of the Greek-language newspapers going back to the first years after the Revolution. As a report compiled later in Athens remarked "the history of the region became ashes".

The young official in Sukhum explained to me the national symbols of his country. Here was the state flag: the white hand on a red background stood for the ancient Abkhazian kingdom; the star for the Absilian ancestors; the seven green-and-white stripes for the traditional tolerance of the Caucasian peoples among whom Islam and Christianity existed together in peace. Here was the national coat of arms, devised from an Abkhazian epic legend. A horseman riding the winged steed Arash shoots his arrow at the stars: at a large one representing the sun, and at two smaller ones which are tokens of the union of the cultural worlds of East and West...

All this is the normal kitsch of nationalism, with an element of modern high-mindedness: the allusions to 'traditional tolerance' (not always so traditional in the northern Caucasus), or to 'the union of cultural worlds'. But the ethnic mythology of the Abkhazian minority dominates both flag and crest. Every nationalism has to answer the question 'Who belongs? Who is an Abkhazian-or a Scot or a German?' These national symbols seemed to suggest a narrow, ominous definition.

When I came to Abkhazia, it seemed to me natural territory for 'Pol-Pottery'. A small, village people, regarding itself as the original and native population of the land, had conquered the towns and put most of their non-Abkhazian inhabitants to flight. It seemed likely that a dramatic ideology of ruralism would be imposed, insisting that the 'true' Abkhazian identity was to be found in the countryside while the towns were dangerous, cosmopolitan places in which that identity would always be dissolved. In the same way, I expected that the new government would reassemble loyalty to the new state around the Abkhaz language, forcing it on all its subjects as a condition of citizenship. There were enough melancholy precedents in the history of modern nationalism.

But, surprisingly enough, no such mood is to be found in the new Abkhazian government or among its supporters. They recognise the diversity of Abkhazia, and have no intention of forcing a single culture on its peoples. There is a coherent effort to rescue and reorganise the teaching and practice of Abkhazian culture, above all in music and dance. But members of the government in Sukhum insist that Greek, Armenian 'and even Georgian' culture would be developed as well: we do not blame the whole Georgian people, and we appreciate their traditions. No special primacy will be given to the Abkhaz language. It will be one of the two official languages, with Russian (spoken in practice by everyone in the country) as the other. But the pre-war balance of lan-

guages used in schools as the medium of instruction is to be restored as far as possible, assuming that the refugees and exiles return (there used to be a hundred schools teaching in Abkhazian, seventy in Russian and a hundred and fifty in Georgian). All non-Abkhazian schools will continue to study the language, as they did before the war, but there is to be no pressure to give it more prominence in the curriculum.

This moderation has several sources. One is common sense. Abkhazia's wealth has depended upon beach tourism from Russia and Georgia and upon the insatiable Russian and Ukrainian demand for Abkhazian fruit and vegetables. Even if a combination of state terror and isolationism was used to 'Abkhazianise' the land, it would end in ruin. But nationalism can be immune to common sense, and a more important reason for tolerance is the personal origins of the new leadership.

They are sophisticated, professional men and women, often educated in Moscow or Leningrad. Several were senior officials in the old Communist Party. A good many of them speak little or no Abkhaz, which they regret but do not regard as disabling. After all, they reassure themselves, even Fazil Iskander writes in Russian.

They are not villagers, though most of them have village relations. Neither are they plebeians who have risen to power as officers in an insurrectionary army - that element which has so often overturned the first, more worldly generation of liberators (men like Ben Bella in Algeria, for example) and diverted a country towards peasant-worship and religious fundamentalism. Such people exist, angry and disoriented, in Abkhazia during this aftermath of war. But for the moment they have not found their way to challenge the urban intellectuals who are in charge. For the latter, with their mixed cultural inheritance, an Abkhazian is simply somebody who lives in Abkhazia and is committed to Abkhazia: nothing more ethnic or exclusive than that. It is a Black Sea solution, worthy of the Spartocids who ruled the Bosporan Kingdom and all its peoples two thousand years ago.

Natella Akaba said to me, 'We must not become a conservative rural community. There has to be a balance between past and future, country and town. Some Georgian scholars wanted the Abkhazians to become Like aborigines living in a native reserve, and that must not be allowed to happen.

'We can survive for some time like this. Perhaps the world will alter its view of us, if we can hang on. And a change must take place at the beginning of the twenty-first century, a change in political mentality, or everyone will perish in these little local wars. I don't think the aim of the Ossetians or the Abkhazians or the people of Karabagh is to isolate themselves from the world. We want to enter it, while keeping our own identity. Maybe, one day, that will be understood.

Black Sea, Neal Ascherson
First published 1995 - London

ABHAZCA'DAN BİR ÖYKÜ :

MAAN HASAN VE GELİN ALAYI

MİKHA LAKIRBA

MAAN HASAN - GELİN ALAYI

Abhazya kralı oğlunu evlendiriyordu, Mengrel Kralı Adgian Kusiya'nın kızıydı gelinleri. Adı Sisino idi. İki yıldır sözlü olarak bekliyordu. Abhazya kralı, Krallığında, Lihni meydanında büyük bir düğün başlattı. Konuklarını ağırladı, gelin almaya gitmek üzere bir grup görevlendirdi ve başlarına da büyük olarak Maan Hasan'ı verdi. Gelin alayını Odiş'e Jirgit'a yolladı. Hepsi birbirinden güzel benzersiz 100 eyerli at gönderdi hediye olarak.

Jirgit'da Adgan Kusiyanın krallığında da düğün vardı. Kral konuklarını çevresine toplamış, gelin almaya gelecekleri bekliyordu. Öğlen saati geçmiş, öğlen güneşi kaybolmaya başlamıştı damat tarafı geldiğinde. Mengre kralı yüksekçe bir yerde oturmuştu, kemerini tutan düğmeleri kopmuş açılmıştı. "Bunca misafiri adam yerine koyup utanmadiysa bari Abhazya kralının adına buraya gelen bizleri düşünseydi", diye yavaşça çevresidekilere mırıldandı Hasan.

- O-o-o geldin mi deli Abaza? - diye seslendi. Adgian Kusiya oturduğu yerden, kalkmaya tenezzül bile etmeden.

- Kusura bakmayın Kral Kusiya! fazla zamanımız yok, teşekkürler! - dedi Hasan hiç tereddüt etmeden ve rahatsızlığını belli etmeden. - Buradan geçiyorduk kralım bizden Jirgit'den geçerken sevgili dostum Kusiya'ya uğrayıp selamlarımı iletmeden geçmeyin diye rica etmişti. Selamını size iletliğimize göre, artık gidebiliriz. Sizlere iyi günler, hoşçakalın! - diyerek arkadaşlarına döndü ve - atlarınıza binin dedi.

Herkes atına bindikten sonra hep birlikte bahçeden çıkıp gittiler. Kral Kusiya neye uğradığını şaşırıldı. Ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemeden ayağa kalkıp öylece arkalarından baktı. Böyle olacağı hiçbirinin aklına gelmemişti. Birbirlerine bakışan şaşkın misafirlerde aynı durumdaydı. Gelin almaya gelenler Mengrel krallığından geçip gittiler. hediye getirdikleri atları da yanlarındaydı. Böylece Kulon adındaki köye girdiler. Hasan Kulon (Masara) köyünde yaşayan köylülere, atları "Abhazya kralının

MAAN HASAN - ATATSAAGAÇUA

Apsni ah yıpa phuis diyzaaygon. Agirkua rah adgian Kuatsiya yıpa lakun yaargozi Tsitsino lıxıdzın lara. Yu-sıkusa raaxis dhuani dt'uan. Açara du yıwıyt ah lıhni asta ıyahtınraç'. Asasçua dıpxıeyt'. Atatsaagaçua uştıyt. Odiş Juirgit q'a Adgan K'uts'ıya yaxi, pxiagılayuis Maan Hasan grıtanı. Ahamta rıtsıytseyt ak' ats'k'ibis, ak' eyghını, zeypsıq'am açkyu şu-çık' k'uadırnı.

Wa juirgitgi Adgian K'uatısiya yaptınraç'ı açara ıq'an. Açara xıyan, Apsnıtıuy ah yıtıtsaagaç'ua rakun yızzıpsızgıı.

Şıbjaaara yınaxihuhuan, amrı ak'ır yıntalaxianı awp yanney atatsaagaç'ua.

Ahamta-çkya aaydtsalanı rıxıçey darey zamyua yaanıwnı dara ahtınra aşta yaataleyt'.

Agirkua rah Adgian K'uatısiya yıbarts'a harak'ı dukatuan. Yık'umjuı yımaq'a zkuz, ahınc'urakua pırt'lan. "Abırcqak' yeyzaz yısasç'ua rıguxıaa yımkızargıı Apsni ah yaaystız atatsaagaçua ma hza-tueymbazey?"- aayguaxut aznık'azı Maan Hasan.

- O-o-o waama apsua xaga? - ç'aaytyt Adgian K'uatısiya wa daxııkutıaz, araxi alabaara yçazım'dzak'ua.

-Axa hamam, wıxats'k'ı ah k'uatısiya! yıtabup!- yıhueyt Maan Hasan dats'amxak'ua. -Hara ara hamyuasweyt awp. Wbra şuanıyaswa şundgılanı ah Adgian K'uatısiya, sıwa bziya sısalam sızsut' hua hnep'ı yanıyts'esyt' hah. Salam wzaaytiyt'. Wmşgıı aabziyaxaayt! - yıhuan yıyuızc'ua raxi daaxıahueyt Maan Hasan, - hçıuşuts'a! adrhua yıncıjulan, aş'a dw yıntıts'ını yıtsıeyt. Ah K'uatısiya dşanxanı yıyhıuaragıı yıç'amşuo daayxapsıyt'. wa daxııyuagılaz. As q'alap' hua yıxaxıgıı yıqa'amızıt'. Yınexuapşı-aayxuapşjwa yaaylaxeyt' arsq'aamta yıpswaz asasçugıı.

Atatsaagaçua wy ahtınra yınayusıyt. Ahamta çkygıı rı'ştaxi yaartson. Yşneıywaz ws Kulon zaxıdzız akıta yınalaleyt. Yınazıdgıloz yunıtsıpıxadza Maan Hasan apşumaçua rwacıı dapxianı çık ak'uağır

hediyesi" olduğunu da söyleyerek dağıttı. Köylülere 90 at hediye edildi, eyerlenmiş ve hazır olarak. Yollarına devam ederlerken köyün çıkışında yaşayan Adgian Daut'a misafir oldular. Yanlarında kalan 10 eyerli at olduğu halde Daut ve Hasan önceden tanışıyorlardı. Hasan bu evde pekçok kez kalmış ve iyi ağırlanmıştı.

Daut'un iyi yetiştirilmiş güzel bir kızı olduğunu da biliyordu.

- Bizi Abhazya kralı yolladı Daut. Rica ediyor ve oğlu için kızını gelin istiyor. Kızının iyi yetişmiş bir genç kız olduğunu biliyorum, aramızdaki yakınlığa güveniyorum ve bize olumlu cevap vermeni umuyorum.-

Adgan Daut bu beklenmedik gelişme karşısında asallayıp kalıverdi.

- Birşey söylemeliyim - diyerek şaşkınlıkla söze başladı. - Kralın oğlu, Adgian Kusiya'nın kızı ile ikiye bölünmüş sözlü değil miydi? Kral Kusiyanın bugün büyük bir düğünü var ve gelin almaya gelecekleri bekliyorlardı!- dedi.

- Kral Kusiya'nın her gün düğünü var! Ondan bize ne?- diyerek Dautun sözünü kesti Hasan. - Gelin almak için Abhazya kralının yolladıkları biziz, işte burada gördüklerin! Kralın bizi gönderme sebebi de senin kızın sevgili Maşo!. hayır demek istiyorsan senin bileceğin iş.-

- Nasıl olur! - dedi güven dolu Adgian Daut. - Koca Abhazya kralı benim kızımı ailesine layık gördükten sonra, ben nasıl hayır diyebilirim? Kızım ve benim için, bu büyük bir onurdur. Eminim oda ben gibi gurur duyar sevinçle karşılar böyle bir kısmetle!

Abhazya Kralının evine gelini getirdiklerinde gece yarısını geçmişti. Hasan olan biteni Kral'a anlattı. Kral hiçbir şey söylemeden gidip getirdikleri gelinin yüzünü açıp baktı.

- Sana saygısızca davranmış Kral Adgian Kusiya, yakıştıramadım.- diyerek düşünceye daldı, sonra Hasan'ı sınıksız kucaklayarak, -Sana minnettarım Hasan!- diye tamamladı sözlerini. Hasan sevindi, rahatladı. Çünkü içinde biraz da olsa tedirginlik vardı, Verdiği bu karardan Kral'ın hoşlanmayacağından endişe etmişti.

- Bundan sonrasına damat karar verecek! Ne der acaba?- diye endişeyle sordu Hasan.

- Damadı ben görürüm - dedi Kral gülerek Maşo Sisino'dan daha iyi yetiştirilmiş üstelikte çok daha güzel!

şakww ynayıyon. "Apsnı ah hamtas ywzaaytıyıt!."- hua natsts'anı, wbas matsara Kulon alatan anxaçua yışanı yınyteyt! pşanyağıyjuaba çı, yışk'uadırız. Ws. yışneywaz, wbrıy akıta ats'ıxutua xışua yınxoz. Adgian Daut yaşta yıtalt. Atatsaagaç ua aguguahua, abant yınxaz jua-çık rımanı. Waandzagil eybadırwan ariy dautıy hasanıy. Araç'a dtuaxian, dgıbxian Hasan. Apha bziyadzag'ı apşuma dışıymaz ydırwan.

-Apsnı ah haayşıtyt'. Dawt. Dwıhuoyt yç'k'wn wpha dıywtartsı, wpha bziyaxu Maşo! Warey sarey aywara yıhabjov açxuanı, swıhuayt wy map yıçuwmk'ırts.

Dgaçamk'ıyt aznık, azı as ymgughdzoz Adgian Dawt.

-Ak shuaşan,-yıcaşanı daççuaıueyt wıy.-mşuanı ah adgian K'uats'ıya yıphu Tsıytsıyno lownıy yuışik'usa raaxısgı. Yıhuanı ytuow Apsnı ah yıpa yızi? Ah K'uats'ıya yaxia açara du yımawp'. Yaxia yırzıpşwp'ey Waxıtu atatsa-agaçua!.

-Ah K'uats'ıya esımsağı' yımowp' açara dw. Wıy hara yalahıwzey?!-yıhueyt wıy yajua gaapiyulanı Maan Hasan!- Atatsaagaçua hua Apsnı ah yaxia yaayşıtz hara hawp', abart yıwbo! Hazzaayşıtzgi.,wara wpha maşo lowpı! map' xcuwk', wazar gaça wswın.

-Yışpaq'ıloy?!-yıhueyt' daagwrghian' Adgian dawt. Apsnı ah dudzdza sara sıpha tatsas daniyatueyiş, -mapı şpask' wey? Juyanguaşupxiaramıy sıphagı sargı hızhuan! Dijuga. Largı, olgurghiaç'ua-gtsap' as lınasıp anışk'ua k'uaxal-

Wıy awxa ats'x agw eiyyunaşaxian Apsnı ah yahtınraç', atatsa dannarga. Ah yieiylıueıyt Maan Hasan y'q'alaz zegir. Ah znı ak'gı axıymhuaak'ua gneyını yınargaz atatsa lç'ıı açxtnı gıybeıyt.

-Akunagaç'ıq'a wwıyt Hasan, yıwçışayt yıhayt ah gaaxutsnı, dogıagu dıykileıyt. Daagurghieıyt Hasangı, ah yaxıyhuaaz, yızbın ak'uzarı,maç'gı, dışuon yıq'ayts'az ah yıguıyamıxuarhua.

-Wajuşta amahu yıowp' aws zlow. yaxıyhuaapızeyş.?-yıhuan gts'aayt Maan Hasan.

-Amahu sara dızbap',-yıhueyt ah gpişuarçço,-ak'ıs...Tsıytsıyno lats'ıs deıyghiwp' Maşo, yahagı dıpişdzoup'!

**Çeviri ve Transkripsiyon
Yeşim ATRİŞ-PHA**

Dandenma Bölgesi Köyünde bir Kabardıy evi
(Gozkamanların evi) Foto: H.Ersoy

**Kafkas Yayınevi'nin bastığı fasiküller
üzerine bir değerlendirme:**

UBIKH FOLKLORÜ, ADIGE FOLKLORÜ, BALKAR-KARAÇAY FOLKLORÜ

Dan ALEXE

Yılların oluşumu, zengin bilimsel ve kültürel birikimi içeren KAFKAS HALKLARI FOLKLORÜ serisinin basımı, mali kaynak yokluğu nedeniyle gecikince, bu üç fasikül yayınlanmıştı.

Ne yazık ki, hazırlanan fasikül-

lerdeki masal ve destan metinleri, sadece Gürcüce ve Rusça çevirilerinden oluşuyor. Aynı şekilde, çok kritik not ve materyallerin eksik olması da, bu derme çatma yayınların kullanımını olanaksız kılmaktadır. Dumezil ve H. Vogt'

un, çoğunlukla Fransızca çevirileriyle yaptıkları Ubikh Folklorü derlemeleri dışında, bu tekstlerin ne zaman, nerede ve kim tarafından aktarıldığı veya kaydedildiği bilinmiyor. Ubikh Folklorü ile ilgili kitapçıkta yer alan ve ilgiyi önemli

ölçüde azaltan bu tekstler, Vogt ve Dumezil'in sundukları kritik yardımcı elemanlar sayesinde kullanılabilir durumdadır.

Serinin ilk cildi Ubıkh Folklorü, Kafkas Yayınevi müdiresi Bayan Naira Geleshvili'nin kısa bir önsözüyle başlıyor. Yazısında, amaçları açısından övgüye değer bu devlet kuruluşunun, içinde bulunduğu zorluklara, araştırma konusunda sponsor ya da yabancı ortak bulmanın zorluklarına değiniyor.

Rusudan Djanashia imzalı, "Ubıkhlar ve Folklorü" başlıklı, açıklayıcı kısa bir yazı, bunu izliyor. Yok olan bu halkın trajik tarihi bir kaç sayfada kısaca hatırlatılıyor (Bu halkın kimlik tanımlamasının en emin kriteri olarak, yalnızca dili kalmış). Bu çeviride yeni bir şey yok; toprakları Ruslar tarafından işgal edilmeden önce, Ubıkhların "ataerkil ve teodal" bir toplum olduğu açıklanıyor. Yanlış bir örneklemeyle, "soylu sınıf" olan Berzegler, buna örnek gösteriliyor.

Yazıda, bu ailenin Ubıkhlar arasında "büyük bir popülaritesi" olduğu söyleniyor.

Ubıkhların kendilerine Tuakhy dedikleri ve bunların, VI. yy'da tarihçi Procopius de Cesaree'nin Brukhoy diye kaydettiği halk olabileceği hatırlatılıyor.

Sonra, trajik sonu hazırlayan yığıtlıklarından söz ediliyor: Topraklarının Ruslar tarafından işgal edilişi ve bu küçük halkın Osmanlı İmparatorluğu'na toptan sürgün edilişi anlatılıyor. Kalmak isteyenler, ilk etapta 60 aile, önce Kuban taraflarına daha sonra Rus İmparatorluğu'nun üçra köşelerine sürüldüler. Türkiye'ye göç etmek isteyen Ubıkhlar'ın 30-40.000 kadarı yolda yaşamını yitirdi.

1864, Ubıkhlar'ın sürgün edildiği yıl, Kafkasya'nın tamamı Ruslar'ın eline geçti. Bir çeyrek yüzyıl süren Çeçen ve Dağıstanlıların direnişi, bir kaç yıl önce yok edilmişti.

Sembol isim "Son Ubıkh" Tefik, Esenç dil araştırmacısı Ali Keskin(Curey) ve yine bir başka Ubıkh Ertekin İşcan ile birlikte.

Adıge Folklorü'nün önsözü, üç araştırmacı tarafından kaleme alınmış (A. Gutov, M. Mizhaev ve sh. Khut). Bu ekibin; "İber-Kafkas dil Ailesi'ni oluşturan Abhaz-Abazaca, Ubıkhca ve Adıgece'yi Gürcü diliyle aynı aile içerisinde" göstermeye çalışması şaşırtıcıdır (bkz. s.8). Oysa, Gürcü dilinin ait olduğu Kartvel Dil Ailesi'yle Çerkes-Abhaz dil grupları arasında ilişki kurmak, hayal kurmaktan öte bir şey değildir. Uzmanlar, Hint-Avrupa dilleri ile Sami dilleri arasındaki benzersizlik kadar, bu iki dil grubu arasında fark olduğu görüşünde birleşiyorlar. Gramer ve dil yapısı açısından, Gürcüce ile Adıgece'nin benzerliği, Fransızca ile Arapça arasındaki benzerlik kadardır. Öte yandan, önsözde kullanılan dil, "adıgeetnik grupları" ya da "toplumlarının kültürel-ideolojik temel oluşumları" gibi eskimiş deyişlerle ağırlaştırılmış.

Ayrıca, yazarların yaptığı gibi Svanların, Raçinlerin, Khevsurların "Gürcü etnik gruplarından" olduğu söylenemez. Bu son ikisi, gerçekten de Gürcü boylarından olup eski Gürcüce'den gelen diyalektleri konuşuyorlarsa da;

Svanlar, birlikte Kartvel dil Ailesi'ni oluşturduğu Gürcüce ve Laz-Migrelce'den farklı bir dili konuşuyorlar.

Balkar-Karaçay Folklorü üzerine, diğerlerinden farklı olarak, İstanbul'a Sürgün ile ilgili bir Şarkı'nın yer aldığı, Sürgün Folklorü içerikli bir kitap olduğunu söylemekle yetinelim...

Sonuç olarak, bu ara yayınların pek inandırıcı olmadığını söylemek gerekir.

Kafkas Yayınevi araştırmacılarının sözünü ettiği, beklentilere cevap verebilecek, bir kaç ciltlik, gerçek yayının çıkmasını ümit edelim.

Fransızca'dan Çev: A. Karaduman

OKUMA NOTLARI*

* ALEXE Dan, Notes de Lecture, (Eleştiri), Buletin de l'Observatoire de L'asie Centrale et du Caucase, İstanbul, No:1, Şubat 1996, sayfa: 21-22

*Ubıkh Folklorü, Adıge Folklorü, Balkar-Karaçay Folklorü, (Gürcüce ve Rusça), Kafkas Yayınevi, Tiflis, 1995, 3 cilt.

Kuzeybatı Kafkas grubuna mensup olan Abhazlar, Abazalar ve Wubıkhlar ile birlikte Abhaz "Kolonu". Çerkesler ve Kabardeyler ise Çerkes kolunu oluştururlar. Abhazlar ve Abazalar (soy, ırk benzerliği olarak) birbirlerine çok yakınlardır. Ancak, her iki gruptan insanların da anlayabildiği, iki farklı dili konuşurlar. Kendilerine, "insan" anlamına gelen "Apsuwa" derler Türkiye'de hepsine Abaza adı verilir.

M.-H. SAUNER-NEBİOĞLU

Abhazlar, Kuzeybatı Kafkasya'nın çok eski bir halkıdır. Gürcistan'ın kuzeyinde, Karadeniz kıyısındaki küçük bir dağlık bölgede yaşarlar. XVIII. yüzyılda bu kıyılara yerleşen Osmanlı tacirleri tarafından dinleri değiştirildi. Ancak, İslamlaşmaları XIX. yy'a değin yüzeysel kaldı. Kuzey-batı Kafkas grubuna mensup olan Abhazlar, Abazalar ve Wubıkhlar ile Abhaz Kolonu; Adıgeler, Çerkesler ve Kabardeyler ise Çerkes kolunu oluştururlar. Abhazlar ve Abazalar (soy, ırk benzerliği olarak) birbirlerine çok yakınlardır. Ancak, her iki gruptan insanların da anlayabildiği, iki farklı dili konuşurlar. Kendilerine, ("insan"² anlamına gelen) "Apsuwa" derler. Türkiye'de hepsine Abaza adı verilir.

Diğer Kafkaslılarda da olduğu gibi, göç öncesi karakteristik davranış biçimlerine rastlanır: dışarıdan evlenme kuralı, klan sistemi, kadın-erkek

ayırımının belirgin uygulanmasına bağlı olan kadın efendinin aile içerisindeki önemi, başlık parasının yüksekliği, gelişmiş cenaze töreni ayinleri. Ayrıca diğer yazarların gözlemlediği davranış biçimlerini de buna ekleyebiliriz.³

Toplum, dört sınıfa ayrılmıştır: Prenslar, soylular, bunlara bağlı olan "özgür insanlar" ve köleler. Her grup, bu ayrımla belirtilmiştir. Ancak, özgür bir birlik oluştururlar.⁴

Bütün Batı Kafkasya'da kadın ve erkek arasındaki ayrımı, keskin çizgilerle belirleyen kuralları bulunur.⁵

Birinin diğerine oranla, "verici" statüsünde olması ve kadının "alıcı" statüsünde olması açısından önemi vardır. Bu belirsiz eşitsizlik karşısında, sonraya ertelenen bir dengeleyici genel takas sistemi bulunmaktadır.⁶ Gelin, evlilik hayatı boyunca kayınbabasının

yanında oturamaz ve ailenin diğer erkek üyelerine karşı da aynı şekilde davranır (bu son durumda kaçınma süresi kısıtlanabilir); eşler halk arasında birlikte görünmemelidir, koca karısını ancak gizlice ziyaret edebilir;⁷ eşlerin bir birlerini isimleriyle çağırması yasaktır; baba ile oğul arasında iletişim sınırlıdır, bazen hiç yoktur. Ve cenaze törenleri oldukça gelişmiştir.⁸

Demek ki, son derece hiyerarşik düzeni olan ve kesin kurallara sahip bir toplumla karşı karşıyayız. Göçün getirdiği bir parçalanmadan sonra, Türk toplumuyla bir bütünleşmeden sonra, bundan günümüze kalan ne? Bölgede dört Abhaz köyü bulunuyor. Her birinde, Hemşinli veya Ordulu, bazılarında her iki yöreden birkaç hane bulunuyor. Bu ahali, 1864 yılından itibaren Kafkasya'dan sürgün edildikten sonra, Bulgaristan'a yerleştiler. Oradan da 1877-78 Rus-Türk Savaşı son-

rası bu bölgeye geldiler. 1679 yılında 40.000 civarında Çerkes, Adapazarı ve İzmit yakınlarına yerleşmişti.⁹ Görüş-tüğümüz bazı Abhazlar, üç yerleşim yeri değiştirdiklerini ve sonunda şimdi oturdukları köyü seçtiklerini söylüyor-lar.

Köy, toprak sahibi köylü (anxayü (a)) anlamına gelen, "özgür insanlar" kate-gorisindeki yedi soydan oluşuyor. Orada ne soylu, ne köle (atuh (a)), ne de prens var. Başlarındaki soylu, sürgün sırasında ölmüştü.¹⁰ Ayrıca, onların arasında Tatarca konuşan ve yetkililer-le diyalog kurma olanağı sağlayan din adamları bulunuyor olmalıydı. Köken olarak Abhaz mı, yoksa Abaza mı ol-duklarını belirlemek için, sadece bir kaynaktan yararlanabildik Georges CHARACHİDZE, 1990 yılındaki yazı-sında, her ikisinin de adı Marşan olan iki Abhaz prensten söz eder. Yolda ölen kişinin, Yeldar Marşan olduğunu öğ-rendiğimiz, "Aristokrat" lakabıyla anıl-dığını görüyoruz. Bu bizi, söz konusu olanın Abhaz halkı olduğunu düşün-meye yöneltiyor.

Aynı zamanda Kuzey Kafkasyalı olan bu halkın, etnik mensubiyetinin Abhaz olduğu, çok eskiden beri ileri sürülüyordu. Gürcülerde gelişen duru-mun tam tersine, onların dinlerini de-ğiştirdiği görülmüyor.¹¹ Uzak olsalar da, yöredeki otuza yakın diğer Abhaz köy-leriyle olan bağları çok kuvvetli. Genel olarak Abhazlar, bölgede bulunan diğer toplulukları hor görürler.¹² Sadece Çerkesleri, "uygar" bir halk olarak tanıyorlar. Aralarında katı bir dışardan evlenme kuralının bulun-duğu bölgedeki bütün topluluklar, soy seviyelerine dikkat ediyorlar. Bununla birlikte, katı bir etnik iç evlilik gerçek-leştiriyorlar.* Onların bu durumu, diğer topluluklar tarafından da bilinir: "Abhazlarla, evlilik ile ilgili hiç alış-veriş olmuyor."¹³

Bu demektir ki, yörede Kuzey-batı Kafkasyalılardan daha çok Abhazlar bulunuyor (bazı rakamlara göre 18.000).¹⁴ Türkiye'de önemli sayıda dernek kurulu.¹⁵ Kuzey Kafkas Kültür Dernekleri, çeşitli dergiler, kitaplar yayımlıyor ve bütün Türkiye'de Kafkas-yalılar arasında iletişim kurulmasını sağlıyor. Eskiden evlenme yaşı, bir dereceye kadar düşüktü (16 yaş). Şimdi ise, genç kızlar "iyi" koca (Abhaz veya Çerkes, zengin, şehirli) bulmakta zorlanıyorlar gibi: Köyde, otuzuna yaklaşmış veya geçmiş çok bekar var.

İncelemeyi düşündüğümüz, kaçın-ma kurallarıyla ilgili uygulamalarını

Yukarıdaki fotoğrafın çekiliş tarihi 1950. Resimdekiler ise Fehmi Özbelli (Aüdzba) ve amcasının kızı Bebek Özbakır. (Esmahanım köyü-Davutağa)

görmek için, malesef hiçbir köyde yeterince kalamadık. Bununla birlikte, Abhaz ve Çerkes köyleri üzerinde çalış-an öğrenciler tarafından bazıları not edilmişti: Buna göre, Çerkes ve Abhaz köylerindeki düğün törenlerinde, damat yer almaz.¹⁶ Ailenin babası, eşlerin birlikte görünmelerinin yasak olması nedeniyle, yemeğini yalnız yer.¹⁷ Gelin ile kayınbaba arasındaki kaçınma kuralları, yaşlılara saygı

gösterme, eşlerin halk arasında birlik-le görünmelerinin yasak oluşu, yaşlı-ların önünde çocuğuna karşı sevgi gös-terisinde bulunmanın ayıp görülmesi, Türkiye'de yaşayan Çerkes toplulukları üzerine hazırlanmış yeni bir yazıda da belirtilmişti.¹⁸ Bize, gelin ile kayınba-ba arasındaki kaçınmanın zorunlu olduğu, köylüler tarafından anlatıl-mıştı; bir köye ziyaretimiz sırasında, kocasının yanındaki çocuğunu almak

üzere gelen kadınlardan biri,¹⁹ adamın amcasını görünce aceleyle saklanmıştı. Bununla birlikte, evlilikle ilgili adetler, 25 yıl öncesine göre değişmiş gibi. 1962 yılında, gelinin getirildiği evin önünde, köyün gençleri bir ya da iki ay süreyle her akşam dans ederlerdi. Başlık parası, göstermelik olsa da halen yürürlükte ve çok yüksek (5000 ile 30.000 Franc arasında);²⁰ kızı çıkararak evlenme, her iki çalışmada da bölgedeki köyler kaydedilerek açıklamanın mertlikle gerçekleştirildiğini belirtiyorlar. Bizim görüştüğümüz Abhazlar, bu yolla evlenmediklerini söylediler. Cenaze törenleri de oldukça gelişmiştir (örneğin, ölümden sonra 40 gün süreyle yağda hamur kızartması yaparlar, süt ve undan (un helvası) pişirirler, üstün derecede bir cenaze yemeği olarak değerlendirilse de diğer topluluklarda kesinlikle yoktur) ve cenazenin gömülmesi için, uzak olsalar da, bütün Abhaz toplulukları davet edilir.²¹

Ve, her zaman görev başında olan bir yaşlılar heyeti bulunmaktadır. Köylülere göre, bu heyet Abhaz halkı arasında oluşan bütün anlaşmazlıkları, yerel otoriteye ulaşmadan çözümlenmektedir.²² Benim görüştüğüm Abhazlar, kadın-erkek ayırımının kendilerinde bulunmadığını söylediler. Bölgede geçerli olan kadını eve kapatma uygulamasının aksine, onların kadınları taciz edilmeden dolaşabiliyorlar. Bu durum, bir komşu köydeki Lazlar.²³ tarafından doğrulanmıştı: "Onlarda namahremlik yok." Bize göre, bu serbestlik sadece bekarlar içindir.²⁴ Zira, birçok yazarın belirttiğinin tersine, Abhazlar, kadınlarının bağbahçe işlerinde çalışmadığını (komşuları tarafından da doğrulandı) ve fındık toplama işleriyle uğraşmadığını söylüyorlar. Bu durum, ekonomik koşullarla da ilgili olabilir. Çünkü, işlerin önemli kısmını erkekler de yapmıyor, işler hasat zamanı tutulan mevsimlik işçiler tarafından yapılıyor. Öte yandan, kadın-erkek ayırımının Kuzeybatı Kafkasyalılar tarafından, kadınlara karşı bir saygı ifadesi olarak uygulandığını hatırlıyoruz. Bu Güneybatı Kafkasyalılarda bir ahlaki kaçınma olarak uygulanıyor.²⁵ Eğer bekar gençler aralarında bir toplantı yapıyorlarsa, genç kızlar ve erkekler, adetlere uygun olarak özgürce konuşarak tartışabilirler ve herhangi bir sorunla karşılaşmadan aynı köyden gençler evlenebilirler.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, diğer toplumlarla ilişkileri düşük derecede-

Abhazlar diğer Kafkas kökenli halklarla birlikte kurdukları Kafkas kültür derneklerinde bir araya gelerek kültürel çalışmalar yapıyorlar.

dir. Bununla beraber, gençlerin çoğunluğu şehirde yaşıyor ve köylerine sadece hasat zamanı veya bayramlarda dönüyorlar. Yani, diğerlerine oranla daha şehirleşmişler. Türkiye'de bu çok önemlidir. Bu üstünlük, diğer toplumlar tarafından bilinmezse de, en azından bazı farklılıkları görüyorlar: Herkes bilir ki, Abhazların, yaşlılara karşı üstün bir saygı duyma temeline dayanan, toplumsal yapıları son derece düzgün, bir kaç sınıfa ayrılmıştır. Mizahları ("abaza şakaları") gibi, beslenmeleri de tamamen farklıdır. Ve, artık kan davası gütmüyorlar.²⁶ Öte yandan saygı ve övünç duydukları bir tarihleri var: Kurtuluş Savaşı başlangıcında bölge karıştığı zaman, Karadeniz Bölgesi'nde (Düzce) ayaklanma çıkaran "İpsiz Recep" in milis kuvvetlerine katılmışlardı; sonra tekrar Mustafa Kemal'e katıldılar.²⁷

O zamanlar, bölgede soygunlar da yapmışlardı. Gördüğümüz kadarıyla, Lazlarla ilişkileri, müslüman Gürcülerle de olduğu gibi pek iyi sayılmaz. Abhazlarla Ermeniler arasında daha özgün ilişkiler kurulduğunu belirtmek gerekir. Zira, bu yakınlaşma tarihteki tek örnek değil: Abhazya'da daha önceleri, ermeni-çerkeslerde bulunuyordu.²⁸

**Fransızca'dan çeviren:
Ahmet KARADUMAN**

*çn: Kuzey Kafkasyalılar, akrabaları ile evlenmezler.

*çn: yabancılarla evlilikler sonucunda, aile içerisinde çıkabilecek muhtemel sosyokültürel uyumsuzluklara karşı önlem olarak, kendi toplumlarından bir bireyle evlenmeyi tercih ederler. Bilinçli olarak uygulanmasa da, asimilasyona karşı bir önlem olarak düşünülebilir.

DİPNOTLAR

1.M.-H. SAUNER-NEBİOĞLU, *Evolution des pratiques alimentaires en Turquie: Analyse comparative*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 1995, sayfa:106-114.Yazarın bu araştırması, Almanya'da yayımlanan Fransızca baskısından çevrilmiştir.

2.WIXMAN Ronald, *Language aspects of ethnic patterns and processes in the north Caucasus*, The University of Chicago, Department of geography, research paper no:191, 1980, p.86

3.Özellikle Georges CHARACHİDZE'nin çalışmalarından yararlandık, *Revue des Etudes georgiennes et caucasiennes*, (1968, 1989,1990); LUZBETAK Louis J., *Marriage and the family in Caucasian*, Vienne, St. Gabriel's Press, 1951; SMİRNOVA Ia. S., "Avoidance and its gradual extinction among the peoples of the north Caucasus", *Soviet Anthropology and Archeology*, fall 1986, pp. 1-56 (1978'de Rusça yayımlanan bir makalenin çevirisil); VIXMAN, a.g.e. 1980; BYHAN Arthur, *Kafkas Uygarlığı*, Payot, Paris 1936.

4.CHARACHİDZE Georges, a.g.e. (1989).

"Ne Devlet ne de kurumsal iktidar var, her topluluk komşusuna karışmaksızın kendi soylu sınıfının heyerarşisini korur", sayfa 135.

5.CHARACHİDZE Georges. a.g.e. (1968). s.80

6.Aynı yazar. Gürcü dağlarında da var olduğunu belirtiyor. a.g.e. (1968), s.71.

7.CHARACHİDZE. a.g.e. (1968). s.82. "Bütün Kuzey batı Kafkasya'da (...) kanun eşlerin görüşmesini yasaklar."

8.BYHAN Arthur. Abhazlarda ölümlere adanan yiyeceklerin önemi konusunda yazmıştı: Abhazlarda, canlıların ihtiyaç duyduğu şeylere, ölümlerin ruhlarının da ihtiyacı olduğu inancı vardır; bunun için türbeler yapılır. Mezarların üzerine kavun ve salata dilimleri konur. Bir yıl süreyle ailenin sofrasında ölü için yemekler bulundurulur. Ölümlerin ruhları ihmal edilirse, geceleyin evin yakınlarına gelir ve seslenir; o zaman dışarıya yemek ve şarap bırakılır." La civilisation caucasienne. Payot. Paris. 1938. p.161.

9.ÖZBEK (YEDİÇ) Ba-turay. Çerkes Tarihi. Kağıdağı. Ankara. 1991. s.162.

10.CHARACHİDZE'nin belirttiği gibi, onu kendilerinin de öldürmüş olması muhtemeldir. Çünkü, o zamanlar, Müridizmin öğütlediği sosyal adalet öğretilerine uymaktaydılar.

11.Her ilki grup da Rusya'daki yurttaşlarıyla ilişki kurdular. Yakınlarını görmek üzere oradan Abhazlar geldi. Durum şu ki: çocukları Abhaz dilini pek iyi konuşmıyorlardı. Öte yandan, benzer olaylar Abhaz-Gürcü savaşı sırasında da yaşanmıştı. Türk gazeteleri, bir kaç abhaz gencinin "vatan"ları için savaşmaya gittiğini yazmışlardı. Anladığımız kadarıyla, bu harekette dinsel unsurlar hiç yoktu. Diğer yandan, abhaz gençleri düzenledikleri dernek çalışmalarıyla kendi tarihlerini öğreniyorlar. Gürcülerde ise durum farklı. Daha önceleri, dinsel tabiiyetleri nedeniyle Gürcü toplumundan dışlanmışlardı. Onlar da Gürcistan'daki Acar halkıyla ilişki kurdular. Buna yol açan ise, dinsel yaklaşımdır. Gürcistan'dan halk dansları gösterisi için gelen Acar kadınlarına, dini bilgileri üzerine bir anket uygulanmıştı.

12.Köylerinin bazı mahallelerinde oturan Ordulu ve Hemşinlilerin durumu, fazla önemi olmayan bir "sınıf" oluşturuyorlar gibi görünüyor (Abazalar, her açıdan bir üst sınıf oluşturuyorlar). Diğer yandan, Abhazlar, Hemşinlilerin kendi adetlerini çok iyi öğrendiklerini biliyorlar. Ve asla, onları ıygarlaşmamış insanlar gibi görmüyorlar. Görüştüğümüz insanlardan biri, o sırada

içeri giren bir yaşlı için ayağa kalkarak Abhaz adetlerinden bir örnek sergilemiş ve eklemişti: "Hemşinli ile Abaza nereden belli oluyor? İşte buradan!"

13."Abazalarla hiç alış-veriş olmuyor." (Bir Gürcü-Laz)

14.TERİM Şerafettin. Kafkas tarihinde Abhazlar ve Çerkeslik Mefhumu. İstanbul. 1976. s.269. Verilen rakamlar. Bolu (9116) ve Sakarya (8720) illerine aittir.

15. PERİNÇEK Şule. Çerkesler, 2000'e Doğru. 1 Aralık 1991. s.45. yazara göre, 38 dernek var.

16.ÇİZMECİOĞLU F., Kayalar Memduhiye Köyü Sosyo-Ekonomik Kültürel Araştırma. İÜEFS. Etnoloji Bölümü. 1974. s.15.

17.NALBANTOĞLU A., Düzce Sarayyeri Köyü Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Araştırma. Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü. 1974. s.15.

18.PERİNÇEK Şule. a.g.e. (1 Aralık 1991) s.46.

19.Çiftin halk arasına beraberce bu çıkışları, kendilerine beraber görünmelerini yasaklayan kuralların etkisini yitirmesinin veya Abhaz olmayan kişilerin bu konuda etken olarak görülmemesinin bir göstergesi olabilir.

20.Bu rakamlar bize, ısrarla üzerinde durularak verilmişti, ancak hemen ardından bu paranın kız evi tarafından alınmadığı belirtildi. O halde, sadece sembolik bir başlık parası söz konusudur. Şüphesiz, bu davranışın nedeni, başlık parası ödenmesine karşı yürütülen kampanyalar olabilir.

21.Bizim yaptığımız görüşmelere ve ÇEVİKÖZ Geryal'in yazdığına göre, "Türkiye'deki Kafkasyalılar Abhazya için ağlıyor". Nokta, 6 Eylül 1992. s.50.

22.Bu uygulama, Frederic DUBOIS de MONTPEREUX tarafından Çerkeslerde de tesbit edilmişti: "Yazılı kanunları yok; bütün idari işler, bir korulukta yapılan, en nüfuzlu yaşlıların katıldığı bir halk meclisinde alınan kararlarla yürütülür.", s.130. (cilt1). Voyage autour du Caucase, chez les Tcherkesses et les Abkhazes, en Colchide, en Georgie, en Armenie et en Crimée. Librairie de Gide.

Paris. 6 tames. 1839.

23."Namahremlik yok onlarda", bu konu açılmadan kendiliğinden şikayet olarak söylenmişti bana.

24.PERİNÇEK Şule tarafından açıklandı. a.g.e., 1 Aralık 1991. s.46; "Evli kadın ise eve kapanıyor."

25.CHARACHİDZE. a.g.e. (1968). s.81-82

Abhazlar, ağaç sopalarla tahtalara vurarak mızıka sesine ve oyuna eşlik ederler (Fotoğraf: Abdülkadir Ardızınba)

26.Onlara göre sadece Lazlar uyguluyor.

27.Bu anı doğru olabilir veya bazıları Abhazların Yunandan dönme olduğunu söyleten, Çerkez Ethem'in Yunanlılara sığınması olayı olabilir.

28.Georges CHARACHİDZE, "Ubıhca'da Bir Ermeni Efsanesi (Abhazca versiyonu ile)", Gürcü ve Kafkas Araştırmaları Dergisi, no.5. 1989. s.33-50

Bir Gezine Göre *

ÇERKESYA SAHİLLERİ

Edmund SPENCER

MEKTUP 28

Vaadran ve Pitsunda arasında dağların yüksekliği belirli bir artış gösterdi. Bazılarını zirvesinde -yaz mevsiminde olmamıza rağmen- kar vardı. Yamaçlardan aşağılara inen ormanlar deniz kıyısına kadar uzanıyordu. Civarımızda, yukarılarda görmüş olduğumuz verimli tarlalardan eser yoktu.

Bu, şimdiye kadar korıklamadan yaptığımız ilk ve en uzun yolculuk olmuştuk(seksen mil). Sonuçta geniş Pitsunda körfezine girdik. Bu körfez dağlarla çevrili olduğundan sığınan teknelere iyi bir barınak olmaktadır.

Kale sahilden iki mil kadar içerdeydi. Yolumuz çok sık bir ormandan geçiyordu. Bu yol, Rus yerleşiminden sonra ağaçlar kesilerek açılmıştı. Rastladığımız meşe, kayın ve kestane ağaçlarının benzerlerine daha önceleri hiç rastlamamıştım; devasa boyutlardaydılar...

...Ilıman hava gün boyu sürdü. Akşamüzeri karlı dağların eteklerine bir gezinti yaptık, güneş ışıkları ağaçların dalları arasından sızıyordu. Dev ormandan çıkıp geri dönerken, askerlerin üniformaları, hanımların ince kumaştan elbiseleri ve çevremizdeki, tepeden turnağa silahlı yerlilerin meraklı bakışları çok ilginç bir manzara arz ediyordu sanırım.

Şimdi, Yukarı Abhazya Çerkesleri ülkesinde bulunuyorduk. Buradaki yerlilerin giysilerinin rengi koyu yeşil veya kahverengi idi. Başlıklarının sağında ve solunda yağmur ve soğuktan koruyan iki kulaklık sarkıyordu, keçi tüyünden yapılmış pelerinleri ise

tamamen yağmur geçirmezdi. Ben şimdi, Avrupalı seyyahların çok az bildiği bir bölgede bulunuyordum. Özellikle buradaki Çerkesler, Ruslarla iyi ilişkiler içinde olduklarından onları yakından inceleme fırsatını buldum. Böylece Ruslar ile yerli Çerkesleri(Abhazları) karşılaştırarak aralarındaki farkları saptadım. Çerkes, simetrik bedeni, dik duruşu ve klasik hatları ile Antik Greklerin simgesi bir tipdi. Bu dağlılar kartal gibi hür yaşamış, gururlu ve bağımsızlıklarının değerini özümsemiş insanlardı. Bana Arnavut ve İskoç dağlılarını anımsattılar -İskoçlarda bir atasözü vardır:

"Ayağım ana vatan toprağının üzerinde ve adım Mac Gregor."

Ruslar ise, daima kumanda altında yaşamaya alışkın, üstlerinden emir alan, sürü halinde bir toplumun bireyleriydiler. Kişilik duyguları çok zayıftı. Emirkulu bir toplumdular. Kısa boylu, şişmanca ve tıknaz fizikleriyle, kesinlikle Çerkeslerin yanında, aşağı bir ırka mensup görüntüsü veriyorlardı.

Bu yörede yaşayan kabilenin şefi bir kaç fersah içerler oturuyormuş. Ruslarla ilişkisi şimdilik iyi imiş, ne yazık ki onu görüp tanışamadık.

Kale harabe haline gelmiş bir manastırın içinde idi. Yanıbaşında Grek haçı şeklinde inşa edilmiş bir de kilise vardı ki, Bizans İmparatoru Justinyen tarafından inşa edildiği söylenir.

Bizans Devleti Osmanlılar tarafından yıkılınca, Osmanlılar Pitsunda'yı da işgal etmişler ve bu manastırı yıkmışlar. Yerli halk kilisenin de yıkılmasını engellemiş. Çerkesleri (Abhazları) karşılarına almak istemeyen Osmanlılar kiliseye dokunmadan gitmişler. Öylece bu kilise yüzlerce yıl korunmuş ve içindeki paha biçilmez antikalar bugüne kadar ulaşmış. Fakat yüzyıllardır cemaati olmamış. Rus Çarı Nikola buranın koruma altına alınması için emir vermiş ve tamir edilmesi için de ödenek ayırmış. Çerkeslerin çoğunluğu Muhammed'in dinini benimsemelerine rağmen, bu insanların

19.yy'da Redutkale (G.Gagarin'in Tablosu)

Hristiyanlığa da çok hoşgörüsü vardır ve Hristiyanlıkla ilgili birçok şeyi kutsal sayarlar. Örneğin bir suçlu gelip kiliseye sığınsa, onu oradan almazlar veya zarar vermezler.

Aramızda bulunan Rus subaylarından biri, gerçek bir olay anlattı. "Pitsunda Osmanlıların işgaline uğradıktan kısa bir süre sonra, bir yetkili kiliseye girer ve kıymetli bazı şeyleri zorla alır. Elinde bu kutsal ve değerli eşyalar ile geriye dönerken ilahi adalet kendini gösterir. Çerkeslerin hayret ve korku dolu bakışları arasında gökten gelen bir yıldırım ona isabet eder, o anda kömür olup ölür. Fakat kutsal eşyalara hiç bir şey olmaz ve yerli halk tarafından eski yerlerine konur."

Grubumuzda arkeolojik bilgisi bulunan kimseler Pitsunda'nın, antik Pithus kenti olabileceğini söylediler. Burası Bizans İmparatorluğunun yöredeki son kalesi ve sınırı imiş. Buradaki yerliler daha çok Avrupalı adetleri bulunan, sevecen ve ılımlı insanlardır. Diğer kabilelere kıyasla daha uygar olduklarına hiç şüphe yok.

Pitsunda ve Sohunkale arasındaki mesafe otuz mil kadardır. Havanın çok sıcak olmasından ötürü yolculuğumuzu gece yapmaya karar verdik. İlerledikçe manzara Alplere benzer bir hal almıştı ve Sohunkale'ye sabahın köründe vardık.

MEKTUP 29

Sohunkale tarihi yönden ilginç bir kenttir. Bir çok araştırmacı buranın eski Dioskurius, veya Sebastopolis

* Bu yazı İngiliz yazar Edmund Spencer'in "Çerkesler, Kırım Tatarları ve Başka Ülkelerde Geziler" adlı eserinin Londra'da 1839'da yapılan baskısından alınmıştır. Spencer bu eserinde, 1836 yılında yaptığı gezileri anlatmaktadır. Yazar bu geziyi Güney Rusya Genel Valisi Kont Vorontsof'un eşliğinde yapmıştır.

olduğu kanısındadır. Bugün bu yer son derece sıhatsız ve sefil bir durumdadır.

Osmanlı kaynaklarından öğrendiğimize göre Sohumkale onların yönetiminde iken üç bin nüfuslu çok işlek bir kent imiş. Şimdi ise birkaç Rum ve Ermeni tüccarın oturduğu bir kaç kuluben ibaret sefil bir yer haline gelmiş. Bu hale gelmesinin nedeni şöyle anlatılıyor; beş altı yıl önce, kentin sakinleri, Çerkeslerle(Abhazlarla) işbirliği yapmış ve Ruslara ihanet etmişler. Bunun üzerine Ruslar da kenti yakıp yıkmış ve yağmamış.

Kare şeklinde inşa edilmiş kalenin giriş kapısı üzerinde Osmanlıca bir yazı vardır. Kale harebe halinde olmasına rağmen burçlarında pırl pırl toplar parlamaktadır. Bu toplar denize değil doğuya, karaya doğru dönüktür. Karadan gelebilecek bir tehlikeye karşı hazırlanmıştır. Burada hizmet etmek Rus askerleri için son derece tehlikelidir. Akşam olunca bekçi köpeklerinden başka herkes kaleye çekilir. Dışarıda kalan kim olursa olsun, Çerkeslerin kurşunlarına hedef olur.

Buna rağmen Rus subaylarından öğrendiğime göre yukarı Abhazya'nın kabileleri daha ılımlı olup bazen dağlarından inerler ve Ermeni tüccarlarla alışveriş ederler, sonra da barış içinde geri dönerlermiş. Ancak aşağı Abhazya kabileleri çok daha tehlikeli ve Rus düşmanı imişler. Burada da eski bir manastır ve kilise kalıntıları dikkatimi çekti.

Sohumkale'den ayrıldıktan sonra, oniki mil uzaklıkta önemi olmayan İskuria ve otuz iki mil uzaklıkta da Anakria körfezlerini geçtik, bir de antik Kelassur örenyeri vardır. Anakria eski Pontus Krallığı'nın Heraklea kenti üzerindedir. İngur ve Agis ırmakları arasındadır. Birkaç yıl öncesine kadar Osmanlıların yönetiminde iken iyi bir ticari merkez imiş, buradan balık ve köle ticareti yapılmış özellikle Trabzon ve İstanbul'a.

İngur, balığı ile ünlü olup, Mersin, Som, Alabalık ve Ringa balığı bolca bulunur. Bunlar hem iri ve hem de lezzetli olurlar. Fakat ülkemizdeki Keltler gibi, gerek Kırım Tatarları ve gerekse Kafkasyalılar balığa pek düşkün değildir.

Burada yıllarca yaşamış Rus subaylarının anlattıklarına ve diğer bazı kaynaklara göre, Keltler ve Kafkas dağlarının aynı aileden olduğu da iddia edilmektedir.

Karadenizin tüm bu sahillerinde ve

İngur ile Agis nehirlerinde ender bulunan "Sepalo" adında bir balık yaşar. Bu balığın yumurtasından çok leziz bir havyar yapılır. Bu havyar eskiden İstanbul'a ihraç edilir ve orada pek makbul sayılmıştır. Türkler çekildikten sonra bu ticaret de sona ermiş ve şimdi Anakria terk edilmiş ıssız bir yer.

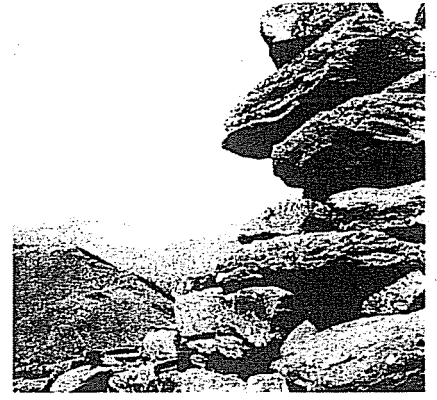
Gerçek şudur ki; Kırım'dan itibaren eskiden Osmanlı yönetiminde olan ve şimdi de Rusların eline geçmiş bulunan, körfezler ve kaleler, şimdi harebe halindedir. Bu kalelerde yaşayan halk, Müslüman olmalarından dolayı Osmanlı topraklarına göçmüş olsa gerek. Yöredeki Rus savaş gemileri, her karşılaştığımız yerde bizi top ateşi ile selamladılar. Biz de aynen yanıtladık. Yerliler bugüne dek, bu kadar top sesini peşpeşe duymamış olmalılar. Belki de top seslerini yeni ve büyük bir istilanın başlangıcı sanmışlardır.

Sohumkale'den birkaç mil güneye inince, hoş ve latif Çerkesya'yı artık geride bırakıp Mingrelya kıyılarına varmış oluyoruz. Burada, dağlar artık sahilinden epeyce uzaklaşıyor ve kıyılardan itibaren bir düzlük ve sık ormanlar göze çarpıyordu. Vahşi görünümü olan bu ormanlar bana Güney Amerika'dakileri anımsattı.

İlerde, uzaklardaki dağların eteklerinde İmeretya ülkesi görünüyordu. Gene oralarda Çerkeslere akraba Svan'ların ülkesi vardı, çok sayıdaki bina ve kulübe onların kalabalık bir halk olduklarını düşündürüyordu.

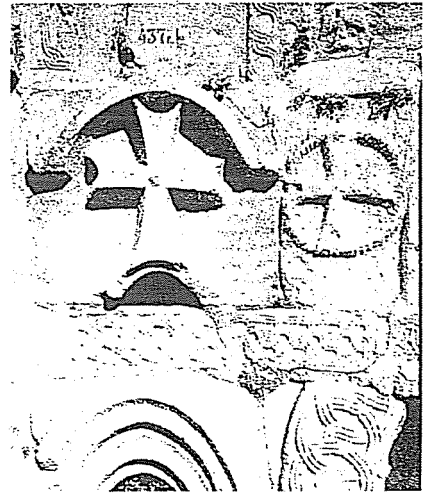
Redutkale'ye yaklaşırken çok güzel olan hava birdenbire değişti ve sert rüzgar ile yağmur başladı. Deniz birden kabardı, dalgalar, dağ gibi üzerimize geliyor ve gemimizi fındık kabuğu gibi sallıyordu. Rus deniz subaylarının anlattıklarına göre Karadeniz'in bu kısmı sık sık böyle fırtınalara tanık olmuş, özellikle Pase(Faşe-Riyon) Hopi nehirleri çevresinde bu hava durumu günlerce devam edebilirmiş. Hopi'nin denize döküldüğü yerden yarım mil uzaklıkta demirledik. Burasının antik Kiyanes olduğu iddia edilir. Denize indireceğimiz filikalarla Hopi nehrinin ağzından girip Redutkale'yi ve kasabasını ziyaret etmek istiyorduk. Azgın dalgalardan bu iş biraz zor oldu ama sonuçta Hopi ırmağına girebildik. Nehrin getirdiği kökler ve ağaç dalları kayıklarımız için tehlike yaratıyor ve ara sıra çarpıyordu. Nihayet nehrin tehlikeli kısmını geçip sakin ve dalgasız kısmına vardık. Redutkale'ye kadar suyun bu sakin durumu sürdü...

Redutkale'yi görünce düş kırıklığına

uğradım. Kalabalık, ticari yönü gelişmiş bir kent beklerken, tahmin edebileceğiniz en sefil ve perişan bir yer olduğuna tanık oldum. Eskiden Avrupa ürünü mallar satan pazarları ve dükkanları tamamen kapanmıştı. Halkı ise, tüm zamanlarını halılar üzerinde oturup tembel tembel çubuklarını tütürerek, gelen yabancılara boş boş bakarak geçiren, soluk yüzlü bir insan topluluğu haline gelmişti.

Redutkale ekonomisinin bu denli tahrip olmasının nedeni; İngiliz ve diğer yabancı tüccarlara çok ağır vergiler koyan Rus hükümetinin yanlış ticari politikası idi. Eskiden burası, İngiliz mallarının İran'a, Gürcistan'a, Rusya'nın doğu eyaletlerine, ve Türkiye'ye bolca gönderildiği bir depo, bir dağıtım merkezi idi. Tüccarlar Rusların mantıksız vergilendirme yönteminden kaçarak Trabzon'a; Sultan'ın daha liberal ekonomik yöntemine sığınmışlardı. Sonuçta kaybeden Rusya olmuş, kendi doğu eyaletlerinin ticaret yollarını kurutmuştur. Sonradan Rusya hatasını anlayarak bunu düzeltme çabalarına girişmiş de baltalanan ticaret kolay kolay rayına oturmamıştır.

Anakopya Kilisesi'nden bir detay

Redutkale sokaklarında gezerken çeşitli etnik gruplardan rengarenk millî giysili insanlara rastladım; Gürcüler, İranlılar, Mingreller, Gurialler ve Imeretiler.

Mingrellerin giysileri, komşuları Çerkeslere (Abhazlara) benziyordu, fakat kendileri hiçbir zaman Çerkesler kadar gösterişli değillerdi. Bu ülkelerin insanları başlarını tıraş ederler. Türban yerine kalpak giyerler. Sıcaktan da pek rahatsız olmadıklarını sanıyorum, çünkü yaz ortasında, öğle sıcağında bir çoğunu pelerinine sarılmış olarak gördüm. Anladığıma göre Mingrel köylüleri Çerkesce(Abhazca) konuşmazlar. Ama bunların soyluları ve Prensleri Abhaz kökeninden geldiklerini iddia ederek Çerkesce(Abhazca) konuşurlar ve yal-

haince bir olaydır.

Mingrelya'da ve Rusya'ya bağlı diğer Kafkas eyaletlerinde, gerek soylu, gerekse de köylü tüm ahalinin pür silah olduğunu gördük. Halbuki Ruslar silahlı değildiler. Rusya bu insanlar üzerindeki hükümlerini tam olarak tesis edememiş miydi acaba? Yoksa bu, onlara tanıdığı bir nevi feodal özerklik ifadesi miydi?

Fakat gerçek olan şudur ki; bu halklar artık Osmanlı'nın yağmalarına maruz kalmamakta ve gaddar bir paşanın mutlak yönetimi ile idare edilmemektedir. İç işlerinde kendi şefleri tarafından yönetilirken, Hıristiyanlar da tam bir dinsel özgürlük içindeydiler.

Bütün bu faydalı şeylere rağmen ruhlarındaki Kafkas ateşinin özgürlük

leri kasıp, kavuran bulaşıcı hastalık herhalde içerlerde çok etkili olmamaktadır, bundan ötürü olsa gerek oradan gelen Rus subayları Mr. Marr ve ailesinin sağlıklı olduğunu bildirdiler. Avrupa'da okuttuğu oğulları, geri dönünce aynen birer Kafkaslı gibi olmuşlar ve Mingrelya'nın ünlü avcıları arasında ün salmışlar. İşte buradaki İskoç ailesinin öyküsü budur.

MEKTUP 30

...Esas programımız Pase nehrini ve Rus kalesi Kionskia'yı ve Osmanlı eyaletlerinden Ermenistan'ı; sonra Sivas, Trabzon ve Sinop'u ziyaret etmekte. Fakat bu elverişsiz hava koşulları nedeni ile derhal Kırım'a dönmeye karar verdik.

Hava çok kötü olduğundan, fırtına dinene kadar bir koyda demir atıp beklemeye başladık...

... Ertesi sabah hava biraz düzelmişti. Kırım'a doğru yol almaya başladık.

Bu kez kıyından uzak seyrediyorduk. Bulutlar ve sisler içindeki Kafkas dağlarının manzarası şahaneydi. Dağların en yücresi olan Elbruz'un yüksekliği 17.000 adım kadardır. Zirvede bulutlar oldukça yoğun. Fakat kar bir tezat oluşturarak bu bulutların siyah görünmelerini sağlıyordu.

Çok fazla yol almadan gemimizin kazanının temizlenmesi gerektiğini söylediler. Bu nedenle yakınımızdaki ilk körfez olan Abhazy'a'daki Rus kalesi Bambora'ya yanaşmamız gerekti. Ertesi gün Bambora'ya ulaştık, fakat sahile yanaşmamız epeyce zor oldu. Garnizona bağlı bir subay, yolcuların karaya çıkmalarına yardımcı olmaları için askerlere emir verdi. Deniz dalgalı olduğundan bazıları suya düştü. Bu durum diğerlerinin gülüşmelerine neden oldu.

Sahildeki takhimatları ve Cenevizlilerden kalma bir kilise ile manastır kalıntısını ziyaret ettikten sonra, esas kaleye doğru yöneldik. Buraya ulaşmak için çok sık bir ormandan geçmemiz gerekiyordu. Avrupa'daki küçük fundalıklar burada dev gibidir, adeta ağaç gibi, Ardıc ağaçlarının büyüklüklerini anlatmak için gövde çaplarının beş metreyi bulduğunu söylemek yeterli olur sanırım. Kocaman yapraklı meşeler o denli boldu ki, tüm Rusya'nın tahta gereksinimini karşılayabilirdi...

...Kısacası tüm çevremiz ve toprağın yüzü, çeşit çeşit bitkilerle kaplı idi ve bunlardan çıkan hoş kokular çevreyi

nız Çerkes kızları ile evlenirler. Konuştuğum Rus subaylarının da anlattıklarına göre Mingrel soyluları her yönleriyle tamamen Çerkes soylularına benzerler, hareketleri, gösterişleri hal ve tavırları da aynen onlar gibidir.

Tuhaftır ki bu Çerkes ırkı hangi ülkeye giderse gitsin cesareti ile her zaman seçkin bir konuma gelmiştir. Örneğin, Mısır'da Memluk adı altında, bir avuç Çerkes koskoca Mısır'a yüzyıllarca hükmetmiş sonra da Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetlerine karşı koymuştu. Ali Paşa, bu yılmaz ve çetin insanları er meydanında all edemeyeceğini anlayınca, Afrika'nın en ilkel ve vahşi insanların gahi kullanmayacağı bir yöntemle; tuzak kurarak onları altı etti. Bu dehşet verici ve

alevi yüreklerinde hala yanmakta olup, her fırsatta Rus hükümetine olan nefretlerini (açıkça olmasa bile gizlice ve hatta kuzeyde savaşılan çetecilere türlü yardımlarda bulunarak) belirtmektedirler.

Rus askeri ise, Kafkasya'daki tek ve gerçek düşmanını sadece bulaşıcı hastalık olarak tanımlar. Yerlilerin başkaldırmasından nefret etmez, fırsat buldukça onlara dostça yaklaşır ve bazen de takdir eder.

Burada İskoçyah Mr. Marr'ın yerleşmiş olduğunu duyunca hayretimi gizleyememişim. Aslında Redutkale'de ticaretle uğraşmış fakat oranın önemini yitirmesinden sonra, Mingrelya Prensi Dadyan'ın ona hediyesi olan bir çiftliğe yerleşmiş ve çiftçi olmuş. Sahil-

kaplamıştı. Her adımımızda Avrupa'da görmediğimiz bir bitkiye rastlıyorduk, güzel kokular adeta bizi sarhoş ediyordu. Ayrıca rengarenk böcekler, kuşlar, sürüngünler bol ve çok çeşitli idi. Bunların hepsi daha önce gördüklerimizden daha büyüktüler. Özellikle, adı kertenkelenin boyu burada kırkbeş santimetreyi buluyordu. Bilmeyenler bunu yavru bir timsah sanabilirlerdi.

Pandra ırmağını geçerken gördüğümüz sayısız kurbağa ve yılanlar, grubumuzdan korku ve dehşet seslerinin yükselmesine neden oldu, fakat bu yılanların çoğunluğunun zehirli olmadığını öğrendik. O kadar çok kaplumbağaya rastladık ki, dikkat etmesek her an üzerlerine basabilirdik.

Çerkesya'nın yerlileri kaplumbağa yemezler, fakat başka ülkelerde sofralan süsleyen değerli bir besindir.

Bambora dolaylarında yaşayan Pso kabilesinin başkanı Mişel Şervaşidze (Çaçba) ile tanışmamız olağan olmadı. Bu şahıs St. Petersburg'da okumuş ve Rus ordusunda subay olmuştu. Fakat tuhafur ki, bölge insanların liderleri hükümete bağlı olmasına rağmen, kaleden hiç bir asker rahatça çıkıp dışarda gezemez çünkü derhal vurulabilir veya tutsak alınır. Gene öğrendiğimize göre kısa bir süre önce Abhaz Çerkeslerinin bir saldırısı kaledikleri epeyce rahatsız etmiş.

Kaleyi ziyaret ettikten sonra Çerkesler(Abhazlar) tarafından kurulmuş birkaç kasabadan biri olan Bambora (Lıhni)'yi geçtik.

Burada Ermeni ve Karayım Yahudisi birkaç tüccarın işlettiği dükkanlar mevcuttu. Ucuz Rus malları ile ıvır zıvır, tuz ve bolca tütün mevcuttu. Bu pazarlardan birisinde ülkenin soylularından birine rastladık. Tepeden turnağa silahlı olan bu kişi, bazı gereksinimlerini karşılamak için pazara gelmişti, tam arkasında, elinde horozu kurulu bir tabanca taşıyan muhafızı, tetikte bekliyordu. Bakışlarından hiç de şakası olmayan biri olduğu anlaşıyordu. Epeyce yakışıklı ve gösterişli olan bu soylu, kendisine gösterdiğimiz ilgiden rahatsız olmuş olacak ki, önce yanımızdaki Rus subaylarını gözleriyle şöyle bir süzdü, sonra atına atlayarak oradan uzaklaştı.

Kasabada gezerken birkaç atlı yerliye de rastladık. Ayrıca uzun beyaz başörtüler örtünmüş milli giysileri içinde güzel görünümlü kadınlara da rastladık ki hoş ve alımlıydılar. Çevrede rastladığımız yerlilerin hepsi baştan aşağı silahlıydılar. Yakışıklı görünmek-

le beraber kuzeyde görmediğimiz kıvrık burunlu tiplere burada daha çok rastanıyordu. Kilise harabesi İtalyan mimarisi özellikleri taşıyordu. Karşılaştığım bir mezar taşını üzerinde Guiseip adını seçtim. Bambora'da bir de mermer üzerine oyulmuş ve üstünde IMP:-CÆ kazılmış bir Roma kartalı buldum. Bu da Romalıların burayı ziyaret ettiklerinin bir delili olsa gerek.

Bombora'daki Ermeni tüccarlardan ve yerlilerden bazı kılıçlar ve kamalar satın aldık. Bunlar belli ki antika değeri büyük eşyalardı. Fakat o kadar temiz ve iyi muhafaza edilmişlerdi ki, sanki yapımcılarının tezgahtan yeni bırakmış gibi bir halleri vardı.

Bu silahların üzerinde kurtarıcımız Aziz İsa çizilmiş olup, bazılarında da Latince -"Parmi Dey par my Rey" gibi yazılar vardı.

Bu Kafkas yerlileri arasında rastlanan, Avrupa yapımı kılıç ve kamalardan tahmin edileceğine göre, Haçlılar herhangi bir nedenle bu ülkeye uğramışlar ve herhalde bu şekilde Avrupa yapımı silahlar buralara ulaşmış. Haçlılar ise ya geri dönmüşler, ya da yerlilerle kaynaşmışlar.

Bu iddiayı doğrulayacak bir kanıt da, Kafkas dağlarının geçit vermez bir vadisinde bugün hala Hristiyanlığı benimseyen, giysi ve silahlarında haç kullanan, zırh kuşanan ve eski haçlıların giyimine benzer giysiler giyen Kevsur adında bir halk yaşar. Bu halkın Galik veya haçlı kökeninden gelmiş olabileceği varsayılabilir.

Gene Ermeni tüccarlarından aldığımız bilgiye göre Abhazya içlerinde, Kafkas dağlarından Subaçi'ye kadar olan yörede çok sayıda Hristiyan yaşamakta imiş. Birkaç kilise halen bulunuyormuş, bu kiliselerde antik kitaplar, antik zırhlar ve silahlar muhafaza edilmekte imiş.

Kafkas dağlarının içerlerine yapılacak araştırma gezilerinde bu gibi yerlerin bulunması ve araştırılması bir çok bilinmeyen gerçeği gün ışığına çıkartabilecektir.

MEKTUP 31

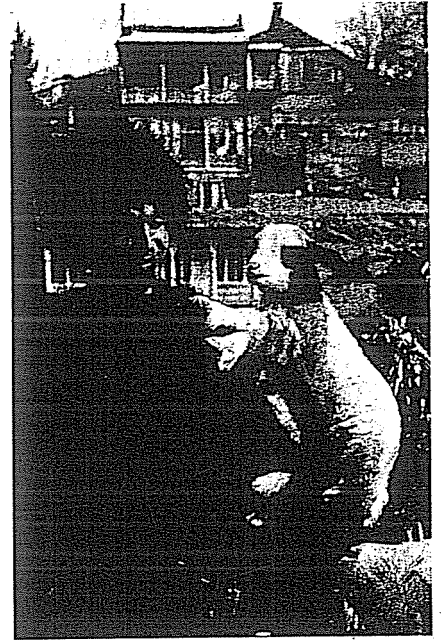
Bombora'daki Rus garnizonu da diğerleri gibi bulaşıcı hastalıktan şikayetçiydi. Kafkasya'daki Rus ordusunun bulaşıcı hastalıktan yitirdiği insan sayısı önemsenecek boyutlara ulaşmıştır. Bunun sebebi olarak, Rus askerinin bu iklime uygun olmayışı, yöreye elverişli olarak giyinmeyişi, alkollü içkiye çok düşkün oluşu, açık havada

yatışı ve dengeli beslenmeyişi, yanıt olarak gösterilmektedir.

Rus askerinin kalede kapalı kalması, çevresi rutubetli ormanlarla çevrili bu kalelerdeki havanın sağlıksız olması, egzersiz yapılamaması gibi haller de ilave faktörlerdir. Öte yandan yüzü güneşte yanmış, pembe yanaklı yerliler, her gün dere, bayır demeden etrafta gezinir dururlar bol hava alır ve bol hareket ederler. Rus askeri bunlardan mahrumdur. Ayrıca buralarda Ruslar için yeterli hastane ve sağlık kurumları yoktur veya eksiktir.

Rus ordusunda Kafkasya'ya gönderilmek ve Rusya'nın Kafkas cephesinde vazife görmek sürgün cezasına eşittir, bundan dolayı burada ölenler devletin pek de umurunda değildir.

Böylece bir yandan bulaşıcı hastalıklar, öte yandan çetin düşman

tarafından yok edilen Rus insan gücü o kadar yüksektir ki, dünyanın hiç bir uygar Hristiyan ülkesinde vatandaşlarının kanını bu kadar umursamazlıkla feda eden bir devlet görülmemiştir. Buna rağmen Ruslar amaçlarına bir adım bile yaklaşamamışlardır. Bu amaç da Çerkesya'nın fethidir. Kuban kıyılarında bundan elli yıl evel başlamış olan Rus-Çerkes savaşlarında Rusların başarısı çok önemsizdir. Eğer bir ülke bazı insanlara mezar olacaksa şu bilinmelidir ki, Çerkesya Rus askerlerine mezar olmaktadır.

Bu deniz gezisine çıkmadan önce Güney Rusya'da dilden dile dolaşan şu sözü işitmiştik; Rusya Çerkesya'yı fethetmiş her tepesine bayrağını dikmiştir

...devamı sayfa 46'da

Savaşın başından beri hep söylendi; ateşkes antlaşmasından itibaren biktırıcaya dek tekrar edildi; Doğu'nun politik problemlerinin tamamen çözüleceği güne değin, genel barış mümkün değil. Bir yandan Balkan Yarımadası, diğer yandan eski Rus İmparatorluğu'nun Avrupa kıyıları, bütün etnik halkların parçalanmaya başladığı Asya Türkiye'si (Bu bölgede ne tür yanlışların yapıldığını Allah bilir) Bütün bunlar, bir çok bilinçli insanın gözünde, dünyayı savaşların içerisine çekmek için yeniden oynanan senaryolardır.

Bu problemleri çözümlenmekle yükümlü olanların anlayışsızlığı (Bu konuda ülkütücü dökümanlarımız var); toplumların kendi kendilerinin yönetme hakkını tamamen küçümseme (nice şatafatlı vaadlerden sonra); her yandan beliren emperyalizmin sonu gelmez susamışlığı; Avrupa'yı uçuruma götüren başlıca etkenlerdir. O, büyük adımlarla uçuruma doğru yürüyor. Belki ileride, bu konuda bazı kanıtlar sunma fırsatım olabilir. Bugün için, Rusya'daki başka ırkların geleceği ile ilgili karmaşık, korkunç problemler ve buna dünyanın kayıtsızlığı konusunda, bir kaç söz söylemek istiyorum. Ve Kuzey Kafkasya ile başlıyorum.

1917 Rus Devrimi, uçsuz bucaksız ve devasa imparatorluğun azınlıklarını bir bağımsızlık ürpertiyle sarstı. Çarların başarılı politikalarıyla bir araya toplanan bütün bu halklar, hemen Fransız Devrimi'nin kurtarıcı rüyasını görmeye başladılar. Boşuna değildi bu. Fransa, 1789'daki hamlesinin karşılığını bulmuş ve kendisine bağlı uluslarla birlikte, 1914 Ağustosundan itibaren sınıra giden bayraklarının üzerine; hak, adalet, özgürlük, küçük toplumlar için kendi kendini yönetme özgürlüğü, yazıldığını düşünüyorlardı. Bu büyümlü sözcükler, bir uçtan bir uca baskının korkunç derecede arttığı bu yaşlı kıtada, yüreklere yoğun ve olağanüstü bir etki bıraktı.

O zaman, bütün insanlar zincirlerini kırarak kendi haklarını

savunmak ve Rus İmparatorluğu'na karşı koymak için bir araya geldiler: Laponya ve İran sınırında yaşayanlar, Finlandiya ve Estonya, Litvanya, Polonya, Ukrayna ve Kafkasya'dakiler. Berikiler, hemen üç devlet kurdular: Tatar Devleti, güneyde Gürcistan ve kuzeyde Kuzey Kafkasya.

Gelişmekte olan toplumların uğrak yeri olan Kafkasya, tarihin hiçbir çağında ortaya çıkmamıştı. Taman ve Apşeron arasındaki yüksek dağ engelleri, istilaları güçleştiriyordu. Kafkasya'nın ilk sakinleri, Cılalı Taş Devri'nde buralarda ortaya çıkmış ve Avrupa'daki çağdaşları gibi aynı dönemlerde Tunc

ve Demir Çağlarını yaşamışlardı. Sonra, Kafkasyalılar tarihsel çağlara girdiler. 18. yy'ın başlangıcından itibaren, Moskova Ayısı, (kendisini kaybetmesiyle sonlanacak) bir sınırsız imparatorluk düşüğü gö-rerek yönünü, Karadeniz kıyılarına doğru çevirmişti. Boğazdaki Küçük Asya'yı almak istiyordu. İran'ın saldırısına uğrayan Gürcistan, kendisini güçsüz hissederek Rusları yardımına çağırdı (bugün bedelini ödediği ölümcül hata). Baha-ne bulunmuştu. 1799'da Gürcistan, tamamen İmparatorluğun hakimiyetine girdi; 1801'de Rusya'nın bir eyaleti oldu. O zamandan itibaren, Kafkasya için tarihinin en

KUZEY KAFKASYA

acı, en kanlı çağı başlar.

İnatçı direniş Kafkasyalı dağlıların müthiş lideri Şamil ile doruk noktasına ulaştı. Bu büyük kumandan, iyi bir politika ve cesur çabalarla, yirmi yıl boyunca durmadan yenilenen Rus ordularına karşı koydu. Ancak, karşısındaki kitle çok kalabalıktı ve 1864'te (Şamil esir alınmıştı) direniş kesin olarak kırıldı.

O zaman, Almanların I. Dünya Savaşı'nda yaptığı iğrenç sürgün, bunun yanında (deyim yerindeyse) çocukların masum oyunu kalacak bir macera yaşandı, 1864 Haziran ayında,

Çar II.Alexandre'nin kardeşi,

Kafkasya Genel Valisi, Grandük Michel, Kafkasyalıları vatanlarını terketmelerini emretti. Yalnızca bu yıl içerisinde, 750.000 kişi sürgün edildi. Sözle anlatılması olanaksız bu korkunç toplumsal sürgün (kuşkusuz eşi görülmemiş bir vahşet), çeşitli Avrupalı temsilciler tarafından rapor edilmişti. Sadece Trabzon'da konaklayan kafileden 30.000 kişi öldü. Avrupa, kılını bile kıpırdatmamıştı.

Bu korkunç tehcir, Kafkasyalıların ülkesini boşalttı. İmparatorluk yönetimi (burada Alman yönetimlerini görüyoruz) boşalan yerleri doldurmak için çok sayıda Rus göçmenini buraya gönderdi.

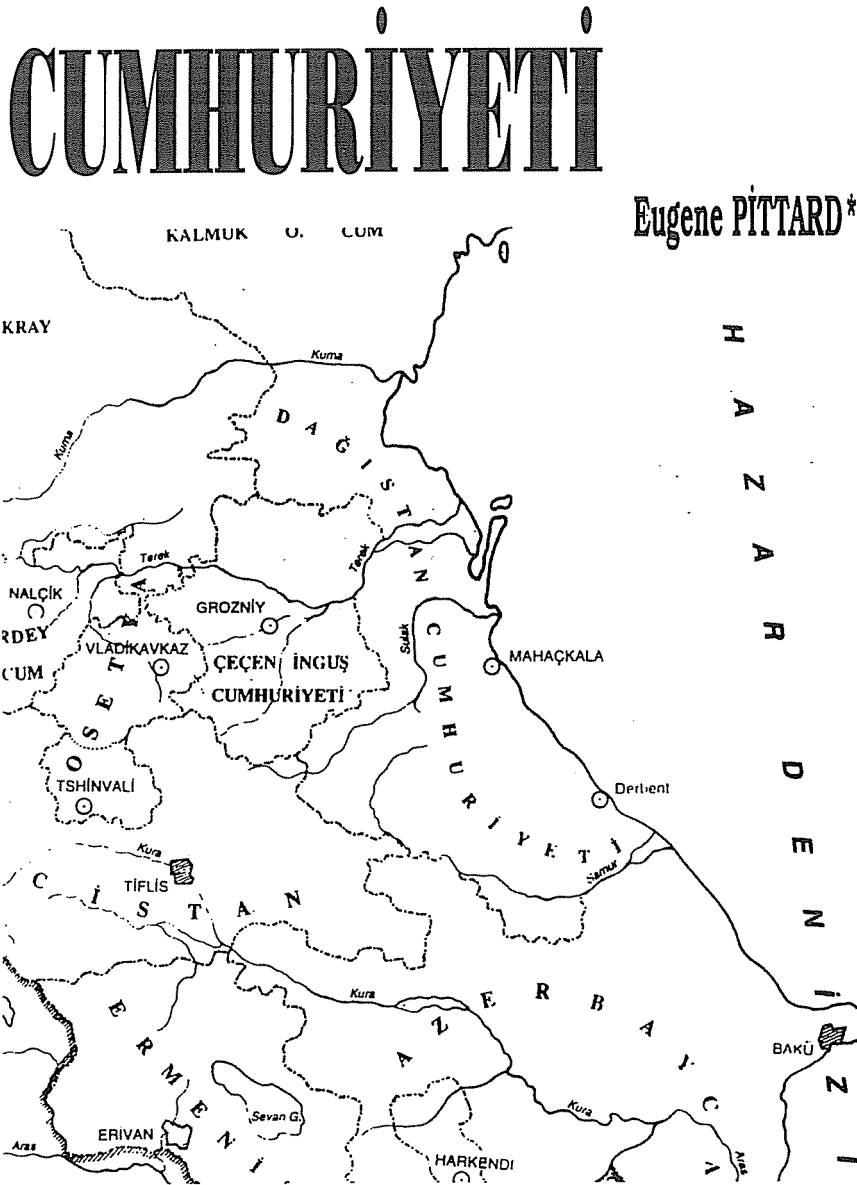
Kafkas uygarlığı yıkıldı. Yollar, su bentleri, Bahçeler, gezginlerin anlattığı bu güzel otokton kültür, istilacıların elinde yok oldu. Bu süre içerisinde, Avrupa ve onun, ağgözlülükleri dışında hiçbir konuda adil olmayan korkak politikaları, bütün adaletsizliklere ve gaddarlıklara kayıtsız kaldı. Artık savunucusu kalmayan hukuk, ayaklar altında ezildi, adalet hırlayarak son nefesini verdi.

Ve 1914 yılında gazeteler "yalancı şahitler", Rusya İmparatorluğu'nun özgürlük için savaştığını söylemek cüretini göstermişlerdi!...

Tamamen boğazlanmış olan Kafkasya'nın sonsuza dek ayağa kalkamayacak şekilde engellenmesi sözkonusuydu. Bunun için, yeni sakinler olan Kazaklara toprakların en büyük bölümü ve gelirlerin hemen hemen tamamı verilecek: Madenler, ırmak ve denizlerdeki avlanma alanları. Her yetişkin Kazak 23 desyatın* işlenebilir toprak sahibi olacak, ama hiçbir Kafkasyalı'nın buna hakkı olmayacak. Kendisi, her ikisinden de daha fazla mülkün hukuki sahibi olacak.

Böylelikle ağır vergiler alındı, sömürüldü, soyuldu, baskı altında kaldı, hiçbir yaşam hakkı tanınmayan bu özgür insanlar. Kafkasyalıları acı, keder ve sürgünlerle yok edildi. Ama, bu dağlıların (Habsbourglara karşı gelen eski İsviçre dağlıları gibi) kahredici bir canlılıkları var. Böyle kötülükler karşısında hemen isyan etme küstahlıkları yok! Daha doğrusu, bu çok sık olur: 1877'de kanlar içerisinde bastırılan bir ayaklanma, yeni bir sürgünle bitti: 100.000 Abhaz, tablodaki yerini aldı! 1898, 1902, 1905 ve 1906'da. Bildiğiniz gibi vahşet isyanı durmadan körükler, Avrupa, yine kaşını bile çatmadı. O halde düşünün, kaç milyar batılının Rus parasına bağımlı olduğunu!

Kafkasyalıları, hiçbir zaman ümidini yitirmedi. Uluslar da insanlar gibi bir gün cezalarını öderler diye düşünüyorlar. İlk

çağlardan bu yana bilgece birikimleri aktaran atasözleri, "Öfkeyle kalkan, zararlar oturur" der.

Kafkas halklarının başlıca ümidi İngiltere'ye'di. (Politik doktrinleri Avrupa'dan henüz ayrılmaya başlayan ABD'nin adı bile geçmiyordu). Rusya'nın rakibi İngiltere ve Fransa'ydı. Ancak, Fransa elini Moskova ayısının pençesine vermişti ve beriki çok sıkı tutuyordu, zira nazik bir eldi...

Kafkasyahılar için geriye son bir ümit ışığı kalıyordu: Türkiye'nin (Osmanlı) yardımı. Bir milyondan fazla Çerkes mülteciyi (bir kaç kişi buldum) barındıran Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın eski müttefiki Türkiye. İsimleri birlikte anılan Muhteşem Süleyman ve I. François, bütün Müslümanların gözlerinde halen bir sembol olarak parlıyordu. Alman Hükümeti, kendisine boyun eğen Türkiye'nin politikasını çıkarlarına göre yönlendiriyordu, üç Kafkas Devleti'nin federasyonuna sempatisini açıkladı. Sonra, Bolşevik hareketinin başlamasıyla sözlerini unuttu. Bununla birlikte Almanya, Lenin Hükümeti'nce bağımsızlığı tanınan Gürcistan'ın işçilerine müdahale ederek Kafkasya'da yer tuttu. Bu stratejik noktadan iki bölgeye hükmediyordu: Asya Türkiyesi ve İran. Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti Bolşeviklere karşı tampon oluşturmaktaydı. Bu ülkenin acıları hiç bitmemeliydi.

19 Haziran 1919 Tarihli yazı:

1917 Mayıs'ında, Rus devriminin ortaya çıkışıyla aynı zamanda, yeni bir çağın başlangıcı gibi, uğruna bunca acıların çekildiği özgürlüğün gelişi gibi bir hava, hemen bütün Kafkas toprakları boyunca yayıldı. Kuzey Kafkasya'nın yerel temsilcileri çalışmaya koyuldu.

Vladikafkas Asamblesi'nde ilk kez bir araya gelen yerel delegeler, "Kuzey Kafkas ve Dağıstan Halkları Birliği"ni kurdular. Ve bir yürütme organı olan Birlik Merkez Komitesi oluşturuldu.

Hemen ardından, Kafkas Komite-

tesi asıl insanlara yakışır bir şekilde, böyle bir kuruluşun adil olması gerektiğini düşünerek güneydeki Devletlerle bağlantı kurdu: Gürcüler ve Tatarlarla. Bu süreçte dostane ilişkiler kuruldu ve Çerkesya ile Gürcistan arasındaki bazı bölgesel sorunlar dahi, kolayca çözümlendi. Ermenilere gelince, Komite, bir çok konuda onlarla da mutabakat sağladı.

Zihinlerde günden güne yer eden düşünce, Kuzey Kafkasya'da bir federatif devlet kurmaktı. Farklı ırk, dil ve dinlerin kaynaştığı İsviçre, onlara model olabilecek ideal bir politik birlik değil miydi? 20 Eylül 1917'de, İkinci asamble de Vladikafkas'da toplandı. Bütün Kafkasyalı grupların katılımıyla, daha sonra Kuzey Kafkasya ve Dağıstan Cumhuriyeti olan, bir konfederasyon oluşturuldu. Büyük vatansever Şamil'in federal ve üniter devlet rüyası artık gerçekleşmişti. Hemen bir kuruluş projesi sunuldu. İçeriği, İsviçre örnek alınarak hazırlanan projede, yasama gücü olarak, bizdekine benzer Ulusal Konsey ve Devletler Konseyi olmak üzere iki meclis yer alır: "Halkın özgür iradesini yansıtabilecek" olan Alt Meclisi, 30.000 seçmen başına bir temsilci olmak üzere seçilmiş milletvekillerinden oluşur. Ve "Birliğin görüşünü yansıtabilecek olan Üst Meclis, birliği oluşturan halkların her biri için iki temsilciden oluşur"

Kuzey Kafkas halkları Devletlerini böylece oluşturduğu sırada, Büyük Rusya'da politik hareketler hız kazanıyordu. Bolşevik hareketine karşı koyma gücü olmayan Kerensky Hükümeti, can çekişiyordu. Eski imparatorluk içerisindeki ırkları, o güne değin birbirine kenetlenen bağlar, her yanda gitgide kopmuştu. Kerensky'nin hükümetten düşmesinden sonra, Petrograd ile Moskova arasındaki bağlar tamamen kopmuş oldu.

Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti, bütün girişimlere rağmen, Bolşevistlerce politik bir Devlet olarak tanınmadı. Eski imparatorluk içerisindeki bir çok insana göre, Rus ulusal hareketi olan bolşevist akı-

ma (bir yönüyle panrus akımı) karşı gelerek Komite, bağımsız bir hükümetin görevlerini yerine getiriyordu. Ve, 2 Aralık 1917 tarihli resmi bir kararla, Kafkas Halkları Birliği'nin geçici hükümetini kurdu ve bütün ülkede yönetimi ele aldı.

O sıralarda, teoriyi eylemiyle birlikte Rus sınırlarının ötesine taşımak isteyen bolşevistler, Kafkasya'ya ilerledi. Don Kazaklarıyla savaştılar, Terek Kazaklarıyla birleşerek Vladikafkas'a doğru yürüdü. Cumhuriyetçiler, cephaneden yoksun olsalar da yiğitçe savaştılar. Ancak, safdışı edildiler. Ve bolşevikler, ırmağın güneyinde yer alan, Terek boyunca paralel olarak devam eden demiryolu hattını işgal ettiler.

Fakat, bu bölgenin daha güneyine ve Hazar kıyıları boyunca ilerleyemediler. İleri Kafkasya ovalarında ve yamaçlarında, işgalcilerle işbirliği yapacak kimse yoktu. Bu özgür köylüler; Küçük mülk sahipleri ya da sade işçiler, yeni doktrinleri anlamıyorlardı. Böylece, Avrupa devletlerinin çıkarları için, kızıl istilayı durduracak etten bir duvar oluştu. Bolşevik orduları, ne güneydoğuya Dağıstan'ın dağlık bölgelerine girebildi, ne de Transkafkasya'ya doğru askeri geçitleri tamamen işgal edebildi. Ve her zaman kolayca taraftar bulabilen şehirlerde de Lenin iktidarının güçlenmesine, halkın düşmanlık duyguları engel oldu.

Direniş iyice artmış ve yayılmıştı. Kafkas Hükümeti de, askeri kuvvetlerini Dağıstan'da yeniden düzenlemişti. Ve Cumhuriyetçiler, kaybettikleri bütün yerleri geri aldılar. Derbent, Petrovsk, Vladikafkas, yeniden özgürlüğüne kavuştu. 1918 Ağustos ayında Kuzey Kafkas kuvvetleri Dağıstan demiryolu hattını temizlemişti. Bununla birlikte, düşmanlık henüz bitmemişti. Bunca savaş ve felaketlerden sonra, çarist istilacılarla sıkça karşılaşan halk, bolşevik ordularının aralıksız saldırılarına yine karşı koymak zorunda kaldı. Ataları. Grandük Michel ve korkunç katli-

amlarını tanımıştı; çocukları Lenin'i tanıdılar!..

Ancak ne öncekilerin ne de sonrakilerin cesareti kırılmadı. Ve 1919 yılı başlarında gazeteler, İngiliz kuvvetlerinin yardım ettiği Kafkas Ulusal Orduları'nın büyük zaferinden söz ediyordu. Birçok esir, bir kaç yüz top, cumhuriyetçilerin eline geçmişti.

Zaman ve mekanda olup bitenler özetlenirse, İngiltere ve Rusya'nın XIX. yy'daki

politik çekişmeleri, özellikle birkaç olayla gündeme gelir. Yığınla olayın yanında, bu çağın Asya Tarihi'nde başlıca bir dönem olarak, çok kısa bir bölüm halinde belirginleşir.

Britanya İmparatorluğu için bazen büyük tehlike arzeden, İran ve Hindistan'a yönelik Rus tehdidi (ayrı ile balinanın kavgası!), Kafkas dağlarınınca durdurulmuş oldu. Asya'nın bu bölümünde, bir on yıl süreyle İngiltere, rahatça istediği gibi hareket etti. Tarih kitaplarına tekrar bakınız... Barış

Konferansı'nda, Rusya'dan ayrılan devletlerin statüsü görüşülürken İngiltere'nin tutumu hatırlanacak mı?

Delegelerinin, Şamil adıyla ve kendisi için yiğitlik ve fedakarlık yapan Kafkasyalıların kahramanlık geçidiyle İngiltere'ye sağladığı büyük çıkarlar görülecek mi?...

Bir centilmenin ne olduğunu ve bu sembolün gerçek bir İngiliz'in gönlündeki üstün yerini bilenler,

cevabında tereddüt etmeyecektir. Bana gelince, ben İngiltere'nin gücünden şüphe etmiyorum. Ancak, bu güç, müzakere etmek ve sonuçlandırmak için tek başına yeterli değildir. Avrupa'nın sınırı olan bu bölgenin geleceği ne olacak? Başka saldırılar için hep doğal bir engel oluşturmak, Moskovalıların güneye ilerleyişini durdurmakla yükümlü mü olacak?

Uluslararası açgözlülüğün gü-

daha yıkadı. Ciğerleri bu solukla doldu. Yaşayanlar ve dirilenler yan yana geldi. Atalarının gözyaşları ve kanlarıyla suladığı vatan için herkes ayakta. Böylece özgür insanların ordusu, trajik anılarla durmadan yenilenen şevkli bir çapulcu takımı oldu. Ve hiç kimse, asla yenemeyecek, çünkü o, inançlı bir ordu...

Dünya Tarihi'nde, korkusuz ve onurlu bir insanın bakışını, haydutların ilerlemesine engel olmaya yettiği anlar vardır...

Biliyorum ki,

Kafkas Cumhuriyetçileri'nin bakışında, fedakarlık yeminlerinin hepsi var. Ve bir İsviçre şarkısının söylediği gibi: "Çocuklar, atalarına layık olacaklar". Biliyorum ki, David Urquart'ın "Dünya'nın, çarlara karşı gelme cesaretine sahip tek halkı" dediği bu halk, altmış yıl önce olduğu gibi bugün de, tam bağımsızlığını kazanmak için gerekeni yapmaya hazır... Ve biliyorum ki, Transkafkas'da da durum aynı.

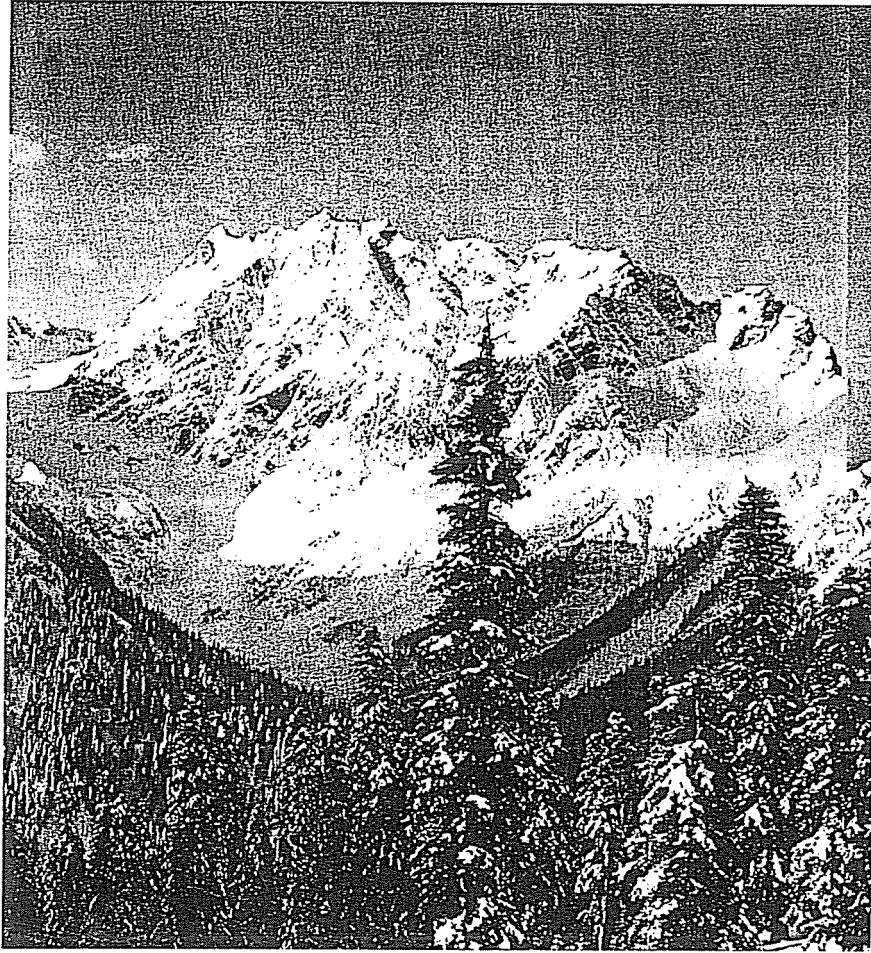
Bir kez daha.

Avrupa'nın haberi olsun.

Fransızca'dan çeviren: Ahmet Karaduman.

D PNOTLAR

1.P TTARD Eegene, La Republique du Caucase du Nord,

cünü gördükçe, emperyalist yayılmacılığın yaşam kaynağını tanıdıkça, korkularımı gizleyemiyorum. Şu an ihtişamlı bir an. Öldüğü düşünülen ve üzerinde pervasızca tepinilen özgürlük, birdenbire ayağa kalktı. Gençleşmiş ve güçlenmiş olarak Kafkasyalıların ovalarında ve vadilerinde yeniden doğdu. Ansızın ortaya çıkışı, ölüleri uyandırdı. El değmemiş doruklardan inen esinti, ezilenlerin yüzünü bir kez

DAĞISTAN'IN BAĞIMSIZLIĞ NEDEN GECİKİYOR?

Semih S. Dağıstanlı

Sovyetler Birliği'nde sistemin çöküp, Cumhuriyetlerin birer birer yuvayı terkettiği 90'lı yıllar boyunca Rusya Federasyonu bünyesinde oluşacak ilk çatlağın Dağıstan'dan geleceği tahmin ediliyordu. Tarihsel geçmişi, kültürel kimliği, ve dinsel yönü ile Dağıstan, sanki Rusya Federasyonuna bağlı bir cumhuriyet değil de, Ukrayna ya da Gürcüstan gibi bağımsızlık hakkı mahfuz bir Sovyet Cumhuriyeti idi. Oysa, ekonomik açıdan zayıf bırakılmışlığı, köylülüğü, yoksulluğu ve terkedilmişliği ile Dağıstan gerçekte Rusya Federasyonuna bağlı otonom bir Cumhuriyetti.

Bugünlerde 2 milyon yüzbine yaklaşmış nüfusu ve 50.300 km² toprak genişliği ile Dağıstan, Birleşmiş Milletler ve uluslararası çeşitli örgütlerde tanınmış ve temsil hakkı bulunan bir ülke konumunda olmalı idi. Bu iddia salt tabansız teorilere ya da faraziyelere dayanmıyor. Tarih denen bilim dalı bizim tanığımız. Kafkasya'nın ve Dağıstan'ın geçmişte yaşadıkları geleceğe yeterince ışık tutmakta. Fakat bazı beklenenlerin de geciktirdiği kesin. Örneğin Sovyetler Birliği'nde sistemin çöküp, Cumhuriyetlerin birer birer yuvayı terkettiği 90'lı yıllar boyunca Rusya Federasyonu bünyesinde oluşacak ilk çatlağın Dağıstan'dan geleceği tahmin ediliyordu. Tarihsel geçmişi, kültürel kimliği, ve dinsel yönü ile Dağıstan sanki Rusya Federasyonu'na bağlı Cumhuriyet değil, Ukrayna ya da Gürcüstan gibi bağımsızlık hakkı mahfuz bir Sovyet Cumhuriyeti idi. Oysa ekonomik açıdan zayıf bırakılmışlığı, köylülüğü, yoksulluğu ve terkedilmişliği ile Dağıstan gerçekte Rusya Federasyonuna bağlı otonom bir Cumhuriyetti.

Herşeye rağmen Dağıstan tarih boyunca olduğu gibi Çarlık Rusyası ve Sovyet egemenlik dönemlerinde de toplumsal, sosyal ve kültürel gelişme evrelerini yakaladı. Herşeye rağmen Dağıstan halkı kendi kültürel ve düşünsel karakterdir olan özgürlük ve Bağımsızlığa dair yapısını korudu. Resmi otoritelere ve baskılara direniş farklı boyutlarda kendisini gösterdi. Ancak bir zamanlar diller dağı ülkesinin bir cüzü olarak görülen Çeçenya'da bilinçli ve güçlü muhalefet önderliğinde oluşan Bağımsızlık hareketi büyük Rusya ile savaşı göze alarak yola çıktı. Ve ustaca politik, askeri manevralarla Bağımsızlık yolunu araladı. Dağıstan'dan beklenen ilk hareket böylece Çeçenya'da başlamıştı. Bizler aynı 1970'li yıllarda Komünizmin düşün babaları gibi nerde beklerken, nerde bulduk durumuna düştük. Devrimi gelişmiş Batı Avrupa

Kafkasya ile özdeşleşen ünlü lider Şeyh Şamil ve oğulları (üstte).

Dağıstanlı ünlü ressam Halil-bek Musayasul'un bir tablosu (altta)

ölkelerinde bekleyenler Rusya'daki gelişmeler karşısında şaşırılmışlardı. Bakalım bizler ilkin Dağıstan'da beklerken Çeçenya'da oluşan olaylar karşısında ne kadar şaşırıldık. Öncelikle bir zamanlar aynı ölkenin parçaları olmuş ve Sovyet iktidarı sırasında ayrılarak farklı yönetimlere kavuşmuş bu iki ölkede arasında kıyaslamalar yapalım:

1. Dağıstan ve Çeçenya'daki toplumsal, kültürel, dinsel yapı birbirinde çok benzer. Bu anlamda iki ölkede arasında homojen yapıdan rahatlıkla sözedilebilir. Diller aynı kökten türemiş dillerdir. Ortak kelime sayısı oldukça fazladır. Gelenekler, görenekler, örf ve adetler birbirine büyük ölçüde benzer. Antropolojik yönden Çeçen ve Dağıstan halklarının birliktelikleri ise çok açıktır. Her iki ölkeden dini İslam ve mezhebi de Şafidir. Geleneksel ekonomileri hayvancılık ve tarımdır. İki ölkede hakları o kadar birbirlerine benzerler ki adları değişik de olsa onlar görünen ve görünmeyen her yönüyle aynıdır. İki ölkede birbirinden ayıran en önemli özellik ise Çeçenya'da tek ve kalabalık olarak Çeçen halkının var olması, Dağıstan'da ise üçü büyük ve kalabalık olmak kaydıyla otuz kadar değişik dil ve lehçenin konuşuluyor olmasıdır. Bu dil ve lehçe farklılıkları Dağıstan'ın o tohtanlarını tarih boyunca birbirlerinden ayırmamış aksine bütünleşmiş olmasına rağmen, ayrı ayrı bu etniklerin birleşerek, bütünleşerek konsolide olmaları ve tek çatı altında bir araya gelmeleri her zaman mümkün olmamıştır. Rusların Narodnast diye tabir ettikleri uluslaşmakta olan halklar olarak görülen Dağıstan'ın yerli unsurları yani Avar (Mağ'ula) Lezgi-Dargi (tsadah), Kumuk ve Lakların uluslaşma problemleri ve dış kışkırtmalar sonucunda görülebilecek çatışmalar nedeniyle Dağıstan halkı kendini yıllardır korumasız görmekte, bölünme tehlikesi sebebiyle nerdeyse her türlü politik gelişmeden kaygı duyan, hassas bir yapıya bürünmüştür.

2. Her iki ölkede de geleneksel ekonomi daha önce belirttiğimiz gibi hayvancılık ve tarıma dayalıdır. Ancak son yüzyıldaki Dünyada petrole yoğun talep ve Çeçenya'daki zengin petrol ve doğal gaz kaynakları Çeçenyanın ekonomik yapısını çok farklılaştırmıştır. Grozni'de kurulan petrol rafinerileri hem geniş bir istihdam alanı yaratmış, hem kentleşmeyi

hızlandırmış, hem de Dağıstan'a göre halkın refah düzeyini yükseltmiştir. Oysa Dağıstandaki petrol ve doğalgaz rezervleri Çeçenya'da olduğu kadar zengin ve yüksek kalitede değildi. Varolan rezervler için ise pek bir şey yapılmadı.

Sonuçta Dağıstan kısmen bazı sanayi dallarında atılımlar yapsa da ekonomik gelişmişlik açısından Çeçenya'nın epeyi gerilerine düşmüş oldu. Çeçenyanın ayrıca petrol ve doğalgaz boru hatları yönünden stratejik bir noktada olması Çeçenyanın ayrıca petrol ve doğalgaz boru hatları yönünden stratejik bir noktada olması Çeçenlerin ekonomik kozu olarak nitelendirilebilir.

3. 1944-45 yıllarında bilindiği gibi Çeçen ve İnguşlar topraklarından haksız yere Sibirya ve Orta Asya'ya sürülmüşlerdir. Bu sürgün dönemi boyunca Çeçenler nüfuslarının yaklaşık yarısını yitirmişlerdir. O yıllarda Stalin'in sürgün politikası salt Çeçenya için değil Dağıstan içinde düşünüldü. Ancak Dağıstan komünist partisi ileri gelenleri ve özellikle Danyalov4un kulis çalışmaları sonucunda Dağıstan halkı sürgüne gönderilmemiştir. Çeçen halkı gerçi nüfusunun yarıya yakını kaybettir, fakat sürgünden sonra bilenmiş, bilinçlenmiş bir bir halk ortaya çıktı. Çeçenlerin uluslaşma sürecinde bu olay hızlandırmıştır. Soykırımından ve

katliamdan geçirilmiş Çeçenler inançla ve inatla hızla kaybettikleri nüfuslarını hızla çoğalarak ikame etmişler ve yaralarının kapatmışlardır. Oysa Dağıstan uzlaşmalarla nüfusunu kırılmaktan kurtararak ödün kapısında oyalanmış ve bağımsızlık sürecini aksatmıştır. Tarihsel kader olarak değerlendirilebilir bu örneklerle birlikte gerçekte geçmiş neredeyse tümüyle bir ve aynı olan iki halkın yolları adeta ayrılmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz üç maddeye daha eklemeler belki yapılabilir. Fakat bu maddeler salt iki ölkede arasında kıyaslamalarda değildir. Dağıstan'ın bağımsızlığı neden geciktiğini de ortaya koymaktadır.

13 Mayıs 1918 tarihinde bağımsız Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti bilindiği gibi Kafkasya'nın ilk bağımsız Cumhuriyeti olarak kuruldu. Azerbaycan, Gürcüstan ve Ermenistan'ın bağımsızlıklarının ilanı Kuzey Kafkasya'dan sonra gerçekleştirilmiştir. Fiili olarak Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin toprakları Dağıstan ve Çeçenya olarak gerçekleşmiş batıya doğru egemenlik alanı kısıtlanmıştır. Cumhuriyetin etnik unsurlarının çoğunu genel olarak Dağıstanlılar oluşturmaktaydı. Yönetim ve icranın başındakilerin çoğunluğu Dağıstanlılardan oluşturmaktaydı. Bunun Kuzey Kafkas halklarının önemli bir nüfusunun Dağıstan'dan olması gibi genel geçer bir sebebe vardı. Fakat Rus nüfusunun Dağıstanda zayıf olması, arazinin çok engebeli olması gibi çeşitli sebe-

Eserleri Türkçeye de çevrilmiş olan Dağıstan'ın dünyaca ünlü şairi Resul Hamzatov (ortadaki)

Dağıstan kadınları el sanatlarında en az erkekler kadar usta. Yukarıdaki resim kadınların el becerilerini göstermesi açısından tam bir belge niteliğinde.

plerde etkendi. Kurulan cumhuriyetin başkenti de o gün ki TemirhanŞura (bugünkü Buynaks) kenti idi.

1990'larda Dağıstan'daki özgürlük yansıması hareketlerin sessizliğinin ve pasifize olmasının daha bir çok sebebi vardı. Bunlardan en önemlisi yukarıda sözünü ettiğimiz yeraltı kaynaklarının zayıflığının ötesinde yer üstü kaynaklarının da zayıflığı söz konusudur. Dağıstan coğrafyası dağlık, tuzlu bataklıklar, bozkır gibi verimsiz alanların çokluğu sebebiyle insanlara fazla istihdam olanağı vermez. Çarlık ve Sovyet iktidarının bölgeye yatırım yapmaması, kaynakların iyi kullanılmaması gibi sebepleride eklersek Dağıstanın ekonomik yönden ne kadar yünden zayıf durumda olduğunu anlayabiliriz. Ekonominin zayıflığı ve istihdamın çok kısıtlı olması nüfusun ülke dışına kaymasına sebep olmuştur. Halen ülke nüfusunun tahmini olarak %45'i ülke dışında Rusya ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerine göçmüştür.

gitmektedir. 1993 yılında 250.000 Dağıstanlı, mevsimlik işçi olarak Krasno-dar eyaletine çalışmaya gitmekteydi. Göç-ler Dağıstan nüfusunun hızla çoğalmasını engellemektedir üretici güçlerin yanında, beyin göçü hakkında yukarıdaki rakamlar bize açık fikir vermektedir. Dağıstanlılar bugün daha çok fabrika, daha çok okul, daha çok yatırımı haklı olarak istemektedirler. Ancak bu fabrika, okul ve yatırımın Rusya'dan hala gelip gelmeyeceğini merakla beklemektedirler. Zaman hızla ilerlemektedir.

"Herkesin koştuğu bir çağda, yürümek gericiliktir."

Burda bizim dışardan ayırt etmeye çalıştığımız meyvanın dalında olgunlaşmayı mı beklediği, yoksa çürümenin tek kader mi olduğu noktasında düğümlenmektedir?

Dağıstan bilge insanların toplumdur. Umudumuz birinci şıkda işaretlenen olgunlaşmayı bekleyen meyva örneğindedir.

Dağıstan toplumunun özgürlük ve ba-

ğımsızlıktan uzak tutan en önemli unsur herhalde ülkede farklı dil ve etniklerin bulunmasıdır. Gerçekte birbirine benzer kültür özellikleri gösterebilirler de ve hattı nüfusun %75'i aynı kökten (Kafkas dil ailesinden) gelse de Dağıstan halkı mozaik toplumdur. İlişkiler tarih boyunca iyi gelişmiştir. Ancak son 7 yıl içinde bazı etnik unsurlar Dağıstan'dan koparak farklı yönetsel birimler içinde örgütlenmeyi talep etmeye başlamışlardır. Burada açıkça belirtilmesi gereken etnik unsurun tüm bireyleri olmasa da milliyetçi hareketlerin aydınlar ve gençlik kesiminde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Kumuk, Nogay ve Lezgiler arasında bazı gruplar Dağıstan'dan koparak farklı yönetsel birimler içinde örgütlenmeyi talep etmeye başlamışlardır. Burada açıkça belirtilmesi gereken etnik unsurun tüm bireyleri olmasa da milliyetçi hareketlerin aydınlar ve gençlik kesiminde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Özellikle Kumuk, Nogay ve Lezgiler arasında Dağıstan'dan koparak, tuhafı yine Rusya'ya bağlı özerk cumhuriyet taraftarlığı yaygınlaşmıştır. 1995'e kadar ki sürede bu üç etnik grupta şöyle ya da böyle ayrılıkçı eğilimler kendini bariz bir biçimde göstermiştir. Ancak şimdilerde sonucun çok kanlı çatışmalar olabileceği yönündeki sağduyu hakim olmuş ve etno-milliyetçilik şimdilik rafa kalkmış gözükmektedir. Fakat buda bunun bir bitiş değil bir soğuma olduğunu göstermektedir. Dağıstan halkını gelecekte böyle bir tehlike beklemektedir. Yani Lübnan sendromu halkı korkutmakta ve geleceğe güvenle bakmasını engellemektedir. Afganistan'da Rusya emperyalizminin sona erışı ile yaşanan olumsuz gelişmeler de Dağıstan halkını daha çok düşündürmektedir. Bağımsızlık sonrası Dağıstan halkı etnik grupların çıkar ve toprak çatışmalarında geleceğini heba etmek istememektedirler. Kuşkusuz halkın sağduyusu güçlüdür. Bunu 90'lı yıllar boyunca Dünya tanır. Çok kıskırtmalar, provakasyonlar denenmiştir Dağıstan topraklarında ve hemen hepsi de başarısız olmuştur. Avarlarla Kumuklar, Dargilerle Kumuklar, Çeçenlerle Laklar arasında bir çok provakasyon denenmiş hepsi de uygun bir biçimde elimine edilmiştir. Ancak bundan sonrasının hiçbir garantisi yoktur. Üstelik bağımsız bir Dağıstan'ın güçlenmemesi için bir çok ülke kıskırtıcı eylemleri detekleyecektir.

Zamanını kestiremediğimiz özgürlük ve nihai hedef olarak gözüken Bağımsızlık sonuçta mutlaka gerçekleşecektir. Dağıstan İmam Samil'in verdiği tarihsel bir misyonla mutlaka kaderini kendi belirleme hakkına kavuşacaktır. Fakat bu sürecin kansız, barışla, politik mücadelelerle kazanılacağı inancı genel bir kanı olarak oluşmaya başlayacaktır. Ters bir durum insan ve ekonomik kayıplar anlamına gelmektedir. Gelecekte belki de bu mutedil yol Dağıstan'ın kendi içinde de meyvalarını

OSMANLI

ARŞİV BELGELERİ

ÖNSÖZ

Osmanlı Arşivleri, Önasya Kafkasya ve Balkan ülkeleri tarihi ve etnoğrafyası açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu çok uzun süre sözünü ettiğimiz coğrafyanın en büyük güçlerinden bir olarak yaşamıştır.

Günümüzde bir çok ülke (özellikle de 20. yüzyılda kurulmuş olanları) geçmişleri ile ilgili bilgilere ulaşabilmek için Osmanlı arşivlerini didik didik etmekte ve yeni yeni şeyler buldukça bu doğrultudaki çalışmalarını yoğunlaştırmaktadır.

Günümüz Kafkasya halkları ve tarihleri ile ilgili sayısız belge yine bu arşivlerde mevcuttur. Ancak küçük küçük yönetim birimleri olan Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri hem yetişmiş eleman hem de ödenek açısından böyle bir konuya hazır değildirler. Bu nedenle de iş Diaspora'da yaşayan Kafkasyalıları düşüyor.

Alaşağa dergisi olarak biz de kendimize düşeni yapmaya karar verdik. Bundan sonra bu sayfalarda her sayı en azından bir belge yayınlamaya çalışacağız. Bu sayıda yayınladığımız belge Sn. Ajyba Zafer Süren ve Sayın Murat Yavan'ın ortak çalışmasıyla hazırlandı.

Çerkesler Tarafından Rusya İmparatoru Tarafına Yazılan Tahriratın Suretidir.

1. Bu kere vuku'u bulan mukalemesinde canib-i İmparator memur ve kumandanları tarafına Kuban ikinci kumandanı kaymakamı olan Kazak miralayı Babiş tarafından vukubulan tahriratında Devlet-i Aliyye ile Rusya devleti meyanında musalaha vuku'u mukhüz idüğundan bizim taraftan sizlere zarar terettüb etmeyeceği misüllü sizin tarafınızdan dahi bizim ahali ve asakirimize zarar terettüb ettirmemelerini ve saireyi şamil mufassal tahriratına cevab olarak tarafımızdan dahi kaffe-i ahaliye bir taraftan zarar olunmaması için akid olarak emr olunduğu beyan olunarak gönderilmiş ve işbu emir üzere haylice vakit geçirerek 250 nefe-re yakın adamlarımız, memleketimiz ne merkez ve ne heyette kaldığını bilmeklik için Deraliyyeye elçi gönderilmiş ve ol vakitten evvelince İngiltere ve Fransa devletleri taraflarından bu taraflara konsoloslar ta'yin olunub Çerkezistan, hin-i müsalahada serbesiyet halinde kalacağını ve sevahil-i bahr-i siyahta bulunan kale ve istihkamatin cümlesi tahrib olunarak bir dahi kal'a ve itihkam olmayacağını haber verdiklerinden bizler dahi Anapa ve Soğucak kal'a ve istihkamlarını tahrib ile derün-ı Çerakese'ye çekilmiş olub tarafeyn olvakte kadar rahat durur iken Rusya devleti me'murları sözlerinde durmayarak ibtida canibinden demekle ma'ruf mahal aşagısından bağteten asakir sevkiyle külliyyetlü mal ve çocuk çocuk gasb ve esir ederek Kuban nehrinin karşı geçirub götürmüş olduğu,

2. Onu müteakib bir kaç bin nefer asakir ve top ile bir gece tahrib ve

ihrak olunan Anapa kal'asına gelub kal'anın civarı bulunan 7-8 saat mesafe düzlerde Ahali-i Çerakese'nin zir' eyledikleri külliyyetlü ekin ve otlarını cebren zabt ve gasb edub ba'dehü bir iki kadirga ile Ssoğucak iskelesine gelub orada bulunan 19 kıt'a sandal ve sefine-i tüccar ile tüccaranımızı dahi esir ve sandallarında mevcüd bulunan zahirelerini ihrak ve telef ile muharabe olarak Anapa'ya avdet ve kal'a-i mezburu tamir ile top koyub hala derununda ikamet üzeri olduğu,

3. Ve tarihten 40 gün mukaddem Adagum canibinden birkaç bin asker ile top ve mühimmat vesaire beraber olduğu halde hudud bulunan Kuban suyunu geçub beri tarafa tacevüz eylediği haberi alındığı anda bil-cümle Çerakeseye haber verilerek cem olunub tedarik eylediğimiz nizam askeri ve toplanımız ile mukabele olunub 40 günden mütecevizdir ki olduğumuz mahalden bir hatve derün-ı Çerakeze geçirilmeyerek muharebe olunmakta ve kendüler dahi olduğu mahalde istihkam yapub bizler dahi ol cemiyette iken Şevvalül-mükerrermin 15. günü sabahleyin bir vapur İngiltere bandırasını küsad ile doğruca Soğucak limanına gidub iskelede bulunan tüccaran takımları dahi dost sefinesidir diyerek bir hareket etmeyup..... yakın olduğu gibi..... idub gülle ve humbara ve ihrak için yağlı paçavra atub tüccaran ise esir olmamak da'iesinde firar eylediklerinde bir iki sandal ile asakir çıkarub külliyyetlü mal-ı fatūra ve eşya-yı saireyl defterlerini bile vapura kaldırıp münezzehr bulunan zahirelerini dahi yapıp limanda olan üç sandalı cümlesiyle beraber alub Anapa ve Kerç canip-

lerine savuşub gitmiş ve işbu güna sarıklık ile muhareb-i Devlete muharip olmayub şimdiye kadar hırsızlık ve haydutluk Çerkez ahalisine hamil olunur idi halbuki Rusya Devleti memuranından zuhur etmekte olduğundan bu ana deyin eyledikleri çalupculuğu devlet-i müşarün ileyh memuranından öğrenmiş oldukları anlaşılmış olduğu,

4. Ve işbu güna zuhur etmekte olan hırsızlık ve haydutluk işlere hiçbir devlet ve İmparator razı olmayacağı zat-ı imparatorları dahi razı olmayacaklarından keyfiyet ahval-i memuran ile ahval-i Çerakeseyi canib-i hükümet-i imparatorlarına bi'l-etraf ifade ve şimdi havali-i mezkur ahalisi kaffeten birleşip yemin ve kase ederek 36 sene mukaddem Mora canibi ahalileri ne vecihle cennetmekan gazi Sultan Mahmud Han saltanatı evanında (zamanında) muharebe idub 7 sene müddetinde ahali-i mezbür re'ayası devlet-i aliyyenin cizyekar re'ayası iken bizim ahalimizin kaffesi, hristiyan olup müslüman padişahına inkiyad itmeyub serbest kalmamızı talep ederiz deyu istirhamlarında Rusya Devleti dahi beraber olduğu halde kaffe-i devletler istirhamlarına hak vererek memalik-i devlet-i aliyyeden ifraz ile başlıca serbeslik verildiği cümlelerin malumu bizler ise Kırım kıtasının tahta hükümeten devlet-i Rusyaya geçenden berü daima muharip olup cümlemiz müslüman olduğumuz ecilden hiçbir vakit hristiyan devlet-i hükümetini kabul etmeyeceğimiz revnûma iken evvelki senelerde olan muharebeler bir taraf olsun şu otuz senedir kaffe-i sevahil-i cerakeseye müteaddit kala ve istihkamlar inşa ile top ve asker ikamet ettirilerek bahr-i siyah yüzünü ahalimize hasret etmeğe ve kara şeynden bunca telafat-ı nüfus zuhura gelmiş iken, bir vechile inkiyat olunmadığı misüllü bundan böyle dahi bir çerkes kalıncaya kadar kırulub hristiyan devlet-i hükümetini kabul

etmeyeceğimize bi'l ittifak ve bi'l itlihat yemin edüp Kur'an-ı Kerime el vurduk encümen-i islam-ı padişahı himayesinde olmak üzere cümle devletlerden bunca senelerdir muharip olup haklı olduğumuz halde Mora ve Sırbistan ve Eflat-Boğdan gibi serbest kalıncaya kadar sa'y ve gayret edüp elhasıl hükümet-i hristiyana kabul etmeyeceğimizi cümle devletlerden niyaz ederek keyfiyet-i ahvalimiz devlet-i aliyye ve Avusturya ve İngiltere ve Fransa devletleri hakpaylarına bi'larz ilan ve ifadeye ibtidar olunduğu,

5. Çerkezistan ahalisi hakkında ahali-i mezbur ağaç üzerinde bir vahşi kuş misali olup nizam ve intizamları olmadığından ol kuşu her kim ahz-ü giriş eder ise anın tasarrufunda olur davasında oldukları istima olunmuş halbuki ahali-i mezbur şimdiye kadar devlet-i aliyyeden başka bir kimseye tabiyyet itmeyüb ancak devlet-i müşarün ileyh ile düşüp kalkıp halleri üzere vakitlerini geçirmiş isederde şimdi evvelki gibi olmayıp bu defaki muharebe de canib-i saltanat-ı seniyyeden bizzat memuren derumlarına gelep böyle ittifaksızlık ile hiçbir vakit rahat olmayıp devletler evvelkileri misüllü taht-ı zabıtaya girmelerini vergi ve aşar ile nizam tertibi vech ile harekette oldukları halde serbest kalacaklarını kendilerine ifade ve..... hoşlarına ilga eylediğimizde cümlesi emrimize..... diyerek ittifak ve ittihad edip vergi ve aşar ve nizam ve intizamlı kabul edilerek senetler verip hatta vergi ve aşarların dahi tevzi ve taksim ve münasip mallerde müteaddid mahkemeler yapıp şeriat-ı Muhammediye'ye icra ve cümle devletlerin malumu olduğu vechile bizim famiylamız yedi-sekizyüz senelik familya olup havali-i mezbur bir adama ve kumandanı olduğundan ve kendi milletim için otuz seneye karib Edirne ve mahal- li sairede.... ikamet üzere olduğundan bizleri üzerlerine kumandanlığa kabul edip re'yimiz-

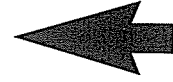
den taşra hareket etmeyeceklerine yemin edip vergi ve aşar'a ve terbiyeye müstahat olanlarını tutup yedimize teslim etmekte ve müceddeden dahi familyamızın eserine ve dinimizin uğruna canım tende ve vücudum zinde oldukça elbette milletimin serbestliğine say ve gayret etmeklik boynumun borcu olduğundan şimdilik bir mikdar muallim ve muntazan topçu ve top vemühimmat ile süvari ve piyade tebrik olunup bir taraftan dahi hangi milletden olursa olsun asker celbine sa'y olunmakta ve bir taraftan dahi ahali-i mezburdan topçu ve piyade tedarik ile talim gösterilmekte olduğundan çaresiz serbest üreze kalmaklığımıza..... olup gayret olunmakta olduğu ve dördüncü bendde terkim olduğu vechile serbestliğimizi canib-i imparatorileri dahi kabul eylediği halde devletin ve düvel-i saire tüccaranı için ahz ve ila cihetinden dolayı memleketimiz açık olacağından ve gönderilecek konsolosları dahi kabul edeceğimizin beyanı ve kabul buyurmadığımız halde Çerkezistan eğer ki bir küçük mahal ise de bin seneden beri hiçbir vakit zabtına geçiremediği revnûma düğünden cümleten kırılıp bir çerkez kalıncaya kadar hristiyan devleti hükümetini kabul etmeyecekleri muhakkak bilinmek için beyan-ı hal ve hakikat-i ahvali Çerakeseyi canib-i imparatorilerine taraf-ı ahali-i mezburdan bizleri kumandanlığa kabul eyledikleri ecitten bir etraf ifade ve ilana ibtidar kılındığı.

Hazırlayanlar:
Zafer Süren - Murat Yavan

**NE
RUSYA'NIN ÇE-
CENİSTAN'I İŞGAL
ETMESİYLE NE DE SU-
SURLUK OLAYIYLA
BİR İLGİM YOK
HAKİM BEY !**

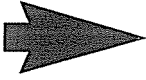

ŞAKA

Kafkas-Abhazya
Dayanışma Komitesi
eski üyesi işadamı
Cengiz Gül

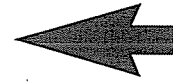
**MOSKOVA'YA VE TİFLİS'E
BİRER KAMYON GÖNDEREBİLSEK
ABHAZYA SORUNU KÖKTEN ÇÖZÜLÜR
GİBİ GELİYOR BANA... SEN NE DER-
SİN VİLADİSLAV ?!..**

Kafkas-Abhazya
Dayanışma Komitesi eski
başkanı işadamı Atay
Ceyişakar ve Abhazya
Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı,
Hititolog Viladislav
Ardzınba

**KONUŞ
YOKSA PARMAK-
LARINI KIRARIM!..
SÖYLE NASIL
KARIŞTIN BU
İŞE?**

Abhazya Cumhuriyeti
Türkiye Temsilcisi
Viladimir Ayüdzba ve
müteahhit Abdülkadir
Ardzınba

TÜRKİYE'DE GEÇEN BİR AY

Adigey'den gelen halk dansları grubu İstanbul'da yaşayan Kuzey Kafkasya kökenlilerle birlikte.

Adigeler dağınık halde yaşamak zorunda bırakıldılar. Onlar 45 ayrı ülkede ve çoğunluğunu Türkiye'de yaşayanların oluşturduğunu biliyoruz. Adigey Cumhuriyetinin ve Türkiye'nin birbirine yakınlaşması ile orada yaşayan kardeşlerimizle daha iyi ve sağlıklı görüşme imkanlarına kavuştuk.

Adige Cumhuriyeti'nin dans grubuyla beraber bir gurup da Türkiye'ye gitmişti ben de onların içindeydim. Türkiye'de yaşayanlar anayurttan gelenleri sevinçle karşıladılar, gidişimiz onları gerçekten çok memnun etmişti. Dans gurubumuzu da ilgiyle izlediler, beğendiler.

Guruptaki oyuncu gençleri ve genç kızları da takdir etmek gerekiyor, bir şehirden diğerine, bir topluluktan ayrılp başka topluluğa ulaşmaları, otobüsün içinde Türkiye'nin uzak yollarında giderek, saatlerce iki büküm

oturan, gece ve gündüzleri karışmış olsada, henüz yoldan gelmelerine rağmen hemen gösteriye çıkmalarına karşın yüzlerindeki gülümsemelerini hiç eksik etmediler.

Onlar ki, yalnız artist değildirler, onlar Adige halkının yüzü ve gururudur. Onların yaptığı ve daha yapılacak çalışmalar ancak özveriyle, o işe gerçekten tutkunlukla bağlı olursa ancak başarıya ulaşır.

Bunun gibi Türkiye'de yaşayan çerkez gençlerini ve genç kızlarımızın güzelliğini ve güleryüzlülüğünü, edebî hareketlerini görünce insanın yüreği biraz daha büyüyüp kuvvetleniyor.

Onların içinde Adigece konuşamayan, söylemek istediklerini anlata-mayan gençleri görünce de üzülmeyen içimiz burkulmadan edemiyoruz.

Sabırsızlıkla bekledikleri misafirleri, işlerini, güçlerini bırakıp sevinçle karşılıyorlar.

"Hoş geldiniz...değerli misafirlerimiz, güzel kız kardeşlerimiz, değerli kardeşlerimiz, toprağımızı koruyanlar!.."

Bu sözleri bir ay boyunca hep duyduk.

Gurubumuzun başkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı Bayan Kuşu Asiyet de olduğu gibi, açık ve düzgün duygularını anlattı. söylediklerini herkes anlıyordu. Dans gurubunda Adige bayrağı gösterilince, yanımdan uzak olmayan bir ihtiyarın sesini duydum: "Şükürler olsun... Allah'a şükür!" Bu sözlerin anlattığı çok manalıdır, onun ardında gizli olanda!

Kul Amerbiy'in sevinç sözleriyle konser sona eriyordu.

...Adigece konuşmamız, Adige oyunlarımız, Adige toprağımız, Adige halkımız dünya durdukça yaşasınlar...

Samsun'da ki gösteri sonrası Bidanko Mahir'in sözleri şöyleydi: "Dün gece bizleri çok yücelttiniz, sanki gökyüzüne çıktığımızı sandık..."

Gösteriyi, konuşmalarımızı Adigelerce çok güzel bulunduğu tartışılmaz fakat oyuncularımızı izlemeye gelen yabancıların da olduğunu bilmemize rağmen konuşmalarımızın Türkler tarafından tam anlaşılıp anlaşılmadığını bilemiyoruz.

Bidaniko'nun yardımıyla konuştuğum yabancıların izlenimi çok netti. 'Konuşanların söyledikleri eksiksizdi diyor yanımda oturan olgun yaşta ki Türk ve ekliyor:...Bu gördüklerimize sahip olan büyük halktır. Böyle bir mazinizin olduğunu bilmiyorduk. Böyle okumuş bilgili çerkezlerin olduğunu da tahmin etmedik...Kendi halkını övmeden, başka halklara değer vererek, onlardan olduğu gibi sözdebilen insan büyük halkının iyi insanlarıdır. Adigelerin büyük halk olduğuna şimdi inandık...

Mahir kendi sözleriyle konuşmasını tamamlıyor:...Gözlerimizle görmeseydik bugün gördüklerimize inanamazdık. Geleneklerine bağlı, ayırım yapmadan, güzel konuşmalarınız bizleri yüreklendirdi...Biz, Adigeler gelişinizden çok memnun kaldık. Hareketlerinizle, sözlerinizle unutulmayacak kadar sıcak ve samimi davrandınız...

Toplanan ihtiyarların Adige toprağına, Adige insanlarına büyük selamlarını ulaştırmalarını istiyorlar. Kucaklaşıp onlardan ayrılıyorlar.

Antalya Belediye Başkanı Oruçoğlu Mustafa ise, Antalya'da şimdiye kadar bunun gibi kalabalık bir toplantı görmediğini söylüyor. İki halkın yakın-

lğı bizi biraraya getirdi diyor.

Antalya şehri, turizm alanında en çok ziyaret edilenlerin başını çekiyor. Film festivalleri, yarışmaları burada yapılıyor. Yine kültür ve benzeri büyük toplantılar bu şehirde düzenleniyor. Böyle büyük ve önemli bir merkez de gösteri yapmakta oyuncularımız için şans oldu.

Ankara'da ki Rus konsolosluğunda birinci memurlarından Bayan Soniya Valter Aleksandroviç de aynen şunları söylüyor:

...Ben onbir senedir burada görevliyim, fakat bu kadar insanın başbakan içinde olsa bir araya toplandıklarını görmedim...Ben Gürcüyüm, diye ekliyor. Samimi söylüyorum Gürcüstan halk dansları gurubu geldiğinde böyle si kalabalık insan görmedim. Bu sebeble sizleri kutluyorum.

O büyük övgüye ve sözlere sahip olan ekibin başkanı Kul Amerbiy ve öğrencileridir.

Türkiye'de kaldığımız bir ay boyunca orada yaşayan birçok Adigelerle yakından tanışıp konuştuk.

Adigey'den giden ekibin düzenli ve güzel şekilde gösterilerini yapabilmesi için çok çalıştılar. Bunların içinde öncelikle ismini söylemek istediğim, Bandırma şehrinde dernek başkanı, Türkiye Adige dernekleri koordinatorü, dünya Adige kongresinin (Nalçık) Başkan Yardımcısı Meşfeşu(Hatam) Nejdet. Onun asıl mesleği doktorluktur. Röntgen işinde uzmandır, bütün araç ve gereçleriyle ata yurduna dönme arzusunda ve hazırlığındadır.

Açıkgöz, edebli, yumuşak huylu, sözleri ve hareketleriyle uyumlu ve kararlı. Soruyorum ona,

... Nejdet, Anayurta dönmek fikrine nasıl ulaştın?

...Onu bu ay ya da bu yıl içinde düşünmedim. Küçüklüğümden beri Kafkasyayı duyarak büyüdüm. Oradan geliştik. babamın anlattıkları sanırım kanıma işledi diyor Nejdet. Adigelerin sorunları beni çok rahatsız ediyor, bir şeyler yapabilmek için çalışıyorum. İş böyleyken oğlum pek Adigece konuşmıyor, sonra da yurdumuza dönmeden çocuklarımıza Adige dilini öğretemeyeceğimizi anladım...

Meşfeşu kendi inandığı işleri için bütün gücüyle çalışıyor. Türkiye'de verdiğimiz konserlerin hepsinde o da vardı. konuştu. Yoğun işlerinden zaman bulupda Adige sorunlarına uzakta kalmayışı bizleri sevindiriyor.

Bursa şehrindeki derneğin Başkanı Jane Şamil. Adige işiyle uzunca

zamandır ilgileniyor. Düşünceleri açık ve aydınlık. Adigelerin tarihlerini araştırı. Benim sorduklarıma Şamil'in verdiği cevaplar ve anlattıkları:

"1850-1870 yılları arasında Anayurt-tan çıkıp Türkiye'ye gelenlerin sayısı 1.100.000 (Birmilyonyüzbin) kişi oluyor. Gelenlerin çoğunluğu Adige, ikinci büyük gurup Abhaz, diğerleri de Çeçenler, Kabardeyler, Dağıstanlar. Duruş yerleri Trabzon, İstanbul,

İstanbul Kafkas Kültür Derneği kadınlarının düzenlediği Çerkes Yemekleri yarışmasından bir görünüş. (Fotoğraf: H. Ersoy)

Adana. Trabzon'a ulaşanların içinden günde 25 bin kişi ölüyordu. Adana'ya 50 bin kişinin geldiğini saptadık fakat sıtma hastalığından hepsi öldü. Şimdi sadece il sınırlarında iki küçük köy kaldı. Düzce, bursa, Yalova, Balıkesir ve çevreleri en çok Adigenin yaşadıkları yerlerdir.

Eskişehir'de de çok Adige var. (Kabardeyler, Abhazlar), İzmir'e yakın 3 Adige köyü mevcut, Antalya'ya bağlı sadece bir köy kalmış.

Konya il sınırlarında da çok Adige yaşıyor. Samsun, Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri, Maraş, Yozgat, çerkezlerin yoğun yaşadığı şehirlerdir.

1950 yılları sonlarında Adigeler de büyük şehirlere göç etmeye başladılar. Şehirlerde oturanlar ana dillerini yeterince bilmiyorlar. Annesi yabancı, babası çerkez ya da annesi çerkez babası yabancı. Bu gibi konumda olanlarla çerkez nüfusu 2-2.5 milyon oluyor. Anne ve babası çerkez olanların sayısı da 1-1.5 milyon tahmin ediliyor.

1980 yılı öncesi çerkez derneklerinin sayısı 37 idi. O yıl asker idareye el koyunca, derneklerin büyük çoğunluğu kapatıldı. 1984 yılı sonrasında dernekler yeniden açılmaya ve çoğalmaya başladı.

1990 yılında dernekler biraraya gelerek birleştiler.

Türkiye'nin en büyük şehri İstanbul'dur. Onlar İstanbul diyorlar. Burası Avrupa'ya açılan uluslararası

bir kapı gibidir. İstanbul derneği başkanı Hapae Erhan, eğitimli, düzenli, derin düşünüyor Erhan. Derneklerin çalışmalarından söz ediyor. "Dernek 1952 yılında kuruldu. Gelecek yıl derneğin kuruluşunun 40. yılı, yönetimi 8 kişi üstleniyor. İstanbul'da çok çerkez var, o sayıyı düşünerek üyemizin çok olması gerekir fakat derneğimize kayıtlı ancak 1.700 kişi var. çerkezler için çıkan derginin çok azı dağıtılabiliyor (700 kadar) Türkiye'de derneklerin birbirine bağlanıp yardımlaşmaları gerekiyor.

Adigelerin sorunlarını, Adigelere yönelik çeşitli haberlerin günlük çıkan gazetelerde çıkması için çalışıyoruz.

"Sergi açmak-düzenlemek için bir yer açmayı düşünüyoruz, diye devam ediyor Erhan. "Türkiye'de yetişen büyük ressamların birçoğu çerkezdır. Onlar şimdi yoklar ama, onların yaptığı resimleri olan zengin insanlardan o resimleri geri satın alıp biraraya toplamak istiyoruz.

...Son zamanlarda gelen-gidenimiz çok oldu, bu işi takip edecek bir büro açıp, işin dernek tarafından yürütülmesini hesaplıyoruz. Ayrıca bu büro, anayurdumuza yönelik her çalışmayı izleyecek, çıkan yayınları biraraya toplayacak. Bir kültür köprüsü kurmak arzusundayız."

Ankara derneği başkanı Lise Süleyman, bilgili, olgun birisi. Ankara'da yaşayan Adigeler hakkında sorumuzu cevaplıyor.

"Ankara'da 200.000 bin Adige yaşıyor. Fakat şehir büyük olduğundan farkedilemiyoruz."

-Derneğin öncelikle üzerinde çalıştığı konular ve sıkıntıları nelerdir?

"Dil konusudur. Dilin unutulmasına çalışıyoruz. Kurslar düzenliyor, Adige kültürünün çeşitli dalları üzerinde uğraşıyoruz. Dernek ve aile de dikkat edilse de dil kayboluyor. Kaybolmaması için tek yolun anayurda dönüş olduğunu düşünüyoruz.

Döneceğiz diyorsak, hepimizin bir gün içinde dönemeyeceği açıktır. Burada kalacak olanları da düşünmek, onlar için bazı çalışmalar yapmak gerekiyor...

...Çocuklarımızın Anayurtta okuma imkanlarına kavuşması bizim için çok manalı ve önemlidir. Biraraya gelenler, birbirini daha iyi tanırlar, yakınlıklar daha sıcak olur. Dünya artık küçüldü, küçük halkların erimesi, kaybolması daha bir kolaylaştı. aynı durum Anayurt içinde geçerli. Bunun için birbirimize sarılmamız, birlikte hareket etmeliyiz...

"Nalmes'in" gelmesi çok iyi oldu. Ancak, kültürle ilgili iyi ilişkiler içinde olursak yokoloğu durdurabiliriz. Bu ayrıca insanların özünü düşünmeye de zorlayacaktır...

...Bugün yurdumuzun Xabzesine (gelenek-göreneklerine) sahip çıkmasına çok memnunuz. Xabzei olmadan halk olunmaz. Adige Cumhuriyetinde gelişen çalışmaların bizlere ulaşması ne iyi olurdu. Benim düşünceme göre, Adige yurdunda nasıl bir kültürel çalışma yapılırsa yapılsın diğer ülkelerde yaşayan Adigeler de bu değişimlerden etkileniyorlar...

Daha çok görüşmemiz, daha çok birbirimize gitmemiz lazım...bunun için gönüllü Adigelere (çerkezlik için çalışan) büyük görev düşüyor...

Türkiye'de bulunan derneklere yapılan çalışmalara aktif olarak katılan, çerkezlik işiyle samimi uğraşanlarda çok. Yalova şehrinden Cibe Fevzi, Gış Özcan, Balıkesir'den, Şetume

yahya. Bandırma'dan, Lşe Abdülkadir. Düzce'den, Taymaz Kazım. Antalya'dan, Yedic Mehmet, Yedic Nihai, Huaj Fahri, Yenemiko Mevlüt, Adana'dan, Prof. Dudey Selahattin. Samsun'dan, Prof. Açumij Nihat, Huaj Oğuz ve diğerleri.

1768-1886 yıllarında Osmanlı toprağına göç eden Çerkezlerin sayısı yaklaşık, 2.122.000 kişi. Türkiye'de sayılabilen çerkez köyü sayısı 750. Bu rakamların fazlasını söyleyenler de var.

Antalya'da yaşayan öğretmen Yedic Nihai'nin söylediğine göre, 15-20 yıl önce Türkiye'de yaşayan çerkez nüfusu 1-1,5 milyon kişi olarak saptanmış, bunun 500.000 kişininin köylerde oturduğu belgelenmişti.

Bugün Türkiye'de yaşayan Çerkezlerin sayısı 2-3 milyon tahmin ediliyor.

öğretmen. Aynı üniversitede Brant Aslan ve Bilij Ali de görev yapıyorlar.

Adige halkına çalışanlardan Teşu Yasin, ana dilin kaybolmaması için kendi imkanlarıyla "Türkçe-Adigece" bir sözlük hazırlayıp Türkiye'de satılmasını sağladı. Şağuj Aksoy Muhammet, Antalya şehir merkezi radyosunun yöneticisi, Ermiş (Mımsı) Faruk da Ankara radyosunun başkanlığını yürütüyor. Hahurate (Çelik) Osman, Cuşha (Aydemir) İzzet yazarlarımızdan bir kaçı...

Mesleği gazetecilik olan, öğretmenlerle, polislerle, iş adamlarıyla, oyunca gurubumuz sayesinde görüşme fırsatını bulduk.

Yedic Nihai'nin evinde otururken, yaşı ilerlemiş, uzun boylu bir kişi eve geldi. Sonradan bu kişinin büyük

Çerkezler tarımla uğraşıyorlar. Değişik mesleklerde çalışanlar da var. Askeriyede görev yapan, subay ve generalerin sayısında kabarıp.

Son zamanlarda köylerdeki nüfus hızla azalmaya gidiyor. Okuyanların sayısı artıyor, okuyanlar Türk dilinde eğitim yapıyorlar, Türkçe iş yapıyorlar. Okumuş, meslek sahibi, isim yapmış Adigelerin sayısı çok. Bazılarıyla şahsen tanıştık, bazıları hakkında bilgileri Taymaz Kazım bize iletti.

Büyükerşen Elhaz, Eskişehir Üniersitesi başkanı. Hasteko (Tekin) Fazıl, aynı Üniversitede başkan yardımcısı. Açumij Nihat, Samsun Üniversitesinde öğretmen. Taymaz Haydar, Ankara Üniversitesinde öğretmen. Bate Fahri, Karadeniz Teknik Üniversitesinde

güreşçi Mahmut Atalay'ın abisi Mustafa Neğoy olduğunu anlattılar.

Şapsığce konuşuyor, Çorum şehrinde yaşıyor. Babasının dedesi Anayurttan göç etmişti. Güçlü kuvvetli birisiydi, kardeşinin de öyle güçlü olması yadırganmamalı.

-Sende de biraz güreşçilik var, diye soruyoruz.

"Evet. Güreşmeye başlamıştım, annem ve babam kabul etmeyince bıraktım. Sonra kardeşime izin verildi ve onun, Meksika dünya olimpiyatında birinciliği, Amerika dünya şampiyonluğu, 7 tane altın madalyası var. Şimdi o Ankara'da kalıyor, yeni güreşçiler yetiştiriyor. Türk güreşçilerini eğitmek için Rusya'dan Kobl İbrahim, şampiyon Adige güreşçilerinden söz ediyor.

Hamid Kaplan (Şapsığ), dünya şampiyonu, kendisini yıkacak bir kişi çıkmadı karşısına.

Adil Candaş, dünya şampiyonu. O arlık yaşamıyor. Oğlu mühendisliği seçti. seçtiği işinde de başarılı oldu.

Yaşar Doğu, defalarca dünya şampiyonu oldu. Adına güreş turnuvaları düzenleniyor.

Polis teşkilatında büyük görevler de olanlardan bir kaçı da, Hatko (Eser) Adnan, Hohoş (İgit) Fikret, Duve (Acar) Bedrettin, Hurme(Aydın) İrfan...

Açıkça söylemek gerekirse, eğitilmiş insanlarımız, iyi mesleği olan Çerkezler, Çerkezlilik işiyle samimi ilgilenenler çoğaldı. Onlar yalnızca Cumhuriyetimizde değil, diğer ülkelerde de yaşıyorlar.

Benim düşünceme göre, nasıl bir meslekte çalışırsa çalışsınlar, nerede olurlarsa olsunlar, eğitilmiş insanlar halkı için, kültürlerini yaşatmak adına bir şeyler yapmak, üretmek arzusunda. Böyle insanların birarada olması nasıl iyi olurdu diye düşünüyorum. İyi ve sevindirici diğer yönü de gençlerimizin kendi özüne dönük çalışmalara katılma isteklerinin oluşu ve çoğalmasındır.

Adige halkımızın yükselmesi için bugünkü imkanlarımız gerçekten uygun bir yerdedir, yeter ki bizler de isteyip çalışalım.

Bir ay Türkiye'de kalıp döndük. Bulunduğumuz ülkedeki gördüklerimizi, duyduklarımızı, beraber olduğumuz Çerkezlerle çok yakından tanıştığımızı anlatıp dursakta, günler, aylar geçip gidiyor... Halkımızın dağılıklığının verdiği üzüntü bize hiç rahatlık vermedi...

Çerkezler, Suriye'de, Ürdün'de, Türkiye'de, A.B.D.'de, Mısır'da, Irak'da, İran'da, Suudi Arabistan'da, Almanya'da, Hollanda'da, dağılan Yugoslavya'da, Cezayir'de, Tunus'da, Avusturalya'da ve daha başka ülkelerde de yaşıyorlar...

Bunların sayısı yaklaşık 2 ila 4 milyondur. Ençok Çerkezin yaşadığı yer ise Türkiye'dir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de yaşayan Çerkezler sevilip sayılıyorlar. Gelenek ve göreneklerine saygı duyuluyor. Belki Türklerin Çerkez kızlarıyla evlenmek istemelerinin sebebi bu değerler içindir. Yaşantıları da kötü değil, çalışıyorlar, yaşıyorlar, zengin olanları da çok. Fakat..."Fakat içinde" Dil ve kültürlerini geliştirmek, bu yönde çalışmak için imkanlarının olmayışı... Adigece okuyamadıkları için

dilin gündelik hayatta kullanımı git-tikçe azalmaktadır. Okul ve imkanların olmayışı, daha önce yapılan baskılar sonuç vermiş Adigeler dillerinden uzaklaştırılmıştır.

Şimdi, gençlerin çoğu ana dillerini konuşamıyorlar... Sadece Adigelerin yaşadığı köylerde dillerini bilmeyen çocuklar varsa, büyük şehirde oturan Adigelerin durumu da normal karşılanmalı.

Ben Türkiye'de bulunduğumuz sürede şunu iyi anladım ki, gençlerimiz ana dillerini bilmek-konuşmak istiyorlar... Öğrenmek için de hazırlar, hevesleri var fakat imkan yok. Öğrenip okumak için kitap bulamıyorlar. Orta yaşlarda imkanları olan fakat yapamışlarının ezikliğini duyanlarda var. Gençlerin çoğu şimdi dillerini öğretmedikleri için anne babalarını suçluyorlar. Adeta S.O.S veriyorlar, ilkyardıma ihtiyaçları var.

Yabancı ile evlilikler bir hayli fazla. Doğan çocuklar genelde Türkçe konuşuyor. Böyle giderse, "Adigeyim" derken Türk olacaklar...

Dil başlı başına bir değerdir. Dil olmazsa halk da olmaz...

Çerkezler dağınık, birbirinden uzak, değişik ülkelerde yaşıyorlarsa da, şimdiye kadar dillerini, kültürlerini, geleneklerini korumaya yaşatmaya çalıştılar. Bunları hep korumaya çalıştılar çünkü, halk olarak kalmak istiyorlar. Çünkü birgün dedelerinin terk etmek zorunda bıraktıkları anavatanlarına dönmek, orada birleşip yaşamak istiyorlar. Halk bilincini kaybetmeyenler, halkı için düşünüp çalışma gösteriyorlar.

Doğru, görüştüğümüz Çerkezler birbirine benzemiyor, Çerkezlikleri ve düşünceleriyle farklılıklar çıkıyor ortaya. Samsun'da, yanıma herhalinden iyi

olduğu anlaşılan bir Çerkez yaklaşıyor.

-Sizin oralarda iyi ormanların olduğunu, ağacın ucuz olduğunu duydum. Mobilya ağacı almak için gelmek istiyorum. Burada fabrikam var, aldıklarımı buraya getireceğim diyor...

...Hadi buyrun, ne söyleyeceksiniz?

Bütün Çerkezlerin yurtlarına dönmeyeceği de kesin, döneceklerin de bir ayda, bir yılda gelemeyecekleri de...

Durum böyleyse de, bir çoğunun dilleri kayboluyor, artık Adigece bilmeyenlerin sayısı her geçen gün artıyor. Bizim anladığımız ise, Türkiye'de yaşayanların herşeyleri ile ayakta kalmaya çalışmış olmalarıdır. birçok değerini koruyabilen Adigelerin kaybolan, konuşulamayan dillerini yeniden öğrenmeleri imkansız değildir.

Adigey Cumhuriyeti dışında yaşayan Adigelerin bu dil sorunlarına el atılmalı, insanların da çözümler üretmelidir. Dillerini yeniden öğrenip konuşmak isteyenlere gerekli ve yeterli yardım elinin artık uzatılması gereklidir.

Çoğu Adigeleri arkamızdan bakarken bırakıp, Türkiye'den dönerken... "Siz gideceksiniz fakat bizler ne olacağız?.." diyenlere ne söyleyebilirdik, Üzülp yutkunmaktan başka... Bizim de gözlerimiz ardımız da, gönüllerimiz kırık ayrılmak zorunda kaldık...

Adigelerin dilekleri; halk olarak varolmak istekleri, dünyanın daha iyi, daha insancıl duygularla gelişmesi yönündedir. Umutlarımız geliyor, gücümüz kendi ellerimizde, o zaman güzel isteklerimizin gerçekleşmesi için çalışmalı çaba göstermeliyiz.

Prof. Tharkuaho Yunus
Zeqoşnığ 1992(3)

Adigecedan çeviren: Meretiko

...baş tarafı sf. 30'da

ve şimdi Genel Vali bu başarıları görmek için oralara gitmektedir. Biz de boyunduruk altına girip uysallaşmış, ve barbarlıktan Hristiyan dinine geçerek uygarlaşmış bir halkı görmek için bu geziye katıldık. Gerçekte durum ne kadar farklıydı! Rusya'nın genel valisine baş eğmeğe gelen bir tek şef görmedik! Rusya'nın "dostum" dediği şefler de ortada görülmedi? Kısacası bizim gördüğümüz; bağımsızlıkları uğruna canını dişine takmış, cesaretle savaşan bir halk ve hastalık ile kılıç arasında hergün sayıları biraz daha azalan Rus garnizonları.

Rusya'nın bu yöreler konusundaki hakları hakkında, İstanbul'da Türk arkadaşlarımla epey konuşma ve tartışmalar yapmıştım. Bu konuya bir başka mektubumda değineceğim. Şu anda Rusya'nın bu talihsiz millete karşı yapmakta olduğu savaşın tartışmasını yapalım: Rus hükümeti bu savaşta ılımlı olduğunu Çerkesya'daki yönetimlerin mevcut durumunu aynen koruyacağını, sadece Hristiyanlığın yayılmasını sağlayacaklarını, bunun da uygarlık getireceğini, kılıçla değil ikna yolu ile bu insanlara yaşayacaklarını iddia ediyordu. Yunanistan, Osmanlı'dan bu iddia sonucu ayrıldı. İyi niyet başkadır, tatbikat ise bambaşka.

Eğer Rusya'nın Kafkasya ötesinde; Osmanlı ülkesi üzerinde emelleri varsa ve bu yayılmacı emelleri diğer doğu ülkelerini de kapsıyorsa, onu bilemem. Fakat bugün Rusya'da bile bir çok aydın, Kafkasya'da süregelen savaşa karşıdır. Hatta ben tahmin ediyorum ki; saygıdeğer Çar Nikola ve merhametli karısı imparatoriçe bile bu haksız savaşı onaylamıyorlardı.

Eğer Ruslar, Osmanlıların yaptığı gibi, bu insanlarla sadece ticari yönden ilişki kursalardı, bu ticaretin gelişmesi sonucu daha faydalı sonuçlar alınabilirdi. Sonuçta bu yarı boş toprakları dünyanın en verimli topraklarıydı ve ele geçirilmesi gerçekten banışçı yollarla olabiliirdi. Strabo'ya göre sadece Mingrelya iki yüz bin kişilik bir ordu çıkarabilirmiş. Halbuki bugün tüm Mingrelya, Gurya ve İmeretya'nın nüfusu yüzünü bulmaz. Bir başka antik yazar, Pontus Kralı Mitridates'in bu ülkelerden en cesur savaşçıları ordusuna aldığından ve görkemli ormanlardan en kalite odun ve keresteyi sağladığından sözederdi. Roma kayıtlarına göre bu ülkede de yılda dört ürünün hasadı yapılabilirmiş. Öyleyse Rusya Kızgı Kafkas'da Cerkeslerle

uğraşacağına hazır elinde bulunan Güney Kafkasya'daki eyaletlerini geliştirse, buralara Avrupa'dan muhacirler yerleştirse, bölge kısa zamanda kalkınarak refaha kavuşur. Bunu gören Çerkesler de ileride bu gelişmeye gönüllü olarak katılabilirler. Fakat görebildiğim kadarı ile Rusya Karadeniz'de bulunan bu Güney Kafkasya eyaletlerine karşı tamamen ilgisizdir.

Çerkesler zorbalığa karşı direnen bir halktır. Fakat ticari amaçlarla gelip koloniler kuran yabancılara karşı konuksever ve anlayışlı olmuşlardır. Eski antik Yunanistan'da ileri bir uygarlık düzeni vardı. Bu insanlar birçok ülkelerde ticari koloniler kurmuşlardır; Jason, Kolhide'yi ziyaret etmiş ve Gürcistan'da Idossa kentini kurmuştur. Anadolu'da Sinop, Argo (Piriksus'un oğlu) tarafından kurulmuştur. Ünlü Dioskuri adını ikiz tanrılar Kastor ve Pollux'tan alır.

Gerçek şudur ki; Antik Yunan ile bu ülkeler arasında önemli etkileşimler olmuştur. Bir başka gerçek de, bu ülkelerin günümüzde varlıklarını böyle sürdüremeyecektir. Gelişen modern dünya koşulları, onlarda çağa uygun değişimlerin oluşmasını gerekli kılmaktadır. Uygur Avrupa ülkeleri ile bu insanların sıkı ilişkisi sonucunda, düşüncelerinde ve yaşam sistemlerinde büyük gelişmeler olacaktır. O zaman, Avrupa ile barış içinde entegre olabileceklerdir. Halbuki Rusya onları tamamen çapraşık ve belirsiz bir karanlığa doğru, itmektedir.

Bu yazdıklarım bir hayal değildir. Bugün babalarımızın adını bilmediği ülkelerde ne gelişmelere tanık oluyoruz. Kolonyalizme gelince; Ruslar bu sözcükten sadece hakim olmak, ve zayıf ezip ülkesini almak anlamını çıkarıyorlar. Gemiyle Çerkesya kıyılarında ilerlerken yanımızdaki Rus soyluları, orada, şurada, burada; şatolar, saraylar, villalar yaptırmaktan söz ediyorlardı. Yerlilerin durumu onları hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Ruslar, Kafkas dağlarının mütevazı evlerinden ellerini çekip, kılıçlarını kınlarını sokup, Kolhide yolculuğunu yapan Jason gibi gelip halka insanca yaklaşanlar, olmaz mı? Bu yaklaşımda bir nevi kolonyalizmdir. Halkın bilgi yönünden gelişmesini sağlayan ona yardımcı olan silahsız bir kolonyalizm -İşte bizim anladığımız kolonyalizm budur.

Rusyanın yönetim sisteminin doğru veya yanlış oluşu bizim sorunumuz değildir. Rusya yönetimi, halkına okuma, yazma öğretir, dua etmesini

ister ve son olarak imparatorlarına kayıtsız şartsız sadakat bekler. Devlete ve devletin yetkililerine de itaat gerekir. Bu türden bir yöntem, kişilik haklarına saygılı ve bağımsızlık aşkı ile yanan Çerkesler üzerinde ne kadar etkili olabilir ve onları ne derece mutlu edebilir ki? Evet bu insanlar bir çok yönden bilgisizdirler. Fakat para hırsı, içki ve benzeri kötü alışkanlıklar; Rus uygarlığı ile gelebilecek ahlaksızlık ve hastalıklar da ülkeyi tehdit edecek.

Yerli halkın töreleri, kişinin, şerefine bağlılığı, aile adetleri birer birer yok olacak. Dünya kurulduğundan beri süregelen ananeleri yabancının gelişti ile yok olacak. Böyle bir uygarlık -eğer uygarlıksa -Çerkes halkına ne verecek, onu ne gibi olumsuzluklardan kurtaracak, yaşamına nasıl bir katkı sağlayabilecek?.. Bunları dönem dönem düşünmek gerekir. Bu cesur ve onurlu halk adım adım esaretin pençesine düşecek. Dünya bir kez daha, beyaz atı üzerinde, ardından gelen yiğilleriyle mağrur ve cesur Çerkes beyini göremeyecek. Savaş alanında çarpışarak vatani için ölen bu şefin hanımı, kocasının ölümüne ağlamaz ve eşinin onurlu ölümüyle gururlanır. Bu tür bir mağrur zihniyet hangi ulusta ve hangi ülkede vardır. İşte dünya bu özellikleri kaybedecek.

Ekselansları Genel Vali, ileride Sucuk-kale veya Gelencik'e yerleştirmek üzere İsviçreli dağlı halktan bir muhacir grubunu bu ülkeye getirmek için gemimize bir İsviçreli yetkililiye de almıştı. Fakat adam bu ülkede yerlilerin Ruslardan gelen her teşebbüse nasıl karşı koyduklarını görünce düşüncesinden vazgeçti. Kırım'ın Kuban-Tatar kıyısından Mingrelya'daki Anakriya limanına kadar olan tüm Çerkesya sahillerinde Rusya hükümetinin birkaç kalesi dışında hiç bir etkinliği yoktu ve tüm kaleler dağların kuşatması altındaydı.

Bugün bize göre yarı uygar olan Kafkasya yerlilerinin geleceği, ve sosyal yaşamları ticari bir kolonizasyon ile Batı Avrupa'ya yakınlaştırılabilir. Çerkesya kıyıların gezdikten sonra anladım ki; geri kafalı, fanatik, ve batıl inançlı Osmanlılar, ülke üzerindeki kontrollerini kaybetmiş ve Hristiyan Ruslar onların yerini almışlardır. Onlar da diğerinden farksız olarak, üstelik daha beter bir yöntemle savaşın tüm dehşetini Çerkesya'ya getirmişlerdir. Bu da Hristiyanlığın gereklerini sağlayamaz.

Kaynak: Çerkesya, Kırım Tatarları ve Başka ülkelerde geziler
Çeviri: Aydın O. Erkan

içine aldı. Bu yapısıyla da yüzyıllar boyu varlığını sürdürdü."

Nitekim yazar giriş bölümünde bu yaklaşımına uygun olarak "kölelik kurumu tarihi seyrini", kısa başlıklar halinde genel anlamda "Kölelik, Eski Türklerde Kölelik, İslamiyette Kölelik, İslamiyetten Sonra Kölelik, ve Köleliğin Ortadan Kaldırılışı" şeklinde özetlemektedir. Konusunun özelliği nedeniyle yazar kanımca kısa tesbit ve belirlemelerle yetinmiş. Kölelik kurumunun doğuşu ve Köleliği doğuran sebepleri, ayrıca kölelik kurumunun çeşitli dönem ve uluslarda oluşum şekillerini ayrıntılı olarak incelememiştir. Zaten kitabın konusu da bu değildir. Yazarının açık ifadesiyle kitap kölelik temasının tanzimat dönemi eserlerinde nasıl ele alındığını, işlendiğini ve bir sosyal tema olarak Tanzimat Edebiyatındaki yerini incelemektedir. Ancak kitabın birinci bölümünde, konuya daha geniş bir açıklık getiren yazar, kölelik fikrinin kaynağı, insanın sahip olduğu hak ve özgürlükler hakkında batıda gelişen değerlerin Tanzimat dönemi yazarlarınca nasıl benimsendiğini dile getirerek, edebiyatta insan ve özgürlük temalarının kazanmış olduğu değeri vurgulamaktadır.

Nitekim, Ahmet MİTHAT'ın Çerkezistan'da Usûl-i Hükümet ve Medeniyet adlı çalışmasından yazarın aktardığı şu satırlar, özgürlük ve insan temasının Ahmet MİTHAT Efendi tarafından nasıl ele alındığını gösterir nitelikle taşırlar.

"Öteden beri ben esaretin aleyhindeyim. Ben beşer hür doğmuş olduğundan yine hür olduğu halde vefat etmesi lazım olduğunu iddia ederim. Binaberin Çerkezistan'daki esareti ne nam ile olursa olsun, mümkün değil kabul edemeyeceğim."

Bilindiği gibi Ahmet MİTHAT Efendi diye anılan yazar aslında kendisi Çerkes olup Adigelerin Hağur ailesindendir. Annesi de Kafkasya'dan getirilen bir çerkes hanımıdır. Yine Annesi Münteha Hanım'ın Kafkasya'dan kaçınılarak İstanbul'a getirilip satılışını "Validem"de anlatan Abdülhak Hamit Köleliğe bakışını ve köleliğe karşı oluşunu şu dizelerle dile getiriyor:

Sevgili Alaşara okuyucuları,

Dergimiz yazarları, bu sayıdan başlamak üzere okudukları sıradışı eserleri sizlerle paylaşmaya karar verdiler. Umarız onların bu merhabasından memnun kalırsınız.

Amaçları beraber olabildiğimiz sayılarda, kültürümüz, kültür tarihimiz veya canlı toplumsal yaşamımız bakımından ilginç buldukları bir kitap tanıtlıp değerlendirmek, bizi ilgilendiren yazılı kaynakların okuyucuya ulaşabilmesine yardımcı olmak, kitabı temin edemeyenlere de bu kaynak konusunda kısaca bilgi ve fikir vermek olacaktır.

Bu sayıda Sn. Rahmi TUNA ve Sn. Ali İhsan AKSAMAZ iki kitap kritiği ile sizlerle birlikte olacaklar.

Tekrar merhaba diyor ve sizleri onlarla başbaşa bırakıyoruz.

Sevgili Alaşara okuyucuları benim bu sayıda sizlere tanıtmak ve değerlendirmek istediğim kitabın adı, **Tanzimat Edebiyatında Kölelik** adını taşımaktadır. Kitabın basım tarihi (1987) eski olmakla birlikte okuyucularımıza yeteri kadar ulaşabildiğini zannetmiyorum. Ayrıca kitabı, tarihsel bir süreç içerisinde Kafkas İnsanını ve Kafkas Kültürünü derinden etkilemiş olan kölelik kurumunu sade ve etkileyici bir biçimde, anlatması açısından okuyucu tarafından bilinmesinde yarar gördüm.

Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanmış olan kitabın yazarı Doç. Dr. İsmail PARLATIR'dır.

Kitap bir önsöz ve üç bölümden oluşmaktadır. Gerek kitabın sonundaki Bibliyografya, gerekse sayfa altlarında dipnotlarda gösterilmiş olan eser adları, konuyla ilgili araştırma yapacak olanlar için çok değerli bir birikimi araştırmacının emrine sunmaktadır.

Önsözünde XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren batıya yönelmeye başlayan bir Türk Edebiyatından söz eden yazar, batıda gelişen değerlerin Tanzimat Edebiyatına nasıl yansıdığını ifade ettikten sonra kölelik kurumu hakkında şu görüşü dile getirmektedir.

"İnsanlık kadar eski bir geçmişi olan kölelik, bir insanın bütün varlığı ile bir başkasının tasarrufunda bulunmasıdır. Önceleri savaş esirliği ile ortaya çıkan, beslenen ve sosyal hayatta yerleşen kölelik kurumu, zamanla toprağa bağlı kölelik, toplu kölelik ve ev içi hizmeti köleliği şeklinde geniş bir kullanım sahasını

TANZİMAT EDEBİYATINDA KÖLELİK

Doc. Dr. İSMAİL PARLATIR

Ya neden sarık olmasın Çerkes?
Satmak üzere esir namıyla,
Mesela başka bir aşiretten,
Ben kaparsam gelip onun kızını,
Yine ancak ta'ayyüş etmek için,
O neden satmasın benim ninemi?
Şimdi yoktur ticaret-i üsera
Onların şimdi ah! hepsi esir.

Kısaca yazar Tanzimat dönemi adınının kölelik kurumuna bakışını, köleliğe ne şeklide karşı çıktığını kitabın birinci bölümünde verilen örneklerle açıklamaya çalışmaktadır. Ancak burada önemli bir noktaya değinmek gerekiyor. yazarın incelediği Tanzimat yazarları, Kölelik kurumuna karşı çok ciddi bir savaş açmıyorlar. Sadece düşünce düzeyinde ve temenniler ve serzenişler şeklinde genellikle kurumu eserlerinde işliyorlar. Ancak Namık KEMAL de bu karşı koyuş daha sert ve net biçimde ele alınmaktadır.

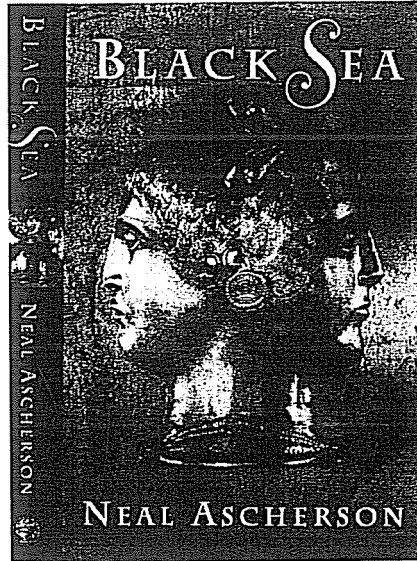
Kitabın ikinci bölümü vak'alar kısmı adını almaktadır. Bu bölüm üzerinde çok fazla durmaya gerek yoktur. Zira okunması bize ilginç olan bu bölümdür. Çünkü yazarın incelemiş olduğu vak'alarındaki köle kahramanların çoğu Çerkestir ve Kafkasya'dan ya kaçınılarak İstanbul'a getirilip esir pazarlarında satılmıştır veya Kafkasya'dan satın alınarak getirilmişlerdir. Bu bakımdan onların duygularını, duydukları hasretleri, yalnızlıklarını, özlemlerini kitaptan okumak okuyucu için hem zevkli olacak ve hemde üzülmesine neden olacaktır.

İşte Ahmet MİTHAT'ın Esaretindeki, Fatih (Erkek) Fıtnat (Kız) kardeş köle olarak satılan ve onları satın alan Zeynel. Hele Memduhla Fıtnat'ın Aşk hikayesi ve onların sevgilerinin etrafında gelişen olumsuz olaylar. Onlar da Çerkestir. Onlar da köle olarak satılmışlardır. Recaizade Ekrem'in Vuslatı oda bir Çerkeşti. Bütün bu örnekler ve kitapta ele alınan başka yazarların eserlerindeki kahramanların Çerkes köleleri olması kitabın özellikle okuyucuya tanıtılmasındaki ilginç konumunu ortaya koymaktadır. Esasen kölelik kurumu, evrensel bir sorun olarak dünya uluslarını binlerce yıl uğraştırmıştır. Roma döneminde Atina döneminde, eski Mısır, Çin ve

Persler gibi veya Hititler gibi köleci imparatorluklarda köleler ulusal bir zenginlik kaynağı olarak değerlendirilmiş, alınıp satılan menkul mallar gibi işlem görmüştür. ne varki insanlık tarihinde bir taraftan kölelere ait hukuk geliştirilirken, diğer taraftan da köleliğin tamamıyla ortadan kaldırılması için verilen mücadelelerle doludur.

Romalı düşünür Seneca'nın belirttiği gibi "bu adamlar köle! hayır! kaderin insan üzerindeki etkilerin düşünecek olursak, onlar senin köledaşların veya onlar seninle aynı cevherden yaratılmış ve aynı kökten gelmiş eşitlerindir." sözlerinden de anlaşılacağı üzere köleliğe karşı mücadele antik çağlardan beri devam etmiştir.

Ne yazık ki, evrensel boyutta yaşan-

mış olan bu kurumdan Kafkas insanı da yeteri kadar nasibini almıştır. Kitabın üçüncü bölümünde, Tanzimat yazarının köleliği ele alış tarzı incelenmiştir. Yazara göre Tanzimat yazarı köleliği üç ana grupta toplayarak değerlendirmiştir.

I. Kölelik Kurumunun Sosyal hayattaki yeri
II. Kölelik Kurumunun uygulananından örnek alınarak Vak'a içine yerleştirilen ve işlenen temaya renk katan motifler.
III. Kölelik Kurumunun şahıs kadrosu.

Kölelik Kurumunun Sosyal hayattaki yeri incelenirken,

A- Köleliğin yer olarak kaynağı

B- Köleliğin aile yapısı içindeki yeri ele alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Sevgili okuyucular kısaca tanıtmak istediğim bu kitapla beraber iki kita-

bı daha bu konuda tavsiye edeceğim.

1. Osmanlı Köle Ticareti, 1840 - 1890

Yazan Ehud R. TOLEDANO

Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

2. Çağlar boyu Kölelik

Yazarı Doç. Dr. Hasan MALAY

Gündoğdu Yayınları

Rahmi Tuna

BLACK SEA

Kafkasya kültür kökenli tarih, dil ve kültürlerine ilişkin Türkçe kaynakların sayısı oldukça sınırlı olmasına rağmen, bu alandaki yabancı yayınlar kütüphaneleri dolduracak çokluktur.

Batılıların Kafkasya ve Kafkasyalılarla ilişkin ciddi ve objektif çalışmalarına bir yenisi daha eklendi: Black Sea (Karadeniz). 1995'de, J. Cape yayınlarından Londra'da yayınlanan bu kitap, Kafkasya kültür kökenlilerin birçok konudaki sorularına cevap verecek bir nitelik taşıyor.

Kitap, Lazları, Megrelleri, Svanları, Gürcüleri, Abhazları, geçmişteki ve günümüzdeki ilişkilerini inceleme sinin yanı sıra, geleceklerine ilişkin ciddi tespitler de yapıyor.

İskoç kökenli olan yazar Neal Ascherson 1932 Edinburg doğumlu ve Cambridge'de tarih öğrenim görmüş.

Bir gazeteci olarak, hayatının büyük bir bölümünü doğu Avrupa ve küçük uluslar hakkında yazılar yazarak geçirmiş. Polonya'yla ilgili iki de kitabı var.

The Manchester Guardian, The Observer ve The Scotsman gibi gazetelerde de çalışmış olan Neal Ascherson, şimdi Independent On Sunday'de köşe yazarlığı yapıyor.

Neal Ascherson'ın Karadeniz'e ilgisi babasından kaynaklanıyor. Baba Ascherson 1920'lerde genç bir Britanya deniz subayı olarak Karadeniz'de görev yapmış. Neal Ascherson'ın küçük etniklerin kültür ve milliyetçilik araştırmalarına ilgi duymasındır. Ascherson, bu problemleri yalnızca doğu Avrupa'da değil kendi memleketi İskoçya'da da incelemiş.

Böylesi önemli bir çalışma nedeniyle Neal Ascherson'ı kıskanmamak elde değil. Ümit ederiz, Black Sea en kısa zamanda Türkçe'ye de aktarılır ve büyük bir eksikliği doldurur.

Ali İhsan AKSAMAZ

Alagata

nart yayıncılık

*Grafik Tasarım - Brosür Katalog - Filtik,
Dergi - Kitap - Ajanda - El Rehberi ve
Her Türlü Matbaa ve Reklam İşleri*

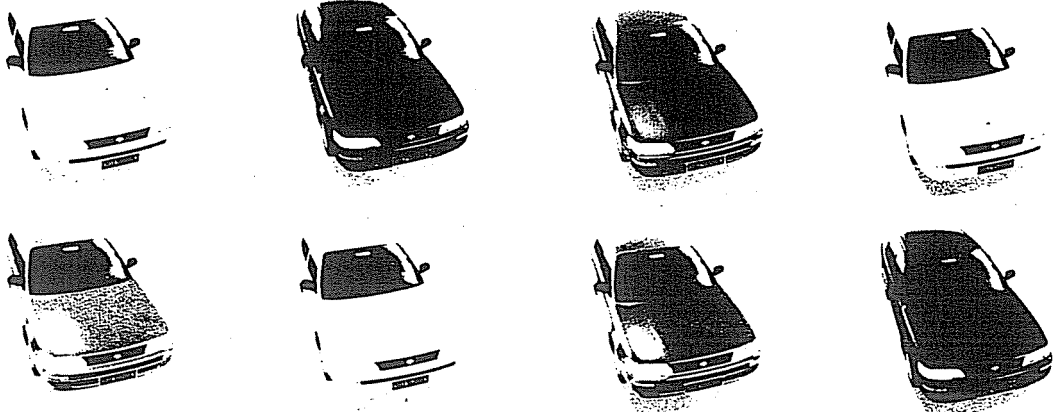
Güneşlibahçe Sokak No: 41/8 Yazıcı Han Kadıköy - İSTANBUL
Tel.: (0216) 418 67 32
Fax: (0216) 418 67 32

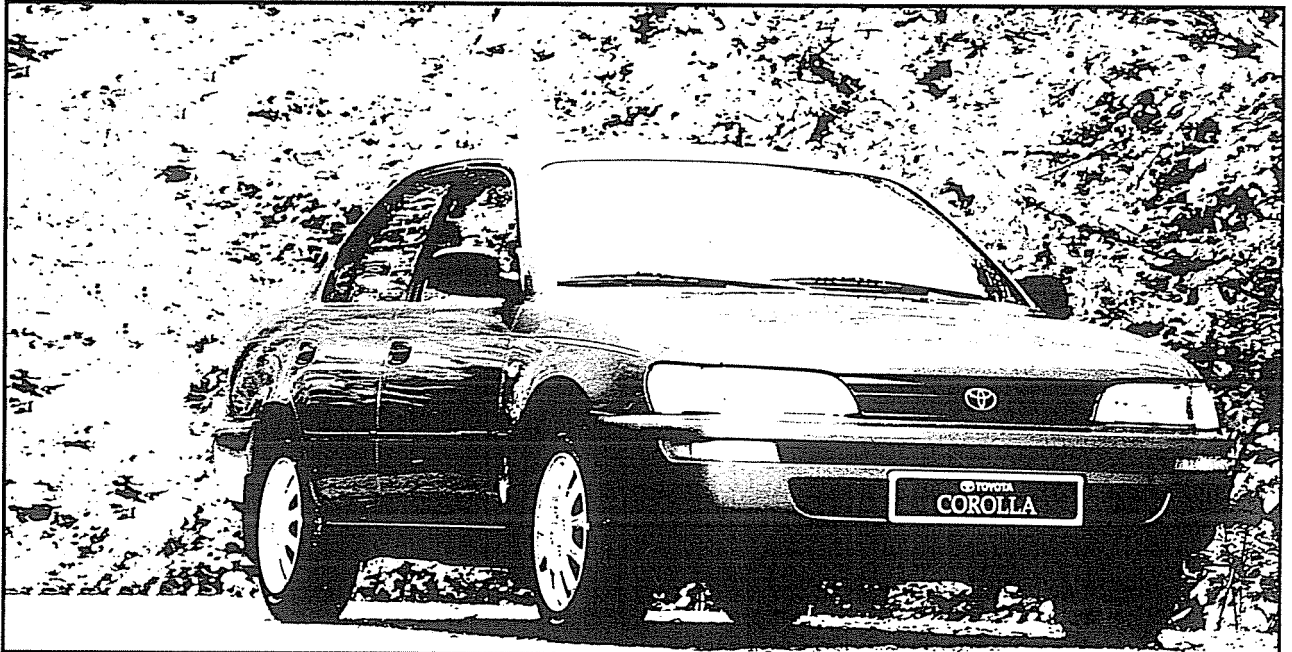
As

“ Satın alanın bir, kiralayanın bin arabası olur!”

size çarpıcı alternatifler sunuyor

TOYOTA

As

Feneryolu Mh. Boztepe Sk. Arslan Apt. No: 2 Kadıköy - İSTANBUL

Tel. : (0216) 418 76 36 Cep : (0542) 433 85 10

Fax : (0216) 226 54 27